

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.revista-ateneu.ro
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 680

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• anul 63 (serie nouă) • aprilie 2026 • 8,00 lei •

• Elena Lupașcu

Adrian JICU

Povestirea ca breșă semnificativă

pagina 3

Marius MANTA

Terorismul deghizat și datoria memoriei

pagina 7

Dan PETRUȘCĂ

Încercând să nu fiu penibil

pagina 14

Vasile SPIRIDON

O înălțare deasupra spectrelor trecutului

pagina 19

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• Nichita Stănescu, *la Getafe!* (p. 2) • Nicolae Scurtu – *Multe cărți se cer deschise...* (p. 4) • Violeta SAVU – *Feminități din grădina Domnului. Trei artiste băcăuane* (p. 4) • Leonard ROTARU – *Abecedarul* (p. 5) • Gellu DORIAN – *„Caietele botoșănene”* (p. 6) • Daria ILIUȚĂ și Diana-Ștefania LAZĂR – *„Solfegiu în G major – George Genoiu și cultura dialogului”* (p. 8) • Poezii de Cristina ȘTEFAN și Nicole SERE (pp. 8-9) • Violeta SAVU – *Gheorghe Grigurcu, la aniversare, în România literară* (p. 9) • Adrian LESENCIUC – *Inocență* (p. 10) • V. GHICA – *Surâsul lui Icar* (p. 10) • Gheorghe IORGA – *Între identitatea lingvistică și democrația discursurilor fără ierarhie* (p. 11) • Violeta SAVU, în dialog cu Elena LUPAȘCU: *„Pictura este jurnalul meu sufletesc, un spațiu al confesiunii și al introspecției”* (pp. 12-13) • Carmen MIHALACHE – *Să vezi mai adânc și mai departe* (p. 13) • Marian LUNGU – *Salonul de Primăvară al Artei Naive* (p. 13) • Evelyne CROITORU – *Aprilie alb* (p. 15) • Elena BOSTAN-DELAVICOV – *„Ateneu” mi-a oferit „o aripă”* (p. 16) • Ovidiu GENARU – *Ioan Luca din Farcașa* (p. 16) • Daniel-Ștefan POCOVNICU – *Crosul minții* (p. 17) • Nicolae BUSUIOC – *O resetare posibilă?* (p. 17) • Ion FERCU – *Singurătatea* (p. 18) • Dan PERȘA – *Vinerea fără elefant* (p. 20) • Ionel SAVITESCU – *Baudelaire, tradus de Radu Cârneți* (p. 21) • Leo BUTNARU – *Plus de atenție* (p. 21) • Cornel Simion GALBEN – *Personalități băcăuane: Gabriela Gîrmacea* (p. 22) • Octavian MIHALCEA – *Arborescența tunelului policrom* (p. 23) • Liviu FRANGA – *Italia înainte de Roma* (p. 23) • Leonard POPA, în dialog cu Ramón Díaz ETEROVIC (Chile): *„A trăi este o aventură, o călătorie, un mister continuu...”* (p. 24) •

Fragmentarium

CU NUMĂRUL 10. Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău diriguiește, cu sprijinul Consiliului Județean și al U.A.T. Lipova, a zecea ediție a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada”, sub genericul „E unul care cântă mai dulce decât mine?” (Vasile Alecsandri, elogios la adresa lui Mihai Eminescu).

ETICHETĂ MAJORĂ. În discursul din Adunarea generală consacrată împlinirii a 160 de ani de la înființarea Academiei Române (6 aprilie 2026), acad. Ioan-Aurel Pop, președintele înaltului for științific, îl numește pe Cezar Genoiu „prieten al Academiei Române”. Este semnul recunoașterii calității de amfitrion al evenimentului din 16 martie a.c., de la Clubul Academicienilor, dedicat lui George Genoiu, redactor-șef al revistei „Ateneu” în anii 1980.

CUVINTE CARE TE FAC SĂ NU GÂNDEȘTI. Le-a inventariat, analizat și comparat Alexander Baumgarten, în „România literară” din 27 martie. Acestea ar fi, deocamdată, trei verbe („a performa”, „a confrunța” și „a explora”) și două substantive („eveniment” și „motivație”). În tinerețea autorului aveau alte sensuri, care s-au modificat azi și prin combinații lexicale („scrisoare de motivație”, de exemplu).

ÎNCEPUTURILE REBUSISMULUI BĂCĂUAN. Poartă numele lui George Caizerliu, despre care scrie în cel mai recent număr al revistei „Sphinx” universitară Simina Mastacan, sub titlul „Rebusismul - între «sfântă manie» și «nutrimentum spiritus»”.

DESPRE/DE PRIN PUBLICAȚII. • „Formula AS” publică trei pagini (în numărul din 9 aprilie) despre „Domnul Vasiliu, de pe strada Bacovia”. Matei Florian, autorul reportajului, realizează o panoramă a fazei bucureștene din biografia poetului, rezultată din dialogul cu muzeografa (din 2015) Lelia Spirescu. Este amintit episodul de la vârsta de 13 ani, când „întors acasă după ce a rămas închis peste noapte în turnul Bisericii Precista din Bacău, Gheorghe Vasiliu a simțit, probabil, cum o forță ciudată pune stăpânire pe el, vibrează pe dinăuntru și îl face să scrie: *Amurg de toamnă violet...*”

LITERE ȘI CIFRE BĂCĂUANE. A-ul (n. 1818)... și B-ul (n. 1881) • Evenimentul special care a avut loc la Academia Română în ziua de 16 martie 2026, sesiunea omagială „Solfegiu în G major – George Genoiu și cultura dialogului”, a adus în atenție, prin intervenția Aurei Christii, o aniversare: 145 de ani de la întemeierea revistei „Contemporanul”. Anul de început e același cu cel al nasterii lui George Bacovia și, prin metateză, al lui Vasile Alecsandri. Sloganul așezat pe frontispiciul revistei coordonate azi de Nicolae Breban unifică și stimulează: „Un popor nu se caracterizează prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia” (Friedrich Nietzsche).

(BI)CENTENARELE LUNII. S-au născut lingviștii Ștefan Giosu (9 apr. 1926, Coțușca, Botoșani) și Luiza Seche (14 apr. 1926, Roman). Au murit Pavel Savin (18 apr. 1926, Iași), preot cărturar; Simion Teodorescu-Kirileanu (17 apr. 1926, Holda, Broșteni, Suceava), folclorist și gazetar.

IN MEMORIAM. Emil Buruiană, vocea jurnalistului lingvistic și cultural de la RRC

AD MULTOS ANNOS! Pentru Daniel Corbu (70), Elena Bostan (80), Gheorghe Grigurcu (90)

AI. IOANID

Scriitorul Viorel Savin a împlinit o frumoasă vârstă, sărbătorind așa cum știe el mai bine: lansând o nouă carte. Este vorba despre un roman, *Motanul mizantrop*, apărut la Editura Junimea în acest an.

Viorel Savin este dramaturg și romancier, piesele sale (30 de premiere) fiind jucate, cu succes, pe scenele mai multor teatre din țară și din afara ei, difuzate la radio și la televiziune. Este autor al amplului ciclu *Romanele din B*, o suită atipică în proza românească, explorând un univers multifacțat. Reamintim titlurile acestor

Viorel Savin - 85

romane: *Gresia albastră, Impostorul. Arta înfrângerii de sine, Viața ca o scârbă, Implozia lui Melec, Evanghelia eretică, Cinesunța – fata cu trecut amputat, O zi din viața lui Teofil Avram, Colectionarul de nasturi (Adevărul despre moartea lui Mihai Solomon), Deși Sfântul Petru era necăjit.*

Noua apariție editorială completează această serie, având o prefață semnată de criticul Marius Manta, colegul nostru de redacție, care îl asigură pe cititor că *Motanul mizantrop* este o carte ce nu va plictisi nicidecum la lectură. Apreciază dialogurile „bine întocmite, limbajul savuros potrivit fiecărei voci”. Totul e viu, desfășurarea narațiunii este tonică și convingătoare, ținând aproape cititorul, spune criticul.

Îl felicităm pe scriitor și pentru distincția care i-a fost recent

acordată: Premiul Copyro pentru Proză „George Bălăiță” (pentru romanul „Anonimii”, apărut în 2025 la Editura Eikon).

La mulți ani, cu sănătate, inspirație, cu bucurii, Viorel Savin! (A.)

Nichita Stănescu, la Getafe!

A șasea ediție a Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, organizat la Getafe (Spania), de către Casa Română de Cultură (condusă de Laura Apati), în perioada 22-28 martie 2026, a reunit scriitori din România, Spania, Columbia, Franța, Chile, Peru, Mexic, Republica Dominicană. Președintele Festivalului, Juan José Garcia, a acordat Marele Premiu poetei Victoria Milescu, pentru volumul „Străzi fără dioptrii”, care a fost tradus în limba spaniolă de Gabriela Banu. Cartea a fost publicată în o sută de exemplare, sub titlul „Calles sin dioptrías”, la prestigiosul Grup Editorial „Sial Pigmalión”.

Marele Premiu „Mihail Diaconescu” a fost decernat scriitoarei Gabriela Gîrmacea, pentru volumul „Regina Maria – viața și opera”, publicat de Didactica Publishing House. Premiul i-a fost înmănat de doamna Corina Vlad-Diaconescu, soția distinsului profesor, subliniind rigoarea în cercetarea istorică și literară a autoarei premiate. Cu această ocazie, Gabriela Gîrmacea a

susținut conferința „Istoriografia canonică și moștenirea monarhiei române”. Totodată, personalitatea profesorului Mihail Diaconescu a fost evocată în cadrul colocviului „Vocile canonului românesc”.

Tot în cadrul Festivalului, a fost acordat un premiu pentru traducerea în limba spaniolă a volumului „Shalom Bonjour Odesa”, de Aleksandra Majdzinska. Traducerea a fost semnată de Amelia Serralier, care a susținut conferința „Călătoria literară și identitatea poliglotă”. În domeniul comunicării, a fost decernat Premiul pentru Excelență în Jurnalism programului „Catedra Cultural de Ateneu”, difuzat de Canal 33 (Madrid). Această distincție a fost acordată de Filiala de Presă Culturală din București a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România (UZPR), evidențind rolul important al mass-mediei în promovarea valorilor culturale universale.

Alte momente românești deosebite în cadrul Festivalului au fost susținute de Marin Dumitrescu („Universul poetic al lui Nichita Stănescu”) și

Grigorie Toma („Confesiune intimă despre Nichita Stănescu”). Au fost prezentate volumele: „Odihna pietrei”, de Emilia Dănescu; „Biblioteca”, de Gabriela Banu; „Simfonia materiei”, de Marin Dumitrescu; „Îți poți atinge sufletul”, de Toma Grigorie. Alături de poezii române au susținut recitaluri: șapte poeți din Medellín (Columbia), reprezentanții ai Corporației Culturale „Poetas al Viento”; un grup din cenaclul „Getaversos”, condus de poeta Carmen Tomeo; grupul „Poetas Acudebi”, din Republica Dominicană; Rica Laurent, poetă și jurnalistă din Franța; poezii spaniole Rosario Valcárcel, Basilio Rodríguez Canada, Antonio Ruiz Pascual, Antonino Nieto Rodríguez. Ultimul număr al revistei „Spania literară” a fost prezentat în cadrul Festivalului de Juan José Garcia și Marin Dumitrescu.

Un moment deosebit a fost recitalul în opt limbi al poeziei lui Nichita Stănescu. Astfel, opera scriitorului român a devenit un interesant dialog intercultural. (A)

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Secretar general de redacție: Ștefan RADU

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

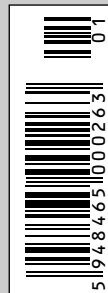
• Culegere texte și secretariat: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

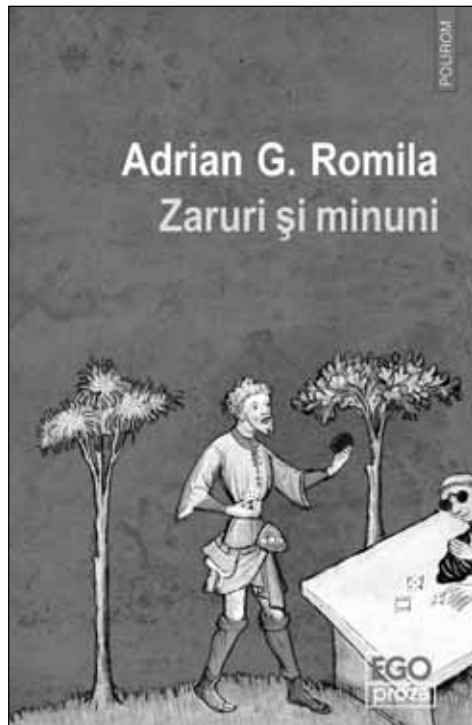

Povestirea ca breșă semnificativă

Cu *Zaruri și minuni* (Polirom, 2026), Adrian G. Romila revine la proza scurtă. Nu știu dacă la prima sa dragoste, dar știu că *Radio în zăpadă* (2014) și *Mici schimbări în viață* (2016) anunțau un scriitor capabil să se miște bine și pe spații restrânse, nu doar în romanele care l-au consacrat și, în mod previzibil, au pus în umbră povestitorul.

Acest nou volum îmbină proza de observație socială cu textele de inspirație biblică, propunând cazuri și tipuri umane pregnante, în care cititorul se regăsește. Drama adolescentului din *Teddy Bear*, care se agață cu disperare de iluzia că Ada, fata de care e îndrăgostit, va veni la întâlnire, are ceva dureros-patetic. Romila o construiește meticolos, cu o bună înțelegere a mecanismelor psihice. Un alt text simptomatic este *Ceștile de cafea de la mama*, care surprinde, într-un limbaj frust, o moarte care nu dovedește nimic. Dar care spune ceva despre efectele sufocante ale singurătății. Moartea unui bătrân, care se stinge după ce e vizitat de fiica sa, care îl dojenește cu dragoste, arătându-se contrariată de dispariția unui banal set de cești, nu e un fapt banal, ci o poveste apăsătoare, care te urmărește după lectură ca bâzâitul unei muște ce nu-ți dă pace. Există în dialogul tată-fiiică ceva din realismul brut al cinematografului românesc, hrănită din situații de felul acesta, omniprezente în societatea postdecembristă. Alteori, lucrurile iau o turnură neașteptată, așa cum se întâmplă în *Accidentul*, unde paramedicii de pe SMURD constată, surprinși, că pacientul pe care trebuie să-l salveze dintre fiarele contorsionate este chiar exigentul lor profesor de liceu, Roca, pe care-l bârfiseră tot drumul. Memorabilă, dar într-un alt fel, este povestea din *Ultima pescuire*, unde părintele Radu are revelația dureroasă a necredinței. După ce le vorbește enoriașilor despre puterea credinței, ținându-le o predică admirabilă, el se confesează, în altar, părintelui Andrei: „– Nu pot, părinte Andrei, eu nu mai pot! Nu

cred, nu cred, eu nu mai cred în nimic, e degeaba, totul e degeaba... Alungă-mă de la tine, iartă-mă, fă-mi ce vrei... pleacă de la mine, că păcătos sunt...”

Dintr-un alt aluat sunt *Zaruri și minuni* sau *Când ești chemat afară*. Primul text rescrie cunoscutul episod biblic al convertirii vameșului Zaheu prin ochii tovarășului cu care a jucat zaruri. Minunea e relatată de un păcătos, care nu poate înțelege strania metamorfoză a lui Zakkai, pe care tocmai îl curățase de bani: „– Fraților, Zaheu a-nnebunit, a-nnebunit, vă spun eu! Am jucat zaruri chiar azi la amiază cu el! Dădea deja

semne de nebunie. Întoarce el împătrit, hai? Cine, Zaheu al nostru? Dă jumătate din avere, hm? Doar fiindcă l-a cunoscut pe acest... nazarinean când era cocoțat în sicomor și a poftit să vină aici, în casa lui? Eeeiii, lucrurile-s încurcate, da' asta nu înseamnă că... Da' cine-i nazarineanul ăsta, mă rog? Un dreptcredincios, vreun închinător la idoli, un străin de departe, cine știe ce e el de fapt? E chiar un învățător de la templu, oare, cum se zice? Iisus îl cheamă și atât știm. C-o fi din Galileea, c-o fi din Nazaret, ce știe el mai mult ca alții din sinagogile noastre? Fiul Omului, Fiul lui Dumnezeu? Hai, hai! Un scamator, un înșelător, vă spun eu! Da' pe Zaheu nu-l știm noi de-atâția ani? Nu-i altul decât cel pe care-l știm, nu sunt doi de Zaheu aici, în Ierihon. Am jucat chiar la amiază zaruri cu el, nu, nu era în toate mințile. Cum să dea, cum să-mpartă Zaheu, cum să înapoieze el mai mult decât a luat? De aceea vă spun, Zaheu nu mai e azi cel pe care l-ați știut ieri, Zaheu a căzut din sicomor, s-o fi lovit la cap și-o fi înnebunit cu totul, mai mult decât era el nebun la amiază, când am jucat eu zaruri cu el! Dar mâine, mâine se va trezi, da, da, se va trezi Zaheu, veți vedea... Minunile, ca și norocul, nu țin toată ziua... e ca la zaruri, știți și voi...” Asistăm nu la o de-mitizare, ci la o relectură a narațiunii biblice, menită să reactiveze interesul pentru o problematică aparent desuetă, din care Romila scoate semnificații nebănuite. Nu altfel stau lucrurile în *Când ești chemat afară*, unde miracolul învierii lui Lazăr capătă înțelesuri surprinzătoare printr-o subtilă

schimbare de perspectivă. Avem o înviere văzută chiar prin ochii protagonistului, ceea ce revitalizează percepția tradițională a acestei minuni.

O altă coordonată definitorie a volumului ține de dimensiunea magic-fantastică pe care Adrian G. Romila o imprimă unora dintre povestiri, care valorifică legende urbane transformate în narațiuni convingătoare, care te poartă dincolo de pojghița meschină a lucrurilor. Este și cazul poveștii din *Vremea muntelui care pleacă*, unde calitățile de povestaș ale autorului ating unul dintre cele mai înalte puncte ale cărții. Misterioasa apariție/dispariție a Fiarei, la sfârșitul veacului al XIX-lea, devine pretext pentru a vorbi despre o lume uitată, ale cărei contururi se găsesc, în palimpsest, în configurația celei actuale. E nevoie însă de un scormonitor, care să dea la o parte leștul prezentului pentru a (re)descoperi tâlcul începuturilor, într-o manieră care mi-amintit de proza fantastică voiculesciană.

În fapt, acesta este mecanismul prin care funcționează această carte, care se construiește prin inserții, directe sau voalate, în carnea realului, ducând cititorul, așa cum spune titlul unuia dintre texte, *dincolo, deasupra, dedesubt*. O carte care se hrănește din convingerea că „istoria e o însăilare a unor amintiri ale altora din trecut...”. Parafrazând afirmația lui Adrian G. Romila, *Zaruri și minuni* se dovedește un volum care se hrănește din convingerea că literatura este o însăilare de povestiri capabile să creeze breșe semnificative în ceea ce numim, îndeobște, realitatea de zi cu zi.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

• februarie / 2026

Așa cum ne-a „familiarizat”, revista orădeană ne delectează cu un bogat și variat conținut. Ne-am oprit la articolul lui Al. Cistelean, incitați de titlul „Stolul 2024. *Poezia corporatistă*”, iar criticul ne-a surprins cu analiza volumului *Poezii*, semnat oarecum enigmatic Tibi & Ligia: „O poezie simpatică pe loc, fără ifose de nici un fel, nici problematice, nici expresive. Între multele nuanțe ale poeziei «agrabile», cred că Vlad Drăgoi a nimerit-o, pe manșetă, pe cea mai potrivită, folosind un termen fără prestigiu academic, dar exact: și Tibi, și Ligia scriu «mișto»”. De la critica poeziei, la critica filmului – Irina-Roxana Georgescu (doctor în filologie, eseistă, poetă) scrie despre unul dintre cele mai vizionate filme în cinematografele românești, *Cravata galbenă*, completând lacunele filmului

cu „răspunsurile” oferite de cartea lui Stejărel Olaru, *Spațiul Celibidache*. Autoarea nu evită să menționeze anumite „umori, ironii, sensibilități diverse” ivite în discuțiile despre această producție, dar concluzia sa face dreptate filmului: „*Cravata galbenă*, filmul lui Serge Ioan Celebidachi, emană o dulceață particulară, o lumină mierie ce se răsfrânge peste cadrele largi surprinzând dinamica vieții de familie sau importanța de a-ți urma visul, oricât de improbabilă ar fi realizarea acestuia. Secvențele finale, din concertele dirijorului, sporesc autenticitatea filmului și ni-l restituie pe adevăratul Celibidache: tumultuos, exuberant”. Convingătoare versurile tinerei poete Alexia Plăcintă (studentă la Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava); din care redăm: „Toate realizările / te-au adus mai aproape / de singurătate // e ceva în seninătatea / doamnei care ascultă / audiobookul în parc / cu atâta plinătate în gesturi // atenția sfâșietoare a

lucrurilor / greșite / firul poveștii noastre / care nu se întrerupe // sunt ani de absență / solitudine / un cercel atârând în / urechea ta stângă cu mișcări / aproape rituale”.

• nr. 4 (889), aprilie 2026

În revista girată de Nicolae Breban găsim două pagini consacrate unor personalități băcăuane și unor evenimente de cultură legate de acest spațiu. Prof. univ. dr. Otilia Sîrbu scrie despre sesiunea omagială pe care Academia Română i-a dedicat-o „dramaturgului, criticului de teatru, editorului și cititorului de instituții culturale” George Genoiu. Universitară subliniază prezența doamnei Cristina Breahnă-Pravăț, președinta Consiliului Județean Bacău, la evenimentul „*Solfegiu în G major* – George Genoiu și cultura dialogului”: „Intervenția Cristinei Breahnă-Pravăț [...] a adus în prim plan legătura

organică dintre George Genoiu și spațiul cultural băcăuan”. De asemenea, a fost apreciată acribia universitarului Ioan Dănilă și a fost evidențiată legătura puternică dintre George Genoiu și revista noastră: „Ioan Dănilă, istoric literar, a oferit o analiză riguroasă a operei, a profesionalismului novator publicistic. [Genoiu] a abordat teme importante, care și-au găsit locul în rubricile revistei *Ateneu* în cele mai potrivnice vremuri pentru cultura română”.

Sub titlul „Un laborator de cercetare a esenței”, criticul și istoricul de artă Luiza Barcan scrie o cronică plastică despre expoziția Simpozionului de creație „Forma Esenței. Brâncuși și generația contemporană”, de la Muzeul de artă contemporană „George Apostu” Bacău, expoziție care s-a vernisat pe 19 februarie: „Într-un moment în care creația brâncușiană a fost așezată în prim planul proiectelor culturale ale anului în curs, fiecare instituție gândind o cât mai bună punere în valoare a personalității acestui artist român de talie uni-

versală, Centrul de Cultură «George Apostu» din Bacău, spațiu emblematic pentru sculptura modernă și contemporană, a devenit, pentru câteva zile, locul în care a fost posibilă refacerea punților de comunicare între generații”.

Desigur, Revista „Contemporanul” merită citită pe îndelete; din bogatul ei sumar amintim câteva titluri: Nicolae Breban – *Întoarcerea elitelor*, Mircea Platon – *Jurnal de (peste) bord*, Ioan-Aurel Pop – *Academia Română și rolul său peren*, Aura Christi – *Arta de a fi tu însuși*, Codruța Greu – *Tolstoi în lectura critică a lui Ion Ianoși*, Daniel Cristea-Enache – *Poezii între ei* (un titlu-capcană, sub care Daniel Cristea-Enache comentează una dintre cele mai frumoase cărți de critică eseistică, anume *Caii lui Ahile și alte eseuri*, semnată de regretatul Dan Cristea), Arthur Suci – *Societatea paranoică și dușmanii ei*, Iulian Boldea – *Dinu Flămând. Traducătorul*. O revistă consistentă, cu ținută... academică!

V. SAVU

Programa de limba și literatură română pentru clasa a IX-a este extrem de importantă pentru asigurarea succesului în parcursul unui licean, fiindcă de acolo începe studiul adevărat al literaturii române, acolo apar întâile texte cu caracter ficțional, chiar și în unele pagini ale cronicarilor din secole trecute. Opinia mea ca profesor de liceu timp de 50 de ani este că literatura română trebuie tratată în mod obligatoriu cronologic. De ce? Pentru că astfel tinerii își pot forma o idee despre cum a evoluat conceptul de ficțiune, de epică de cea mai bună calitate, pornind de la cronicarii moldoveni și încheind cu Nichita Stănescu în clasa a XII-a, cel care a creat necuvintele. De altfel, elevii – cei mai mulți dintre ei – își formează, chiar dacă nu devin filologi, profesori sau specialiști în literatura română, o imagine de felul cum a apărut, s-a dezvoltat și s-a impus literatura noastră. Unii zic că este o literatură mică, de provincie, însă orice s-ar spune, este o literatură romanică, reprezentând pentru partea aceasta a Europei un moment esențial. Românii – cei mai înzestrați dintre ei – au devenit personalități emblematice și au dat măsura talentului, de exemplu, în nuvele, cum este Costache Negruzzi, care se studiază în clasa a IX-a, cu „Alexandru Lăpușeanul”, pu-

La frontiera dintre ciclurile școlare

Nicolae Scurtu

Multe cărți se cer deschise...

Autorii *Programei de limba și literatură română pentru clasa a IX-a* (ediția 2025) au avut de ales între varianta cronologică și cea

blicată în „Dacia literară” din 1840. Cu astfel de texte, memorabile, elevii își formează un punct de vedere asupra modului de evoluție a literaturii și culturii naționale și a felului cum acești scriitori au marcat momentele de civilizație ale românilor.

Reușita acestui proces este dependentă în totalitate însă de calitatea profesorului, așa cum deseori s-a spus. Acești tineri care acum își formează o imagine despre literatura română, despre felul cum s-a organizat și a evoluat cultura națională, își caută repere, își asumă modele estetice, se identifică cu momente și situații din istoria spiritului nostru. De aceea factorul administrativ, care este ministerul, prin comisia națională pentru curriculum, este obligat moral să propună o succesiune de capitole care să argumenteze de ce e necesar ca literatura în

tematică în organizarea conținutului. Care sunt avantajele/dezavantajele abordării uneia sau alteia dintre acestea? (I.D.)

clasele IX-XII să se studieze în chip cronologic. Elevul va înțelege cum un scriitor derivă din altul, construindu-și însă o individualitate (vezi cazul romanelor Hortensiei Papadat-Bengescu sau ale lui Duiliu Zamfirescu).

Am fost întrebat cum am reușit, în jumătate de secol de profesorat, să-i atrag pe elevii din clasa a IX-a către scrierile cronicarilor, să spunem. Răspunsul e simplu: i-am determinat să citească în clasă, în gând sau cu voce tare, mai întâi anumite pasaje (alese fie de programa școlară, fie de mine), nu prea întinse, ca să nu-i obosesc. Le-am comentat împreună și așa au prins drag de literatură, drag de lectură, drag de interpretare, drag de analiză. Cu alte cuvinte, au devenit cititori. Trătându-l pe Miron Costin, îi puneam să citească „Predoslovie” la „De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor”, iar ei au continuat cu „Viața lumii”, întâiul poem filozofic din literatura română. Așa ceva îl bucură pe un dascăl, dar îl bucură și altceva: curiozitatea intelectuală care se întâlnește la gene-

rațiile ce vin. Tot timpul ne plângem că elevii nu citesc, dar elevii nu citesc în marea lor majoritate din cauza noastră, a dascălilor, care le impunem o activitate fără să o susținem pedagogic, din cauza unor conjuncturi nefericite. Or dascălul adevărat, cel cu vocație, cel cu dăruire, trebuie ca prin toate pârghiile să-i atragă pe școlari la lectură, la discuții, la analiză, spre cunoașterea universului artistic. Acum în clasă nu se mai citește o operă literară, ci se comentează direct sau se cere pur și simplu să ia comentariul de pe Wikipedia. Așa ceva e o falsă școală, e un fals didactic. Nu se poate ca profesorul să nu fie în mijlocul clasei, să nu citească odată cu elevii. Asta mai ales când e vorba despre pasajele antologice, cum e portretul lui Ștefan cel Mare făcut de Grigore Ureche: „Fost-au acest Ștefan-Vodă om nu mare de stat, mândru și de grabă a vărsa sânge nevinovat” etc. Este un portret clasic, un portret tipic. Pasaje ca acesta trebuie citite și recitate în clasă, până când elevii pleacă acasă sau în bibliotecă, pentru a continua lectura. În bibliotecă vor găsi multe cărți care se cer deschise...

Avanpremiere culturale

„EMINESCU LA LIPOVA - 150”

La un secol și jumătate de la inspectarea de către Mihai Eminescu a Școlii din Lipova (29 apr. 1876), Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” și filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, în parteneriat cu Primăria și Consiliul Local ale comunei Lipova, au inițiat un program special pentru miercuri, 29 aprilie 2026, la Valea Hogii și desigur la Lipova.

„ÎNTÂLNIRILE DE LA VIIȘOARA – NEAMȚ”

Ediția a V-a (8-10 mai 2026) va avea ca temă „Singurătatea și suferința, în orizonturile literaturii”. „Memoria – istorie și restituire: Ioan Ouatu”, unul dintre subiecte, este centrat pe evocarea fondatorului acestui festival internațional de literatură. Revista „Ateneu” este partener media.

„În grădina Domnului” s-a intitulat expoziția de grafică și pictură a artistelor Katy Andrieș și Nicoleta Cărare, deschisă pe 13 martie, la Galeriile „Frunzetti” Bacău. Cele două plasticiene au propus publicului „o reflecție vizuală asupra raportului dintre uman, natură și transcendență, articulată prin dialogul a două practici picturale consolidate în timp”. Ele s-au raportat la „grădină” ca spațiu primordial și, folosind tehnici artistice moderne, au propus viziuni epatante despre spiritualitate, feminitate, senzualitate, vulnerabilitate și plenitudine.

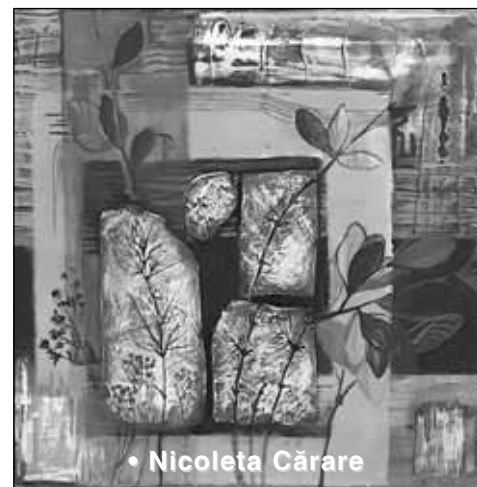
Îngerii, arhanghelii, serafimii și heruvimii din grafica lui Katy Andrieș, care denotă și formația muralistă a artistei, induc privitorilor stări de mare profunzime. În fața acestor tablouri, unde s-au folosit iscusit și tehnici de *distressing*, mi-am amintit cuvintele profetului Isaia: „Serafimii stăteau înaintea Lui, fiecare

Feminități din grădina Domnului. Trei artiste băcăuane

având câte șase aripi: cu două își acopereau fețele, cu două picioarele, iar cu două zburau” (VI, 2).

Chiar dacă au viziuni și modalități de exprimare distincte, găsesc un punct de intersecție a lucrărilor celor două artiste: ambele creează o liniștitoare atmosferă atemporală. Nicoleta Cărare subliniază misterul feminin în picturile ei. Astfel, m-am întors cu gândul la versetele din *Cântarea Cântărilor*: „Cine-i aceasta [...], care ca zarea strălucește și ca luna-i de frumoasă, ca soarele-i de luminoasă?” (VI, 10). Feminitatea e asociată cu elemente vegetale, numitorul comun fiind miracolul vieții. Natura, cu flori și copaci pictați în culori pastelate, nu este un simplu fundal: oferă suflu întregului demers al artistei.

Pe 27 martie, la Galeria „Nouă” Bacău s-a deschis expoziția „Spații nedefinite” a artistei Lucica Filimon. Pictura ei este unitară: ea a transformat

mica galerie într-o „grădină” cu labirinturi ce invită la introspecție. Liniile abstracte, divers nuanțate, își găsesc corespondență în stări emoționale intense, poetice.

Violeta SAVU

• Katy Andrieș

Leonard ROTARU

Abecedarul

Între cărțile aflate la loc mai aparte în biblioteca mea, pe raftul care adună volumele primite cu dedicație, se află una subțirică. De la apariția ei au trecut ani mulți. Este un abecedar. O carte primită ca dar, înainte de a fi școlar. Un dar care prin *abc*-ul lui îmi deschidea poarta spre misterioasa lume a cuvintelor. Ocupat cu învățarea de carte a copiilor, tata mi-a oferit-o pentru a mă obișnui cu literele, „ciudatele semne”, care însoțeau imaginile. Tata a fost învățător. Îmi este mult drag cuvântul *învățător*, astăzi puțin curtat, din păcate, intrat în concurență cu expresia/locuțiunea substantivală *profesor pentru învățământul primar*. Primul are rezonanță, are tradiție și valoare simbolică, iar aceste calități le-am sugerat, în formă literară, într-un text din care prezint câteva rânduri: *Despre dumneavoastră, domnule învățător, s-au spus multe. Vrute și nevrute. Uneori frumos, alteori duios... / Ați fost de multe ori uitat. Uneori învidiat. Puțini au înțeles că sunteți actor, nu element de decor! / Ani de-a rândul, pe neobservate și pe bună dreptate, ați câștigat și celebritate. / Ați promovat cu insistență dialogul. Vi s-a răspuns de multe ori cu monologul. / Uneori vă mai doare o mână, un picior, de multe ori un gând, dar copiii nu v-au văzut niciodată plângând! / Păreți îngrijorat și revoltat de avalanșa vulgarului, obscenului și vă învinovați că nu puteți opri emisiuni televizate de proastă calitate... / Doamne învățător, idei și simțiri ați revărsat mereu peste sufletul meu. / Mi-ați cultivat speranța, mi-ați oferit povată, cu eleganță și toleranță, ca să pășesc ușor în viață („Apostolul”, Piatra-Neamț, nr.128/2010).*

Cea dintâi semnătură olografă, cu litere inegale ca mărime, am pus-o pe acest

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar (LXXI)

A fost inspector școlar, a dăruit confrăților eseuri sau proză scurtă inspirate din viața la catedră, a promovat drepturile disciplinei fundamentale începând cu ciclul primar și încheind cu clasa a XII-a, a scris în același an, 2006, o carte de învățare a limbii române

și monografia unei biserici, „Într-o limbă fără greșală” (C. Tomșa). A spus adesea că mentor nevăzut i-a fost universitarul Ion Rotaru, unchiul său (și el, normalist băcăuan), pe care l-a adulat.

abecedar care are peste șaptezeci de ani vechime și oferă mereu emoții și amintiri plăcute. L-am purtat cu mine de multe ori. Prezintă interes și provoacă nostalgia. Unii dintre cei mai curioși îl așază față în față cu noile cărți de citire și de scriere, mult mai bine ilustrate, și nu numai. Cât privește conținutul textelor, apreciez că și mai vârstnicul meu volum prezintă aspecte legate de realitatea imediată a lumii copiilor. Mai puțin ultimele două pagini, dedicate celor doi conducători sovietici ai vremii respective, Lenin și Stalin, numiți *cei mai buni prieteni ai copiilor*.

Cartea îmi trezește mereu amintiri plăcute. Îmi oferă ocazia să-mi exprim sentimentele alese față de doamna învățătoare. Doamna, cum îi spuneam noi, absolventă de școală normală, ca și părinții mei, avea har, tact pedagogic. Știa să ne motiveze și toți eram sânguincioși. Nu-mi aduc aminte când și cum am început să citesc, să fac diferența dintre cuvintele *om* și *pom*, de pildă, să fac conexiunea dintre cuvântul rostit și cel scris, să percep că multe cuvinte încheagau imagini în mintea mea. Îmi amintesc doar că mă jucam de-a cititul înainte de a intra în clasa I, cu fratele meu. Era secretul nostru. Fiind mai mare cu șase ani, știa să mă motiveze într-un fel aparte. Ceea ce lucram cu el în joaca

noastră nu știau cei mari ai casei. Pătrunsesem deja în lumea literelor...

De multe ori făceam câte o vizită la școală, casa părintească aflându-se la doar 200 de metri de școală. Eram bine primit în orice clasă. Dar preferam clasa I. S-a întâmplat, într-una din zile, să mă aflu în ultima bancă. Acolo mă așezam de obicei și desenam pe un caiet, în clasa doamnei învățătoare Elena Capșa. Preferam clasa respectivă și pentru motivul că băieții îmi erau apropiați ca vârstă. Era la ora de citire. Un copil, aflat chiar în fața mea, nu reușea să pronunțe un anume cuvânt. O dată, de două ori. A început să plângă. Impresionat de cele văzute și auzite, am ieșit din bancă, fără să mă gândesc la consecințe, și am pronunțat tare cuvântul respectiv la urechea lui. Doamna a rămas uimită. Și de comportamentul meu, și de pronunția mea, dar a trecut tacit peste momentul respectiv. În recreație, i-a spus tatei cele întâmplate și că eu știu să citesc. Acasă, am fost „cercetat”. Secretul fusese descoperit. Ulterior, tata a întocmit o cerere la raionul de învățământ de la Buhuși pentru a fi primit în clasa I înainte de a împlini vârsta de șapte ani. Așa am ajuns în clasa doamnei învățătoare Elena Capșa, la Școala Primară din satul Valea lui Ion, comuna Blăgești,

județul Bacău. Cu toate că lecțiile începuseră de ceva vreme, Doamna s-a ocupat îndeaproape de mine, oferindu-mi temelie solidă pentru ceea ce avea să urmeze. M-a învățat să fiu curios, să descopăr noi texte. Nu știam eu atunci că *întreaga artă a instruirii este doar arta de a trezi curiozitatea naturală a minților tinere*, după cum aflasem mai târziu că spunea Anatole France. Iar această curiozitate m-a însoțit toată viața. Încet, încet, popoarele de litere, așezate după reguli neînțelese la început, au început să-mi deschidă lumi fermecătoare, cu bucurii nebănuite. Începuse un drum fără întoarcere, iar visul să devin învățător ca tata și ca doamna a început să prindă contur odată cu admiterea la Școala Pedagogică din Bacău, în anul 1960. Am fost ultima promoție cu șase ani. Studiile și practica pedagogică, gramatica exersată la ore și în afara lor mi-au prins foarte bine, reușind să urmez ulterior cursurile Facultății de Litere a Universității București între 1966 și 1971.

Înțelegerea rostului gramaticii în cunoașterea aprofundată a limbii române a început la Bacău. În primii doi ani, în vechiul local al Școlii Normale de Fete, am exersat cunoștințe de limbă și de teorie literară cu domnișoara Marilena Lefter. Dumneaei m-a încurajat la

rându-i să descopăr, să descopăr... Ne-am mutat apoi în actualul sediu al Colegiului Național Pedagogic „Ștefan cel Mare”. A urmat la catedră domnul profesor Dumitru Botez. Provenit din învățător, intuia că un bun mentor este acela care îl determină pe ucenic să se perfecționeze prin propria cunoaștere, prin studiu. Am început să frecventez biblioteca școlii, să studiez diferite materiale de specialitate, să ascult noi sugestii. Internatul Școlii Pedagogice din Bacău a fost pentru mine un fel de „școală după școală”, cu un program care cuprindea cursurile, studiul individual, cazarea, masa și timpul liber. Internatul m-a ajutat să am încredere în forțele proprii, m-a învățat să pun ordine în proiectele pe care le urmăream, imediate sau de perspectivă, să mă evaluez. Internatul m-a învățat să trăiesc în colectivitate, să respect cuvântul altuia, să fiu ascultat la rândul-mi, să găsec soluții inedite pentru rezolvarea unor situații noi, să învăț în grup. Domnul profesor Botez îmi sugera deseori să urmăresc un anumit studiu, să mă aplec și asupra stilisticii, lucru extrem de dificil, să urmăresc construcția frazelor într-o anumită scriere literară, să cercetez fraza lui Mihail Sadoveanu sau stilul poeziei lui Tudor Arghezi. Tot ce am învățat mai apoi în facultate cu profesorii universitari ai facultății bucureștene mi-a amintit mereu de ceea ce am înșusit la Bacău, intrat în școală la 13 ani și ieșit la 19...

Am învățat să am recunoștință pentru oamenii care s-au dăruit pentru mine, am învățat că limba română este *întâiul mare poem al unui popor*, după cum spune Lucian Blaga, am învățat să respect limba noastră, să n-o umilesc în enunțuri bilingve și abrevieri indecente, să iubesc literatura română și să înțeleg frumusețea unei metafore precum *Fulgul de zăpadă e un strop de apă înflorit* (Lucian Blaga). Iar punctul de plecare a fost **ABECEDARUL**.

„Ce-am auzit de la alții noi, cei de azi”

Ediția I a acestei manifestări culturale a avut loc la Biblioteca Comunală „Păstorel Teodoreanu” Brusturoasa (amfitrion, prof. Sevastiana Dobrițoiu), în cadrul Programului „2026 - Anul Radu Rosetti”. Anterior, la Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din sat, preotul Constantin Popa a oficiat o slujbă de pomenire a familiei Rosetteștilor, cei care au sprijinit mult, la vremea lor, comunitatea locală. Iulian Bucur, Constantin Tudose, Marian Lungu și Ioan Dănilă au dezvoltat subiectul, iar Liliana Atomulese l-a ilustrat prin documente dintr-o expoziție ad-hoc. Elevii lui Gheorghe Roșu, Andrei Bogdan și epigramistul Dumitru Merlușcă au asigurat partea artistică. Primarul Cristian Coman-Găburici ne-a asigurat că va urma ediția a II-a, în 2027.

• Elena Lupașcu

Teleșcoala „Ateneu”

Regulile silabației în limba română -

grupurile biconsonantice

Comentarii (II)

d) O atenție specială cere despărțirea după pronunțare în cazul digrafului dg (+ e, i) în cuvinte rare (nume proprii și neologisme), interpretat ca o singură consoană și care, în consecință, nu se desparte. Dacă ar fi să notăm pronunțarea sub presiunea auzului, ar trebui să dublăm prima consoană: [dg], unde g este ilustrat cu un circumflex. Exemplele vin din toponimia românească: *Me-dgi-di-a*, din geografia mondială: *Cam-bo-dgi-a* sau din împrumuturi: *duodgeonare* (-dge-o-), *gadget* (ga-dget), *kimeridgian* (-dgi-an) sau *ridger* (ri-dger).

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

Cu ceva timp în urmă, am primit un telefon de la domnul Cezar Genoiu, fiul dramaturgului și activistului cultural de reală calitate George Genoiu. Acesta, animat de evenimentele recente dedicate în comuna natală a dramaturgului stabilit multă vreme în orașul Bacău, descoperind cu admirație renăscută activitatea tatălui său, s-a încurajat, să zic așa, să facă tot ceea ce trebuie să facă posteritatea pentru un scriitor: să se ocupe de memoria sa, de opera sa, de personalitatea sa. Locuitorii comunei Armășești, din lalomița, unde s-a născut dramaturgul George Genoiu (1933-2016), au făcut ceea ce se cuvine pentru readucerea în memoria curentă a celui care a fost fiu al satului lor: au dat unei biblioteci numele acestuia, s-au îngrijit de ceea ce înseamnă respectul față de un înaintaș. Domnul Cezar Genoiu, printre atât de multe activități culturale pe care le-a avut tatăl său, a găsit și informația cum că acesta, în ideea de „a sprijini scriitorii botoșăneni”, a pus „bazele” revistei „Caiete botoșănene”, o publicație care, doar așa s-a putut atunci, a apărut timp de opt ani în corpul revistei „Ateneu” din Bacău, al cărei redactor-șef, de la plecarea lui George Bălăiță la București, a fost. Nimic neadevărat în acest aspect.

La Botoșani, din 1981, la Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu”, apărea o publicație de cultură, trimestrială, „Amfitrion”, inițiativă a mea, care lucram la Bibliotecă și coordonam și un cenaclu literar cu aceeași denumire. Din acea publicație au apărut cinci numere. Oarecum nesupravegheată ideologic, din grija de a

Gellu DORIAN

„Caietele botoșănene”

nu o lua pe alte căi decât cele indicate de unicul partid de atunci, la inițiativa lui Gheorghe Jauca, președintele Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Botoșani, cu implicarea scriitorului Lucian Valea - care conducea Cenaclul „Mihai Eminescu” din Botoșani al Uniunii Scriitorilor din România, înființat în primăvara lui 1981 -, s-a propus la secția de propagandă a Comitetului Județean de Partid Botoșani, unde șef era Lazăr Băciucu (un activist mazilit de la Iași la Botoșani de pe vremea când și Ion Iliescu era mazilit din echipa de frunte a Partidului Comunist la Editura Tehnică, la București), să se înființeze o revistă de cultură la Botoșani, orașul de origine al lui

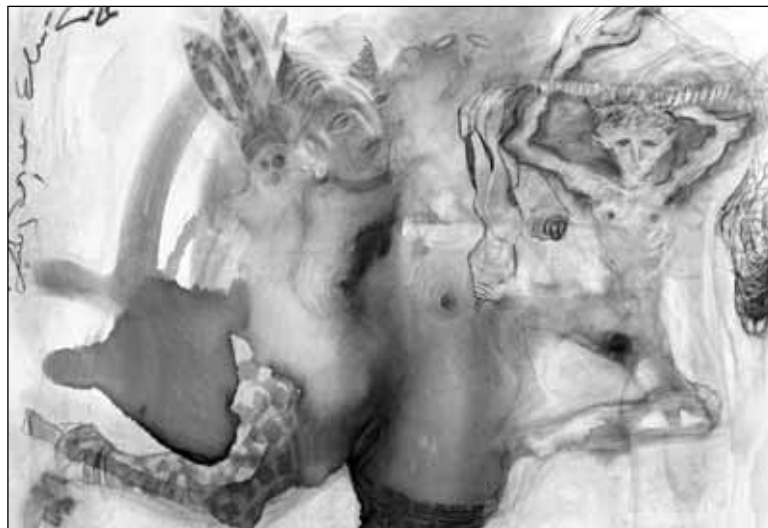
Eminescu. Zis și făcut. Lucian Valea ne-a dat temă celor din cenaclu să găsim un titlu revistei. Eu am propus, din câte țin minte - în afară de „Amfitrion”, a cărei continuitate o doream -, unsprezece titluri. Alții au propus, la fel, o serie de titluri. A fost acceptat până la urmă „Caiete botoșănene”, o denumire ce părea una neutră, de laborator de creație, dar și de exprimare a forțelor scriitoricești locale. Cum rezultatul de la București a fost NU o revistă de sine stătătoare, ci un supliment cultural, asemănător cu cel deja existent la Cenaclul din Suceava al Uniunii Scriitorilor din România, „Pagini bucovinene” - care apărea, în patru pagini, de un an de zile, în interiorul revistei „Convorbiri lite-

rare” de la Iași -, s-a căutat imediat o cale fezabilă, în așa fel ca revista să poată ieși cât mai repede. Și cum în acele zile se afla la Botoșani, pentru o premieră a unei piese la Teatrul „Mihai Eminescu”, George Genoiu, redactor-șef al revistei „Ateneu” (august 1982- iulie 1989), și-a arătat disponibilitatea să acorde acel spațiu în interiorul revistei pe care nu de mult o conducea. Sarcina din partea redacției revistei băcăuane i-a revenit poetului Sergiu Adam, redactor la „Ateneu”. Vestea ne-a fost dată imediat și s-a început la organizarea redacției botoșănene: redactor-șef era Lucian Valea, secretar de redacție Dumitru Ignat; în redacție au mai fost cooptați Dumitru Țiganiuc și Ionel Bejenaru. Eu, fără a face parte oficială din redacție, cu experiența de la „Amfitrion”, am fost lăsat, să-i zic așa, să mă amestec în compoziția revistei, adunând portofoliul acesteia de la număr la număr, făcând corectură; bun, cum se spune, la toate. Și astfel, în ianuarie 1983, a apărut primul număr al revistei „Caiete botoșănene”, lunar, așa cum apărea și revista „Ateneu”.

Implicarea lui George Genoiu a fost una benefică, lăsând la latitudine redacției de la Botoșani să stabilească sumarul, să facă revista viabilă. Și așa timp de opt ani, până în decembrie 1989, când s-a

transformat în revista „Hyperion”, ajunsă acum în anul 44 de apariție, editată de Fundația Culturală „Hyperion - Caiete botoșănene” Botoșani, sub egida Uniunii Scriitorilor din România. „Caiete botoșănene” a fost spațiul de manifestare al scriitorilor botoșăneni. Din 1984, secretar-general de redacție a fost regretatul Emil lordache, adus de Gheorghe Jauca de la Sârbi, undeva lângă Săveni, unde era profesor de limba rusă, revista fiind arondată administrativ Centrului Județean al Creației Populare și Îndrumării Artistice de Masă Botoșani, unde Emil lordache a fost angajat ca referent de specialitate la compartimentul Literatură - Teatru, unde, din 1990, am fost angajat și eu până în noiembrie 2018, când am ieșit la pensie.

Alte amănunte din bucătăria și geneza acestei reviste sunt, se pare, prezente și în amintirile lăsate în urmă de George Genoiu, care, cum era și firesc, ca redactor-șef al revistei care a adoptat revista „Caiete botoșănene”, cunoștea totul în amănunt. Ceea ce știu este că finanțarea revistei venea de la Botoșani, inclusiv cuantumul de bani pentru plata colaborărilor, care, la acea vreme, chiar se achitau tuturor colaboratorilor. Nu a trecut cred nici o lună, în acei opt ani, în care, prin grija fișelor de colaborare pe care le întocmea din partea revistei „Ateneu” Sergiu Adam, să nu fi primit atât de mult râvnii bani. Desigur, recunoscător pentru acceptarea acestor colaborări și lui George Genoiu, fie-i mereu amintite omenia și generozitatea sa.

• Elena Lupașcu

• publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate •

Ca în fiecare an, în perioada 15 martie - 15 aprilie, Regia Națională a Pădurilor - Romsilva și Direcția Silvică Bacău organizează o serie de evenimente, manifestări și acțiuni sub egida „Luna plantării arborilor”. În acest cadru, un rol important îl are cea de plantare a unor suprafețe din fondul forestier național al statului. Pentru anul 2026 Direcția Silvică Bacău și-a propus să împădurească 118 hectare. În plus, se vor regenera pe cale naturală 370 hectare, ceea ce înseamnă că în acest an suprafața totală regenerată la nivelul Direcției Silvice Bacău va fi de 488 hectare. Se realizează completări în plantațiile înființate în anii anteriori pe o suprafață de 30 ha. Se vor folosi peste 731.000 de puiți forestieri, cea mai

mare parte produși în pepinierele proprii (rășinoase Br, Mo 341.000 buc., foioase Go, Fa, Pa.m, Ci, 390.000 buc.). În pepinierele Direcției Silvice Bacău se produc anual puiți forestieri necesari pentru împăduriri, din diverse specii: molid, brad, gorun, cireș, paltin

LUNA PLANTĂRII ARBORILOR

Direcția Silvică Bacău plantează 118 hectare în anul 2026

de munte, salcâm, necesari realizării, cu ocazia lucrărilor de împădurire, a unor păduri cu valoare mare, corespunzătoare tipului natural fundamental de pădure. Din inventarul puiților produși în pepiniere, efectuat în toamna anului trecut, a rezultat un număr de 2,31 milioane puiți. Dintre aceștia, aprox. 742,8 mii sunt apți de plantat în primăvara anului.

Alte activități din această perioadă:

- popularizarea prin afișe și panouri a importanței păstrării integrității fondului forestier și a prevederilor Codului Silvic;
- conștientizarea cetățenilor și proprietarilor privați de rolul pădurii în viitor și informarea asupra obligațiilor ce le revin în calitate de deținători de păduri;
- antrenarea locuitorilor localităților pentru acțiuni de igienizare a lizierelor pădurilor;
- asigurarea materialului săditor și acordarea asistenței tehnice pentru împădurirea unor terenuri degradate, neproductive sau pentru înfrumusețarea spațiilor verzi din localitățile județului Bacău;

- antrenarea elevilor, studenților, tineretului în acțiuni de plantat puiți, de înfrumusețare a spațiilor verzi din incinta comunelor, orașelor și a unităților de învățământ. Astfel, ocoalele silvice desfășoară parteneriate cu unități de învățământ din raza de activitate pentru realizarea acestor acțiuni.

Direcția Silvică Bacău vă dorește să aveți o primăvară frumoasă și vă așteaptă să luați parte la activitățile pe care le organizează.

Radiografia unui declin anunțat

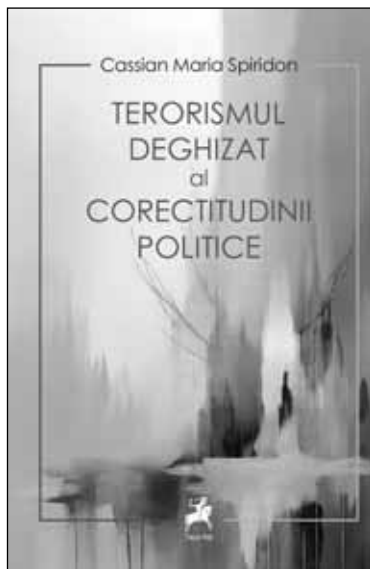
Într-o epocă în care spiritul critic pare adesea dizolvat în platitudini agreeate de o majoritate zgomotoasă, datorită intelectualului de a rosti adevăruri incomode devine nu doar un act de curaj, ci o necesitate vitală. Alături de multe altele, îl admir pe Cassian Maria Spiridon tocmai pentru această vitalitate a scrisului său, în care se topesc deopotrivă rigoarea analistului, eleganța estetului și conștiința trează a cetățeanului. Cel mai recent volum al său, *Terorismul deghizat al corectitudinii politice* (Editura Tracus Arte, 2025), alcătuit din treisprezece articole distincte publicate inițial în paginile revistei „Convorbiri literare” între 2023 și 2025, nu este o simplă colecție de eseuri. Așa cum mărturisește însuși autorul, cartea nu-și propune să facă „critică în sensul curent al cuvântului”, ci să exprime o atitudine coerentă, devenind astfel „o istorie în desfășurare a vieții publiciste și de idei, dar și a vieții literare naționale”.

Demersul lui Cassian Maria Spiridon este, în esența sa, o coborâre în infernul ideologiilor care au măcinat și continuă să macine umanitatea. Punctele de plecare ale acestei ample radiografii sunt însăși ideea de libertate și felul în care aceasta poate fi coruptă. Apelând la modelul democrației ateniene, autorul ne reamintește, prin vocea lui Socrate, de pericolul inerent al exceselor, de „nesațul după libertate și neglijarea celorlalte preocupări ce preschimbă și această orânduire și o pregătesc să ceară tirania”. Atunci când o societate devine extrem de sensibilă la orice limitare a voinței individuale, refuzând să mai asculte de legile scrise sau nescrie, libertatea totală se transformă cumva paradoxal, dar inevitabil, într-o „robie excesivă atât în cazul individului, cât și în cel al cetății”. Această orbire istorică face ca democrația, concepută pe vremea lui Pericle drept spațiul în care exista un „echilibru desăvârșit între drepturile individuale și puterea publică”, să degenereze. Ținând cont de toate acestea, luăm aminte cum mutația majoră a contemporaneității, observată cu acuitate în paginile volumului, presupune trecerea de la „omul economic” la „omul psihologic, ultimul produs al individualismului burghez”. Susținut de analizele lui Christopher Lasch, Cassian Maria Spiridon descrie o societate bolnavă de narcisism, în care noul individ nu mai este măcinat de vinovăție, ci de o anxietate cronică, punându-și la îndoială însăși existența. Asistăm la o atrofie tragică a tradițiilor, atrofie care ne-a lăsat dependenți de stat și de corporații, într-o lume dominată de birocrație. În acest vid spiritual,

vox humana

Marius MANTA

Terorismul deghizat și datoria memoriei

„terapia constituie o antireligie”, promovând iluzia vindecării într-o societate care, refuzând să gândească dincolo de nevoile sale imediate, își pierde viitorul. Mai mult, asistăm la prăbușirea idealurilor clasice sub greutatea societății spectacolului. Virtuți precum hărnicia sau chibzuința au fost înlocuite de superficialitate; succesul însuși a cedat locul „aparenței succesului”, iar „a fi plauzibil a înlocuit adevărul”. Este o lume a cinismului și a resemnării, în care capacitatea de a te autodepăși și emulația sunt anulate de un „vid de imagini ale sinelui”.

Adevăratul seism diagnosticat de autor este însă instalarea noii dogme: corectitudinea politică. Aceasta nu este, așa cum naiv s-ar putea crede, o simplă invitație la un comportament amabil. În grila interpretativă (și) a lui Cassian Maria Spiridon, corectitudinea politică reprezintă un neomarxism cultural, născut în laboratoarele Școlii de la Frankfurt prin combinarea teoriilor lui Marx cu principiile psihanalizei lui Freud și, ulterior, cu instrumentele lingvisticii și ale deconstructivismului. Ținta acestui „terorism deghizat” este demolarea culturii tradiționale, pe care a fracturat-o lăsând în loc „teamă și ruină”. Prin instrumentarea limbajului, deconstructivismul a reușit să anuleze adevărul lui Dumnezeu, instaurând o agendă politică ce reduce omul la o entitate fluidă, lipsită de identitate, dominată de un „hedonism nelimitat, dezumanizant”. Privat de reperele sale fundamentale – familia, credința, tradiția –, omul contemporan devine un „sclav fericit”, supus patimilor sale. O componentă agresivă a acestui asalt asupra firescului este identificată de autor în feminismul celui de-al doilea val (anii '60-'70), care, depășind legitimitatea luptei pentru drepturi egale, a devenit

ostil rolurilor tradiționale, subminând conștient conceptul de nucleu familial și stigmatizând căsătoria drept o capcană.

În fața acestui tăvălug globalist, vocea autorului se ridică pentru a apăra gândirea conservatoare, acea atitudine organică față de viață, capabilă să-l protejeze pe omul contemporan/recent de ideologiile care, refuzând realitatea, ajung să o suprimă.

Malaxorul istoriei și anatomia răului absolut

Dacă analizele dedicate corectitudinii politice disecă mecanismele subtile, psihologice, ale unui terorism deghizat, alte capitole ale volumului coboară brutal în infernul totalitarismelor de ieri, acolo unde teroarea nu mai avea nevoie de nicio mască. Cassian Maria Spiridon glosează pe marginea „Cărții negre a comunismului”, denunțând o anomalie persistentă a mentalității occidentale: refuzul de a accepta, decenii la rând, realitatea gulagului sovietic, în ciuda mărturiilor probatorii. Autorul restabilește o filiație a ororii adesea trecută sub tăcere: deportarea în la-

gărele de muncă nu a fost o invenție nazistă, ci un model preluat de la sovietici, care îl formulară și îl puseseră în aplicare încă din iunie 1918, imediat după lovitura de stat din octombrie 1917. Paralela trasată între cele două sisteme concentraționare este una de o rigoare înfiorătoare. În ambele laboratoare ale morții, nazist și comunist, metodele de dezumanizare aproape coincideau: deșeptarea, apelul, comandoul de muncă, rația alimentară calculată cinic în funcție de normă, urmate inevitabil de foame, bătaie, torturi și execuții. Însă, spre deosebire de victimele nazismului, a căror identitate a putut fi, în mare parte, cunoscută și asumată istoric, comunismul a lăsat în urmă o masă amorfă de victime – între 85 și peste 100 de milioane –, ale căror nume s-au pierdut în gropi comune. Răul, notează autorul citându-l pe Martin Malia via Stéphane Courtois, se naște din rău, asemenea blestemului atrizilor din tragedia greacă; măcelul Primului Război Mondial (dar nu numai!) a fost „păcatul originar” din care s-a născut suferința întregului secol.

O secțiune de o gravitate aparte este dedicată realităților groaznice ale comunismului românesc. Cu intransigența celui care refuză anestezia

• Elena Lupașcu

morală, Cassian Maria Spiridon respinge ferm acel discurs revizionist contemporan care, sub pretextul „respectului contextului epocii” sau al „condițiilor sociale”, încearcă să relativizeze violența opresiunii. Odată instalată, puterea roșie a închis frontierele, și-a asigurat secretul crimelor și a instituit un „Minister al Adevărului”, înlocuind realitatea cu o ficțiune cenușie care a transformat societatea, cum dureros amintește un vers al Anei Blandiana, într-un „popor vegetal”. Și totuși... „poporul vegetal” a sângerat! Cartea recuperează datoria memoriei față de mișcările de rezistență muncitorească din România anilor '70 și '80 – marea grevă a celor 35000 de mineri din Valea Jiului (1977), demonstrațiile din București, Galați, Târgoviște (1980), revolta de pe Valea Motrului (1981) și, culminând, mișcarea populară de la Brașov din noiembrie 1987. Răspunsul puterii ceaușiste a fost invariabil același: arestări, bătaie, internări psihiatrice, asasinare. Pentru a sublinia abrutizarea sistemului, autorul recurge la redarea inventarului metodelor de tortură aplicate de organele de represie. Vorbim de o listă insuportabilă, de 40 de puncte, o coborâre în cele mai adânci tenebre ale patologiei umane: de la strivirea unghiilor, arderea tălpilor cu flacăra oxiacetilenică și atârănarea cu capul în jos, până la tortura psihologică a redării pe magnetofon a țipetelor rudelor și, în ultimă instanță, violul. Nu este deloc întâmplător că acest expozeu al terorii se încheie cu amintirea Revoluției Române, un moment istoric trăit de autor dincolo de masa de scris. Participarea directă a lui Cassian Maria Spiridon la primele elemente ale mișcării de la Iași îi conferă acestuia nu doar legitimitatea cercetătorului, ci mai ales pe aceea a martorului activ, a omului care s-a așezat, la propriu, în fața istoriei.

Reliefate de toate aceste constatări de natură socială, politică și morală, inserțiile de istorie și teorie literară care completează volumul – acele glose rafinate pe marginea contextelor „Convorbirilor literare” ori nuanțările cu accente despre Eminescu și G. Călinescu – refuză să mai fie citite ca simple exegeze izolate. Ele devin, în marea economie a cărții, adevărate ancore de salvare, spații de respiro și de igienă mentală. Într-o lume amenințată de terorismul deghizat al rescrierii trecutului și al anulării valorilor, întoarcerea la marii clasici și la axele fundamentale ale culturii române nu mai reprezintă o fugă din fața realității, ci însăși forma supremă de rezistență. Cassian Maria Spiridon ne demonstrează, cu asupra de măsură, că esteticul și eticul sunt inseparabile atunci când în joc este însăși supraviețuirea spiritului liber.

„Solfegiu în G major – George Genoiu și cultura dialogului” (II)

sau o conferință despre memorie, cultură și un nume care continuă

Evenimentul de sub cupola Academiei Române nu a fost o simplă omagiere a celui ce a condus revista „Ateneu” în anii tumultuoși, ci o discuție reală despre cum dialogul și respectul pot transforma amintirea unui om într-un reper pentru generații de azi și de mâine.

M-a surprins să aud un om de știință de talie mondială vorbind cu atâta sensibilitate despre teatru ca despre un necesar mijloc de comunicare, căci indiferent dacă ești în laborator sau pe scenă, scopul final este același: căutarea adevărului, iar George Genoiu a fost maestrul acestui dialog între discipline. *Într-o lume în care specializările tind să se izoleze, el a cultivat punțile. A adus în atenția publicului figuri și idei care meritau să circule dincolo de cercurile restrânse ale specialiștilor. A creat contexte în care oamenii de știință, artiștii, profesorii și cititorii puteau fi parte din aceeași conversație.* (Acad. **Marius Andruș**, președintele Academiei Române)

Cultura nu e doar creație, ci datorie morală. Piesele lui Genoiu rămân actuale pentru că explorează dileme umane reale, fără a face concesii ideologice. *A creat un stil sobru, echilibrat, oferind personajelor sale statutul de oameni reali, cu slăbiciuni și virtuți, cu frământări autentice. Dramele sale rămân actuale, poate astăzi mai mult ca niciodată, pentru că vorbesc despre marile încercări ale omului în fața istoriei și a propriei conștiințe. George Genoiu a demonstrat, prin întreaga sa carieră că teatrul nu este doar spectacol, ci stare — o stare de reflecție și responsabilitate.* (Acad. **Ioan Dumitrache** – secretar general al Academiei Române)

Revista și dirigitorul ei au avut un rol important în promovarea românismului. „Ateneul” acelor ani a realizat, în fond, acel pod de reviste culturale peste Prut, care a făcut posibilă legătura dintre cele două maluri înstrăinate. (Acad. **Mihai Cimpoi**, Chișinău)

Locul sfințește omul într-un spațiu atât de încărcat de istorie, cum este Bacăul. George Genoiu a fost exemplul perfect de scriitor cu vocație, care a știut să „citorească” instituții punând suflet în ele. A salvat revista „Ateneu” când politrucii încercau să o distrugă prin subfinanțare, reușind să o readucă în circuitul național de prim rang. A mai posedat „taina” de a face presă de calitate, investind timp și energie în simbioza dintre opera sa și construcția culturală. (**Aura Christi**, redactor-șef al revistei „Contemporanul. Ideea Europeană”)

Chiar și în anii grei ai cenzurii, el a reușit să transforme publicația într-un pilon cultural regional, deschis dialogului între generații și discipline. *Pentru comunitatea băcăuană, George Genoiu rămâne o figură definitorie a vieții culturale. Dramaturg ale cărui piese au fost montate pe numeroase scene din țară și difuzate în cadrul Teatrului Național Radiofonic, teatrolog, estetician și editor, el a slujit cultura cu talent, viziune, rigoare intelectuală și discreție. Timp de 24 de ani, activitatea sa în cadrul Revistei „Ateneu” – în calitate de secretar general, redactor și redactor-șef – a contribuit decisiv la consolidarea acestei publicații ca reper național al dialogului cultural și la afirmarea Bacăului ca spațiu viu al ideilor și creației.* (**Ionela-Cristina Breahnă-Pravăț**, președinta Consiliului Județean Bacău)

Școala trebuie să formeze caractere și „constructori de lucru”, nu doar să dea absolvenți. George Genoiu, fostul elev ploieștean, a arătat că memoria nu este doar nostalgie, ci o formă esențială de demnitate umană. *Într-o epocă adevărată grăbită, el a ales răbdarea. Într-un timp al verdictelor rapide, el a ales analiza temeinică. Într-un climat al superficialității, el a ales documentul, arhiva, confruntarea critică, creația.* (Prof. **Laura Pandelache**, directoarea Colegiului Național „I.L. Caragiale” Ploiești)

Destinul lui Genoiu este legat de cel al lui Vasile Alecsandri, sub raport dramaturgic, a subliniat profesorul **Ioan Dănilă**, iar **Otilia Sirbu** a evidențiat că literatura este un instrument prin care înțelegem ce înseamnă viața. **Ioan Cristescu** și **Dinu Grigorescu** au scos în relief alte calități ale celui omagiat. Amfitrionul, **Cezar Genoiu**, a fost de acord că opera părintelui său a fost un act de „rezistență culturală tăcută”.

Prezenți la eveniment au fost și acad. Cornelia-Sabina Ispas, precum și acad. Mircea Dumitru și acad. Dumitru T. Murariu, vicepreședinți ai Academiei Române.

Daria ILIUȚĂ
Diana-Ștefania LAZĂR

Iar altfel

În orașul meu
semnele de circulație pentru poeți
sunt bine înfipte în pământ
eu nu le respect
nici măcar în parc
pe alea scriitorilor
mă opresc la marele necunoscut
la statuia himeră
și-i desenez pe nisipul din jur
cea mai frumoasă recenzie...

... de fiecare carte,
la finalul lecturii,
m-am despărțit
ca o plecare de-acasă...

Joc de nivel

Acest univers
ca un joc de nivel
cu ființe umane
pioni în atac
sau defensivi
cu sânge roșu curgând
dintr-o valoare în alta
căutând particula lui Dumnezeu
ca pe o țintă finală.
Deja împrumutăm
marea noastră inteligență
unor roboți
deocamdată neatacați de viruși.
Și ei ne vor imita în curând
în marea curgere sângeroasă
pentru că acest univers
ca un joc de nivel
ne știe de intruși
în folderile sale.

Mă voi numi

Știu cum va fi.
Nu voi mai recunoaște
cifra zero pe tastatură
nici strada pe care mă voi afla
nici ziua, nici luna, cea de pe cer
tuturor obiectelor le voi ști folosința
dar numele lor vor suna în alte graiuri
trecute și reci.
La o anumită clipă
mă voi numi Ana sau Raisa
și voi atinge apa
cu mirarea altei planete
Tu? Vei rămâne în urmă
cât secunda întoarcerii capului
căci văzul va fi luminos.

Siaj

Era malul cu sălcii bătrâne
vasul de tractare scotea fum
amestecat cu mirosul greu de pește
și apa grea a Deltei
văskoasă își clipea spuma
în soarele moale.
Cuvintele se pierdeau din ochi
în năvoade, printre frânghii... ancora!
Pe punte călcau liniști
în umbrele apei
stafii
își lăsau urma
în timpul rămas,
închizând imediat valul.
Curgeau păcloase spre un țărm inexistent
din lumea plaurilor unde nimic nu începea
nimic nu se sfârșea –
un vis acvatic al statuilor de egrete.
Părăsind pontonul,
tangajul se întrona în trup
o uitare a apei
exact ca amintirea unui om
printre alți oameni vii – un siaj.

Cristina ȘTEFAN

Privirea ca joc

Stradă de cărbune
vin frunze din vânt
pătate de boală
sunt picuri de ftizia ramurii
rămasă bicisnică-n frig.
Pe iarba sleită
plutește un timp
pân' se agață de pământ
și intră-n templul teluric.
Ploaie deasă și rece
și tu știi cât de mică ne-a fost vara.
O balalaică funestă
face toamna prin jur.
Câțiva tineri
au privirea pierdută
spre turle.

Pan/de/mic

Mergea micul Pan
pe poteci ascunse
cântându-și doruri de oameni
cum numai zeii...
Fascinante poteci... pot fi drum
de om singur, îngust,
printre ierburi
sau cărare de-un pas,
uneori întreruptă deodată
și micul Pan știa să umble
pe cele tainice,
prin spatele grădinilor unde ivesc scaieții și pelinul
ori cele pe vârful de deal șerpuind
printre tufe de flori, lobodă sălbatică și galbenul
torțel.
Știa micul zeu cărări de munte prin piatră
coborând sinuos înspre brazii
altădată cu scări suind piscul...
Pan, de mic, a iubit drumurile spre oameni.
Drumuri de gânduri aceste poteci
urmărind firul timpului
și numai singur s-a aflat în meandrele lui...
Fascinante poteci... însingurate ca dorul îndelung
slefuit
și Pan a fost primit
de comorile verzi de pe margini
de râpele sterpe,
de stânci ascuțite... de oglinzile lacurilor lucitoare
și a mers el și a mers pe urmele lăsate de dor
pe cărări de memorii
dar oamenii nu l-au zărit
nu i-a găsit nicăieri.
La capătul cărării a stat pe un trunchi
a compus la naiul său
un recviem și l-a trimis către oameni.
Plângând...

À la Bacovia

Plouă trist
în grădina Bacovia
căile lacustre s-au deschis
liniștit, nesfârșite
iar plouă...
Un debut estival
câteva cuvinte mirate
s-au strâns sub pietrele mari
spiriduși imobili și reci
E-o lumină
sumbră și înecată
de nori
ploaie de tiraje mari
cu inimă neagră
menhir... narativ.

Nicole
SERE

Cânt întâmplător

În orașul cu numere impare
am întâlnit un bărbat la granița nebuniei,
m-a privit în ochi și m-a salutat
ca pe marea lui iubire.

mă uit la înserare. nu-i răspund.
îmi continui călătoria pe ape.
știi că la capătul dinspre nord
îl voi reîntâlni ca pe o amintire nețrăită...

plictisită, de oameni și de umbre,
arunc peste bord timpul,
cobor plânsul în bernă și joc șotron cu Pavese;
când terminăm el deschide o carte și-mi citește:
„va veni moartea și va avea ochii tăi”...

eu am ochii orbi și urechile surde...

plec mai departe.
îmi caut singurătatea în privirea cireșilor japonezi;
uneori din ei cad ploi de sare.
eu cânt:
nebunule când ai omorât fluturii
ai pășit pe un drum fără întoarcere –
întâmplarea, nefericite!

În cer se stinge abisal o stea...

Doină despre noi

am formă urâtă de gripă spaniolă.
e o variantă foarte ciudată în care virusul
se multiplică de mii de ori în oglinzi.

doctorul rus îmi prescrie rețeta:
femeie la puterea dragostei –
„zeițe, ia o doză de Theraflu
din șase în șase ore
ca să te vindeci de amintiri!”

cuminte, îl ascult,
cumpăr o doză dublă de la Farmacia 7
și la plecare sting lumina –
întinericul se-așterne peste oraș.

prima amintire doare,
pe celelalte le-am ascuns în podul memoriei,
iar pe ultima nu am trăit-o încă –

doină despre noi...

Gloria unei copite

vedeți?!
orașul de sticlă este în transă.
lebedele au vărsat de vânt,
iar ochii lor luminează promenada.
luna dansează cu lupii pe cer
și poștașii nu mai aduc vești din est...

vedeți?!
sunt o femeie albă
îmbrăcată în rochia ei de culoarea tăcerii
întinzând anotimpurile

pe o sârmă ghimpată la soare...

vedeți?!
îmi amintesc de o iubire târzie,
promisă de un bărbat străin,
ca de o dragoste
supraviețuind anilor de holeră
ori ca de limba uitată a bătrânei atlantide...

vedeți?!
ascult o legendă urbană
rostită de glasul râului
atunci când oasele din albia lui spun povești
despre Golgota fiecăruia
ca despre o enigmă oglindită în rai...

vedeți?!
împing timpul de la un oracol la altul
de la Delhi la Teheran și înapoi...
nimic nu s-a schimbat,
poate doar lumea cealaltă
pe care tata mi-o prezintă noaptea
ca pe dimineața promisă...

Iubita marelui Gatsby

mi se spunea Nicole...
unii mai franțuziți îmi oboseau timpanul
cu madam Nicole, madam Nicole;
babele satului mă strigau femeia-ploaie
și cândva am fost iubita Marelui Gatsby.

dimineată de dimineată, la cafea,
respiram în tandem savurând jazz;
opream virgula din clepsidră
și ne spălam picioarele de păcate
în oceanul de frig și noroi.

numele adevărat l-am uitat în pântecul mamei.
tu îl căutai consecvent pentru a reinventa
un nou brand de coniac;

nu s-a întâmplat așa și mă întreb –
oare cum ar fi sunat
glasul tău de râu învolburat rostindu-mă,
chemându-mă, inventându-mă
dincolo de sârma electricată...

dar nu ai venit, nu m-ai strigat,
ca un ultim prinț apusean
din orașul prohibiției...

azi nu fac mai nimic –
mă plimb prin Manhattan,
culeg intenții sfârșite,
îmi cumpăr o felie de oxigen,
înalt un zmeu paralelu
și lilieci de amurg mi se prind în păr;

meditez cu moartea la căpătâi –
ce sens are așteptarea fluviului
în ghetoul femeiesc?!

Impression, crépusculaire

Tu te întrebi constant ce este iubirea –
e un timp al nebuniei temporare
sau poate jumătatea distanței dintre eu și tu
ori chiar linia orizontului dintre a fi și a nu fi?!

te privesc în tăcere.
căutare. zbatere. sens.

după un timp îți spun:
desenează-mi maci pe tâmpale,
pe buze trandafiri,
sub sânul stâng o magnolie roz,
pe coapse un buchet de anemone
în loc de sărutări și de omăt.

nicio femeie
nu a mai fost iubită așa,
poate doar doamna în togă neagră
de cosașul ei fidel.

vezi, domnule?!
ne acoperă ciuperca secundeii
ca în ultima primăvară a lui Monet...

• revista revistelor • revista revistelor •

România literară

• număr dublu 15-16, aprilie 2026

Gheorghe Grigurcu, la aniversare, în România literară

Criticul și poetul Gheorghe Grigurcu, născut pe 16 aprilie la Soroca (Basarabia), este sărbătorit de revista *România literară* în numărul dublu 15-16, aprilie 2026. Despre domnia-sa scriu criticul și istoricul literar Vasile Spiridon și poetul, criticul și eseistul Paul Aretzu. Sub un titlu ce ar putea deruta, *O istorie în negativ*, Vasile Spiridon analizează cauzele pentru care un critic de calibrul lui Gheorghe Grigurcu nu a scris o istorie a literaturii române: „Trăsătura definitorie a lui Gheorghe Grigurcu este sensibilitatea poetică iradiantă, care modelează discursul critic. Faptul că scriitorul debutează și se revendică, înainte de toate, ca poet reprezintă un punct de plecare esențial pentru descifrarea întregii sale creații. Critica sa nu se constituie ca un exercițiu de sistematizare, ci ca o formă de expresie în care reflecția se împletește cu sugestia, iar judecata de valoare capătă adesea o inflexiune lirică. Implicarea imaginativă depășește limitele tradiționale ale genului; prin urmare, caracterul fragmentar al operei sale apare ca o consecință firească a unei opțiuni estetice și existențiale. [...] Nescrierea unei sinteze este, așadar, consecința fidelității față de propria natură creatoare. A concepe o astfel de lucrare ar fi însemnat, pentru Gheorghe Grigurcu, asumarea unei distanțe față de text, incompatibilă cu modul său de a trăi actul critic. Mai mult, ar fi presupus renunțarea la libertatea eseistică și la tensiunea polemică ce îi definesc scrisul”. De cealaltă parte, Paul Aretzu, în eseu critic *O coloană fără sfârșit*, creionează un portret autentic, viu; decupăm: „Domnul Gheorghe Grigurcu a găsit, cu siguranță, soluția menită a surclasa constrângerile timpului și ale societății. Aceasta s-a datorat harului literar, muncii perseverente, demnității, consecvenței principiale, lipsei de vanitate (am spune chiar manifestării unui temperament discret, rezervat), dragostei de viață, pentru semenii (pentru creație). [...] În realitate, domnul Grigurcu reprezintă un stadiu dicotomic, idealist în poezie și analist în critica literară. În fond, este un perfecționist, aspirând, căutând puritatea platonice, imuabilitatea ideii. În publicistică, a fost condus de opțiunea pentru exigența morală, iar în memorialistică, de cea pentru căutarea valorilor înțelepciunii”. Așa cum se-ntâmplă adesea în viață, generozitatea sa rareori i s-a întors cu aceeași măsură. Atent la poezie, la poezi, mulți uită că Gh. Grigurcu este un excelent poet, cu peste 25 de volume de versuri publicate. El însuși poet, Paul Aretzu subliniază latura sensibilă atât a criticului, cât și a poetului Grigurcu: „Poezia sa, cu trăsături specifice, pare un caleidoscop (nesfârșit) de imagini foarte rafinate, care recompun (prin proiecție în lumea exterioară) un chip interior, alcătuit din senzații, idei, sentimente, impresii, emoții, esențializate, funcționale. Astfel, ceea ce părea temporar, subiectiv capătă dimensiuni durabile. Textele, de mici dimensiuni, demonstrează o mare bogăție de imaginație, sensibilitate, o reacție meditativă, decriptări culturale. Titlul volumului de debut, *Un trandafir învață matematica* (Editura pentru Literatură, 1968), este elocvent pentru viziunea autorului: frumusețea naturală trebuie gândită, împlântată (umanizată). Formele mici, gesturile, fragranțele capătă relevanță prin spiritualizare, își găsesc soluțiile în reflecție”. Din acest volum redăm poemul *Ziarul*: „Tipărit cu iarbă proaspătă e ziarul, / în formele lunii, în menghina florii, / plin de roua ultimelor știri, / de capitularea munților, de-apogeul / cârnii neștirbite-n erezie, / de culori născânde. Cineva ne spune / că moartea e de hârtie și că hârtia e de moarte. / Născocirile migrează-n monumente, / viața-n teorii utile. / Doar veștile se sacrifică: un ospăț / cu care zilnic ne-mbiem pe noi înșine. / Pământul mănâncă ziare până se satură”.

Un fapt ce nu trebuie uitat de lumea culturală băcăuană: Gheorghe Grigurcu a publicat studiul critic *Bacovia – un antisentimental* (București, Ed. Albatros, 1974), memorabilă fiind descrierea impasibilității ca „fard al poeziei”.

Violeta SAVU

Remarcabilă prin fluentă și căldură este trecerea Rodicăi Bretin de la proza fantastică amplă la proza scurtă realist-evocativă din *Pisica de la ora cinci*. Prozatoarea din Brașov, membră a Uniunii Scriitorilor, a PEN România și a Asociației Creatorilor de Ficțiune, are un palmares remarcabil care include Premiul Colin (2017), Premiul Opera omnia la Convenția Națională a Cluburilor și Autorilor de science-fiction (2019), premiul Cea mai bună proză străină la Festivalul Internațional al Artei Fantastice de la Annecy (1996). A publicat povestiri și romane fantastice ori istorie romanțată, fără să-și propună o schimbare importantă în abordare. Cu câțiva ani în urmă a propus revistei brașovene *Libris* primele texte din acest volum, ulterior extinzând colaborarea cu numeroase alte publicații din țară, inclusiv cu *România literară*, iar *Pisica de la ora cinci* (care este, de altfel, numele uneia dintre povestiri) s-a născut ca pandant la *Inocenții* loanei Pârvulescu.

Ioana Pârvulescu și Rodica Bretin, amândouă șaguniste, cunoscându-se din anii de liceu, evocă aceeași perioadă post-Stalin – în dublu sens, al relaxării și deschiderii aparente poststaliniste în comunismul românesc, dar și al expunerii vieții orașului după 24 decembrie 1960, când Brașovul a încetat să se numească Orașul Stalin, așa cum se numise pentru un deceniu –, uneori surprinzând aceleași episoade din unghiuri foarte apropiate, cum ar fi demolarea locuințelor de pe strada Maiakovski (fostă și viitoare Sfântul Ioan) pentru construirea Hotelului Aro: „Pentru cei de pe Vladimir Maiakovski, fostă Sfântul Ioan, 1961 fusese la fel ca anul 1000 pentru Europa Medievală. Nu sfârșitul lumii, ci al uneia dintre străzile din Brașovul vechi, pusă pe lista neagră. Nimeni nu rostea cuvântul demolare, nici măcar în șoaptă, așa cum nu vorbești de funie în casa spânzuratului sau de moarte la

Adrian LESENCIUC

căpătâiul unuia gata să-și dea duhul. Însă o negură amenințătoare se lăsa tot mai greu peste clădirile condamnate, așternându-și cenușa în inimile oamenilor. Locuitorii din Pompei ar fi simțit același lucru dacă erupția Vezuviului ar fi fost vestită din timp de Oracole – niște buletine de știri ale Antichității” (p. 158).

Dacă la Ioana Pârvulescu acest episod se petrecea în chiar epicentrul poveștii, locuind pe această stradă și făcând din casa copilăriei personaj al poveștii, la Rodica Bretin epicentrul se găsește la mică distanță, pe Strada Lungă, dar relatarea episodului din Cetatea Brașovului are încărcătură la fel de puternică deoarece în universul copilăriei sale intră, parafrazându-l pe A.I. Brumar, adverbul *acasă*, care cuprinde casa și drumul spre casă, ușor de reprezentat ca univers al copilăriei pe harta orașului: jumătatea de sus a străzii sale cu vecinătatea imediată, strada Făget și strada Crișan până în Livada Poștei, urcând apoi în Piața Sfatului și înglobând fântâna cu cai de la Cercul Militar, Parcul Central și linia orizontului pe care se trasează sus, la jumătatea cerului, conturul domol și intens colorat toamna al Tâmpii. E adevărat, acest univers are și o expresie oglindită într-un alt mediu, într-un cadru paralel al expunerii, determinat de coordonatele geografice ale satului bunicii, Vlădeni, și cele ale împrejurimilor din munții Perșani, unde se găseau stănele vlădărenilor, trecerea dintr-un univers în altul făcându-se printr-un soi de portal magic, pe care îl putea reprezenta, de pildă, un simplu dulap. Revenind la adverbul cuprinzător *acasă*, cel care, ca

Inocență

parte neflexibilă de vorbire – și de viață –, însoțește devenirea, *Pisica de la ora cinci* expune invarianța temporală, așa cum o surprinde Simona Antonescu în textul însoțitor: „Personajul principal al cărții este Brașovul, un Brașov prefirat printre gene grele de melancolia vârstelor pierdute, un Brașov ca un anotimp veșnic cald și înșorit, un oraș-timp, când părinții erau încă tineri, iar vremea nu-și arătase fața ei crudă, neiertătoare”, copilăria Rodicăi are acum, după decenii de la derulările reale care au motivat scrierea poveștii, ceva din inocența perpetuă, greu de redat, greu de luat drept model de proiecție ficțională. Iată-ne deci în ipostaza unei expunerii în care, pe lângă cele două personaje care se tatonează pentru a se cunoaște reciproc, inocenta Rodica și Brașovul eliberat de povara unui nume impropriu și crud, bucuria cunoașterii reciproce se transformă în bucuria lecturii.

Lumina chihlimbarie sub care privește orașul mai apropiat astfel, mai deschis,

este cea care însoțise și alte scrieri – cu cât textele Rodicăi Bretin au coborât mai mult în timp, sondând orizontul a zeci de mii de ani de civilizație umană, cu atât rezultatul a fost mai spectaculos, încadrând în lumina acelor vremuri, devenită vâscoasă, devenită rășină, expodate ale copilăriei umanității – și cea care permitea pe de o parte limpezirea scriiturii, pe de alta limpezirea percepției. Continuitatea acestui volum de proză scurtă (povestirile sunt legate între ele, ca și cum un roman al devenirii, al formării, un adevărat Bildungsroman, s-ar expune în spatele copertei cu pisica neagră arcuindu-se peste țiglele Brașovului vechi) cu celelalte lucrări ale sale e dată tocmai de această lumină a cunoașterii și engramării mostrelor intacte de inocență de dinaintea zăbovirii sub pomul cunoașterii, ceea ce s-ar putea reduce la predispoziția pentru copilărie. Pe de o parte, avem ceea ce expune *Pisica de la ora cinci*, adică perspectiva ontogenetică, coborârea în straturile de memorie ale unui singur individ, ale autorului, trasând rame ale memoriei în care să se expună tablourile ficționale ale devenirii în perioada maximei acumulări; pe de alta aflăm ceea ce se găsește în *Amurgul elkilor*, de exemplu, perspectiva filogenetică, însemnând elaborata și greu de realizat întreprindere catabasică (în înțelesul pe care îl dă Xenofon termenului) spre copilăria speciei. Este remarcabilă capacitatea de surprindere cu aceeași inocență atât a propriei copilării, cât și a copilăriei umanității, capacitatea de redare a unei vârste de aur în culoarea aurie a chihlimbarului, care păstrează intactă atmosfera reconstituită prin cunoaștere ori prin amintire.

În *Pisica de la ora cinci*, o sumă de povestiri mai fluentă și mai unitară decât romanele contemporane – un text care evidențiază cu duioșie atmosfera multiculturală a Brașovului anilor '60, trăită din interiorul acelei întreteseri de destine umane care întâmplător și pentru deosebire de suprafață poartă nume etnic de români, sași, unguri, evrei, turci –, timpul static al narațiunii este alimentat de șuvoaiele povestirilor de familie, de drama involburată a Celui de-al Doilea Război Mondial, ba chiar până în anii de dinainte de Primul Război Mondial, transmisă pe cale orală din vecinătatea familiară și familială a construirii ramelor memoriei, de legen-

dele urbane, de obiceiurile vremii, de efectele unui comunism coroziv și inuman care a denaturat sau chiar deraiat societatea. Pe de altă parte, în timpul acela neclintit și limpede al inocenței unei vârste, nu și al inocenței unei societăți sau a unei clase politice, se varsă fragmente fluide din prezent, reflecții actuale coborând rapid de la înălțimea perspectivei auctoriale, pentru a limpezi explicativ statu-quo-ul: „Românul e născut proprietar – nicidecum poet, asta a venit mai târziu. Comunismul a însemnat pentru oamenii din Țara Bârsei cam ce a fost asteroidul pentru dinozauri. În loc să le ia aerul, apa și soarele, le-a furat pământurile, ceea ce pentru mulți era o nenorocire la fel de mare” (p. 64). Aceste reflecții nu fac decât să limpezească fragmentul de memorie încadrat în rășina amintirii și să-l redea în limpezimea și strălucirea necesare pentru o expunere firească. Evident, fluxurile textuale izvorâte din prezentul auctorial au, prin umor, și efect anticoroziv, creează pelicule aderente care protejează imaginea engramată, care expun la scara unei mitologii personale universul copilăriei perpetue: „Privită de pe Tâmpa, Strada Lungă arăta ca un piton ce se subția spre coadă, unde solzii acoperișurilor înveleau case tot mai scunde, începând să semene, către Bartolomeu, cu o uliță. La capul șarpelui însă, cu colții înfipti în Parcul Central, clădirile aveau măcar un etaj, porți masive și ferestre înalte, frontoane, frize și cornișe de pe care, în loc de o gorgonă de piatră, se zgăia la trecători câte o pisică” (p. 76).

Îmblânzitoare a acestui șarpe mitologic, care prin extensiile de pe strada Făgetului și Crișan pe de o parte, de pe strada de Mijloc pe de alta, câștigase aripi și se transformare în dragonul medieval purtător și apărător al stemei pe care scrie din acele vremuri *Deo vindici patriae*, Rodica Bretin, având posibilitatea de a dezvălui pagini de o frumusețe indescriptibilă, drame imense ascunse după pleoapele copilei-martor, dar mai ales amestecul de năzdrăvănie și inocență ale unui copil, oferă o carte care merită atenția lectorilor și criticii. *Pisica de la ora cinci* e o replică și o continuare a celui mai cunoscut roman al Brașovului, *Inocenții*, cartea de vizită a urbei în lume, un pandant nostalgic și poetic, redat cu același umor, cu aceeași implicare și clarviziune ca romanul loanei Pârvulescu, un roman identitar al burgului care nu poate decât să rămână.

* Rodica Bretin, *Pisica de la ora cinci*, București, Ed. Corint Fiction, 2026, 272 p.

Surâsul lui Icar

Marile mituri ale lumii sunt sedimentări spirituale milenare.

Când accepți condiția de Zeus, trebuie să știi că există un Prometeu prin preajmă.

Din mica arcă a lui Noe a renăscut Marea Grădina a Lui Dumnezeu.

Sacrificiul rămâne cheia de boltă a Creștinismului.

Toți avem la mâini și la picioare locuri de bățut cuie.

Dacă a creat o lume, înseamnă că și Dumnezeu este poet.

În fiecare geană a zorilor simt zâmbetul cald al lui Dumnezeu.

Nu rămâneau pasive celelalte animale, dacă ar fi simțit că maimuța duhnea a om.

Suntem încă chinuți de nostalgia târârii.

Inadaptabilul nu are decât două șanse: să cadă, sau să târască specia după el.

S-ar putea întâmpla să aflăm, mai târziu, că omul nu este decât un semipreparat.

Ducem pe tălpi pretutindeni în lume aroma pământului natal.

Nu toate etichetele s-au putut transforma în aripi.

De la Neanderthal încoace, unora nu le-a mai crescut nicio circumvoluțiune.

Numai specia umană are exemplare de umbră și exemplare de arșiță.

Flacăra nu se poate conserva. Eternitatea este deci a cenușii.

Cu ce se mai putea spăla Pilat din Pont astăzi, ca să pretindă că are mâinile curate?

V. GHICA

Reflecții sumare
despre fiziologia literaturii
nord-americane și paradigma
New World (4)

Gheorghe IORGA

Între identitatea lingvistică și democrația discursurilor fără ierarhie

Literatura afro-americană este dominată de teme și de forme ce reflectă experiența specifică și aculturația ambivalentă a descendenților sclavilor africani. Întrădăcinarea acestei literaturi în oralitate, matrice istorică a poporului negru în diaspora, conduce la prezentarea unei viziuni critice a Americii discreditate pentru practicile sale de opresiune rasială. Tradiția orală propune eroi de culoare, simboluri ale rezistenței, striviți de forțele superioare sau, mai rar, învingători prin viclenia lor. Această literatură prezintă și personaje în căutarea cunoașterii și a stăpânirii expresiei ce le vor garanta libertatea. Mai ales în poezie, scrisul a recurs cu ușurință la dialect, la ritmurile vorbirii de pe plantație sau ale ghetourilor, exprimate într-o transcriere adesea fonetică; *performance* și *declamare* joacă aici un rol esențial, ca în cazul grupului "Last Poets".

Formele populare sunt cele mai vechi: universul sacru al sclavului a suscitât *spirituals*, ce fixează poezia în Biblie. *Blues*-urile se fac vehiculul protestului social explicit, cântând temele universale ale iubirii, sexului și morții. Balada acordă atenție mărită unor eroi legendari, precum Casey Jones ori John Henry, supraomul se confruntă cu mașina sau cu cei „răi”, ca Stagolee, a căror lipsă de măsură distruge inocenții și persecutori. Producția populară și orală a rămas extrem de activă, iar scriitorii nu ignoră asta; mai mult, își găsesc în folclor surse de inspirație (Ralf Ellison, "Invisible Man", 1952).

Imitând, la început, școlile europene, literatura afro-americană începe în epoca revo-

luționară cu Phillis Wheatley. Urmează pamfletele politice și abolitioniste, povestirile cu fugari și dramele. Protestul în termeni măsurați și dorința de a se arăta egalul celui alb caracterizează romanele elitei, "the talented tenth", până la începutul secolului al XX-lea. În sfera de influență a Renașterii Harlemului în anii 1920, imaginea negrului brutal și primitiv sau infantil pe care o propunea „literatura plantației” este subminată ori înlocuită de cea a africanului natural, necorupt de civilizație. Urmând exemplul lui W.E.B. Du Bois, scriitorii din mișcarea "New Negro" (titlul antologiei-program pregătite de Alain Locke în 1925) cântă o Africă mitică și idealistă, precum Countee Cullen, sau reabilitează limbajul străzilor, cum face Langston Hughes în *blues*-urile sale, deși nu se eliberează de clișeele unui Harlem la modă, „paradis al negrilor” debordând de bucuria de a trăi și de ritmurile jazzului.

Criza economică din anii 1930 și angajarea publică explică forța unui curent realist, chiar proletar, unde criticarea Americii capitaliste și rasiste se face explicită și violentă. Aceasta culminează cu Richard Wright, ale cărui cărți, "Native Son" (1940) și "Black Boy" (1945), o autobiografie, inspiră un grup de romancieri „realiști sociali”, îndeosebi pe Chester Himes (înainte să se specializeze în romane polițiste), și îi determină pe Ralph Ellison și mai cu seamă pe James Baldwin să se definească, în

opoziție cu celebranții bogăției experienței negre. Baldwin se străduiește să arate asta în "Go Tell It on the Mountain" (roman semiautobiografic, 1953), dar se va angaja în Mișcarea pentru drepturile civile, al cărei cantor devine în anii 1960.

Teatrul negru cunoaște atunci apogeul cu dramele polemice ale lui LeRoy Jones ("Dutchman"; "The Slave", 1964), cu ritualurile lui Amiri Baraka (noul nume al lui Jones) și ale lui Ed Bullins, ce proslăvesc o estetică a rupturii de lumea „diavolilor albi”. Poezia este din ce în ce mai stridentă și se apropie de jazz (Gwendolyn Brooks). Începând cu 1970, se vede nu numai refluxul acestui militantism, ci și apariția unor forme experimentale, odată cu reluarea unei scriituri mai clasice. În parodiile sale inspirate din cultura populară și din mass-media ("Mumbo-Jumbo", 1972), Ishmael Reed propune, în fața prăbușirii valorilor occidentale, o contramitologie "soul". Charles Wright, William Melvin Kelley și Clarence Major experimentează cu îndrăzneală calea postmodernismului, în timp ce Ernest Gaines recrează în termeni faulknerieni Louisiana tinereții lui. Romancierii James Alan McPherson, John Wideman, Leon Forrest, Al Young amestecă fresca socială cu denunțarea apocaliptică. În poezie, Michael Harper pare a continua opera clasică a lui Robert Hayden. Printre cele mai bune reprezentante ale literaturii feminine, Toni Morrison

("Song of Solomon", 1977), Alice Walker, Gayl Jones, Maya Angelou, June Jordan sunt preocupate de relațiile dintre eliberarea rasială și eliberarea sexuală.

Începând cu Renașterea Harlemului, literatura scriitorilor de culoare din Statele Unite este atentă la inserția ei în contextul diasporei negre, la raporturile cu alte culturi, din Caraibe, din Africa modernă, din lumea a treia. Cu toate acestea, dacă succesul comercial al romanului "Roots" (1976) al lui Alex Haley – saga unei familii americane și a lui Kunta Kinte – s-a datorat și căutării strămoșilor săi, ca și unei mode, scriitorii de culoare contemporani, cu o conștiință de grup dezvoltată, sunt în situația de a explora, dincolo de specificitățile etnice, măsura *americanității* lor.

Chicano este un termen ce desemnează minoritatea mexicană instalată în Statele Unite, în principal în California, Arizona, New Mexico, Texas. Contrastul dintre cultura indolatină și cultura protestantă suscită imagini când rasiste (*chicano* leneș, imoral, inferior), când atente la mediile populare (John Steinbeck, Ernest Hemingway, William Saroyan). O literatură folclorică în spaniolă (pastorale, povești, *corridos* – cântece cu subiecte precum opresiunea, istoria, viața cotidiană a criminalilor –, stilul de viață *vaquero*, balade etc.) exprimă temele tradiționale și ciocnirea cu societatea dominantă. Unii scriitori americani (Gertrude Atherton, Willa Cather, Stephen Crane) se inspiră din regionalismul acestei literaturi, alții (Jack Kerouac, Conrad Richter) văd în *chicano* fața fratelui proscris. După Al Doilea Război Mondial, o literatură mexicano-americană bilingvă apare odată cu José Luis Villareal, care constată în romanul său „Pocho” (1959) eșecul asimilării, odată cu César Chávez, nuvelist, și cu Luis Valdez, fondator al „Teatro Campesino”, în California (1965).

Definirea prin sintagma literatura *iudeo-americană*, adică printr-o referință etnică și religioasă, și raportarea ei la o limbă națională pun problema măsurii utile pentru a identifica literatura iudaică de expresie anglofonă: cadru propriu-zis teologic? formulare a idealurilor iudaismului? sau, în general, reprezentarea iudaismului în termeni de imagologie, de identitate etnică sau religioasă a scriitorului? Întrebările subli-

niază diferitele moduri de inserție a unei literaturi minoritare în literatura națională: este vorba despre literatura americană, chiar dacă unele tematici, ca alienarea și experiența existențială istorică, pot face trimitere la preocupări recurente în tradiția iudaică. Dezbaterile despre literatura iudaică, începând cu anii 1950, traduc, de fapt, o schimbare a tratamentului figurii *celuilalt* și al conștiinței alterității în literatura americană. Acest *altul/celălalt*, evreul, care nu este nici negrul, nici indianul, nici albul, exhibă fractura *egoului* american, căruia referințele iudaice îi furnizează tipuri de reprezentare adecvată. Literatura minorității devine expresie a condiției majorității națiunii. Philip Roth, Saul Bellow se „joacă” explicit, în romanele lor care spun aventura scriitorului evreu, cu această proprietate emblematică a referinței iudaice, ultim mijloc de a totaliza realitatea națională și universală începând cu neputința, ultima, poate, manieră de a consemna încrucișarea referințelor culturale și de a stabili că pertinența literară și culturală a scrisului iudaic face parte dintr-o genealogie „amestecată”: prin asta, această scriitură devine singurul martor autentic al literaturii americane. O astfel de înclinație spre pertinență/adecvare poartă în ea însăși o istorie: a primei evocări a ghetoului și a imigranților, până la individul problematic al lui Saul Bellow sau Bernard Malamud, referința iudaică articulează puțin câte puțin pe portretul individului trimiterea la omul universal. În chiar varietatea tipurilor de povestire, jocul pertinenței „amestecă” parabola cu romanul formării de caractere (*bildungsroman*), realismul cu caleidoscopul picaresc: dualitatea asimilării și aserțiunii identității proprii fixează o ambivalență ce permite astfel de schimburi formale și o viziune dublă a realului – interioră și exterioră. Ambivalența împiedică, și în acest fel, ca tema *celuilalt* să nu se confunde veritabil cu cea a absurdului sau cu înstrăinarea radicală. Ghinionul personajului evreu, *shlemiehl*, rămâne inseparabil de afirmarea posibilităților umane: la Saul Bellow, de exemplu, intelectualul evreu, care are, prin intelectualismul său, o parte legată de negativ, este încă o putere de afirmare și de izbândă.

Bibliografie consultativă

Marc Chénétier, „La perte de l'Amérique: archéologie d'un amour”, 2000
P.-Y. Pétilion, „Histoire de la littérature américaine, 1939-1989”, 1992

Ramón Díaz ETEROVIC (Chile):

„A trăi este o aventură, o călătorie, un mister continuu...”

• urmare din pag. 24

punct de referință important în narațiunea chiliană contemporană. Este citită și studiată. Se organizează seminare și întâlniri analitice, multe edituri au creat colecții care includ ficțiunea polițistă. De la o mână de autori care au cultivat genul noir în anii '80, acum există aproape o sută de romancieri care abordează acest gen de literatură. Există, de asemenea, o prezență numeroasă a scriitoarelor de *romane noir* astăzi, iar noii autori se alătură ascensiunii literaturii polițiste în numeroasele sale variante.

– Trăim într-o lume perpetuă de aventuri și enigme?

– A trăi este o aventură, o călătorie, un mister continuu. Și, uneori, chiar cred că trăim într-un roman noir etern. Chile însuși este un roman noir ineputabil!

– În literatura română, singurul romancier important care s-a remarcat și ca romancier polițist a fost Liviu Rebreanu, cu „Amândoi” (1940). Dar el nu s-a oprit aici, a experimentat pe larg, fiind de asemenea autorul primului roman psihologic din literatura română, „Pădurea spânzuraților”. Totodată, este considerat creatorul romanului realist românesc. Care sunt ambițiile dumneavoastră literare?

– Îmi place să scriu povestiri și romane scurte, să-mi exprim viziunea asupra lumii prin intermediul unor povești, care îmi permit să recreez situații și să ofer reflecții asupra societății în care trăiesc. Scrisul îmi aduce bucurie și divertisment. Singura mea ambiție este să scriu cu toată energia și talentul pe care le posed. Și asta le pot oferi cititorilor: povești. Sper să-mi ajungă o viață...

Violeta SAVU: – Dragă Elena Lupașcu, cum te-ai prezenta prin cuvinte, din punct de vedere artistic, cuiva care nu cunoaște suficient activitatea ta? Poate ne spui, succint, pentru fiecare etapă a creației tale ce ți-ai dorit să transmiți.

Elena LUPAȘCU: – M-aș prezenta, înainte de toate, ca un căutător al expresiei interioare. Pictura este jurnalul meu sufletesc, un spațiu al confesiunii și al introspecției, unde fiecare culoare și fiecare gest își au rostul. În primele etape am fost atrasă de studiul figurii umane și al portretului, încercând să surprind nu doar trăsăturile, ci și starea lăuntrică a persoanei. Apoi am explorat cromatica drept limbaj autonom, capabil să transmită emoții intense și subtile. În lucrările mai recente, imaginea devine un spațiu al trăirii, o atmosferă în care forma, culoarea și gestul se întâlnesc, creând o experiență care depășește vizualul și devine bucurie sufletească.

– Cine a fost prima persoană care ți-a remarcat talentul și te-a încurajat să mergi pe drumul artei? Ți-ai propus în copilărie să ajungi artistă?

– Totul a început acasă, în familie. Părinții mei au fost primii care au observat cum umpleam foi întregi cu desene, în timp ce ceilalți copii se jucau. Ei m-au susținut necondiționat. Primul profesor care mi-a remarcat talentul a fost artistul Ion Văsâi, la Clubul Elevilor din Moinești, care m-a încurajat să experimentez și să caut propria voce artistică. Îmi amintesc primul meu album de artă, primit la șapte ani, cumpărat de părinți de la Galeria „Geneza”, aflată chiar la parterul blocului unde locuiam. Pe copertă trona „Strigătul” lui Edvard Munch, o imagine care m-a impresionat profund și m-a învățat că pictura poate fi vocea emoției pure. Copil fiind, nu știam dacă voi deveni artistă, dar simțeam că desenul este felul meu natural de a trăi.

– Cât de important este jocul în procesul creației? Unde începe și când e cazul să cedeze în fața rațiunii?

– Jocul este sufletul picturii. Prin el descopăr libertatea, neașteptatul, imprevizibilul. Este spațiul unde apar soluții ingenioase și emoții autentice. Totuși, rațiunea intervine atunci când trebuie să ordonezi haosul creativ, să dai coerență și structură lucrării. Echilibrul dintre libertate și disciplină este ceea ce transformă gestul spontan în artă cu adevărat vie.

– Te-am auzit de câteva ori vorbind cu deosebită considerație despre profesorii tăi din facultate și din liceu. Dintre ei, cine te-a marcat profund? Într-un interviu, te-am ascultat vorbind cu mult suflet despre Ovidiu Marciuc. Ce amintiri ai

Elena LUPAȘCU:

„Pictura este jurnalul meu sufletesc, un spațiu al confesiunii și al introspecției”

Elena Lupașcu este absolventă a Liceului de Artă „George Apostu” din Bacău și a Facultății de Arte Plastice, Decorative și Design, din cadrul Universității de Arte „George Enescu” Iași. Este membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România și profesoară de arte vizuale, cu gradul didactic I, având 22 de ani vechime în învățământul gimnazial și cel liceal. Este doctorandă la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău, iar de cinci ani predă la Liceul de Arte „Nicolae Tonitza” din București. Activitatea sa artistică a fost încununată de obținerea a două premii remarcabile la Saloanele Moldovei: Premiul „Mihail Grecu”, respectiv, Premiul Muzeului de Artă Chișinău. Numeroasele expoziții personale, dintre care menționăm „Insatiable” (Galeria „Frunzetti”, Bacău, 2022), „Echoes of My Futures” (Galeria Căminul Artei,

București, 2024), „Interbelic reimaginat” (Hotel *Phoenixia*, București, 2025), „Punctul pe i” (Galeria *Simeza*, București, august 2025), au avut succes de public și au fost înregistrate de critica de specialitate. Participă frecvent la importante expoziții de grup. A curatariat expoziții de amploare, reunind artiști consacrați din România, între care se remarcă „Artă sacră și contemporană” (Galeria *Căminul Artei*) și „Reportaj din viitor” (Palatul Mogoșoaia), proiecte care reflectă interesul său pentru fuziunea dintre tradiție și contemporaneitate.

Personal, am venit în întâmpinarea acestei artiste de la primele sale prezente pe simezele băcăuane, despre expoziția „Mistic” din 2009, de la Galeria „Nouă”, scriind la vremea respectivă în revista „Ateneu”. Subliniam atunci cum artista a mizat pe poveste, conturând cu mijloace plastice fapte halucinante, aflate într-o

lume obscură, luptându-se să găsească drumul spre lumină. Vizitând una dintre recente expoziții ale Elenei Lupașcu, „Echoes of My Futures”, plasticiana Diana Brăescu remarca „polifonia prin care lucrările își răspund una alteia, liniile de forță serpentine ale lucrărilor, onctuozitatea pastei picturale și bogăția extraordinară a mijloacelor artistice, trezind reflexii baroce”. Dalina Bădescu (artist plastic, critic și istoric de artă) a semnat cronică „Elena Lupașcu. Anatomia unei super-nove”, în introducerea căreia subliniază că expoziția de la Galeria *Simeza* „oferă imaginea unei picturi cathartice, unde fiecare lucrare e un fel de transcriere gestuală a unei stări-limită. Picturile ei [Elenei Lupașcu] transmit o energie foarte puternică, de frontieră între expresionismul visceral și desenul cvasiautomatist, cu accente de grafism nervos și intervenții cromatice bruște”.

despre el? Dacă nu ar fi dispărut prematur, în aprilie, ar fi împlinit 67 de ani...

– Profesorii mei au fost faruri în formarea mea. Ovidiu Marciuc rămâne pentru mine o prezență aparte. Nu preda doar tehnică, ci o atitudine față de actul artistic: seriozitate, libertate, responsabilitate. Îmi amintesc orele în care muzica – adesea Goran Bregovici – acompania pictura, transformând atelierul într-un ritual de creație. Acea atmosferă m-a însoțit și astăzi în atelierul meu: muzica și gestul pictural creează împreună starea de concentrare și libertate.

– Ești apreciată ca un excelent pedagog. Ce înseamnă să transmiți viitoarelor generații cunoștințele tale? Cum îți convingi elevii nu doar de frumusețea picturii, ci să urmeze o carieră artistică, într-o lume din ce în ce mai consuméristă, tehnologizată și pragmatică?

– Predatul este o continuare firească a picturii. Încerc să arăt elevilor că arta nu este doar exercițiu, ci o modalitate de a înțelege viața și lumea.

Dacă prin mine văd ce înseamnă să trăiești pentru artă, atunci și ei încep să asocieze arta cu mine, cu pasiunea și disciplina necesară. Am descoperit copii cu vocație, iar unele familii au făcut sacrificii imense pentru a-i susține – au vândut casa,

au început de la zero – și bine au făcut, pentru că am văzut cum acești copii nu doar și-au împlinit potențialul, ci au strălucit, înregistrând succese remarcabile. Este un sentiment care aduce profesorului cinstă și bucurie profundă.

– Știu că mai ai un pic și obții doctoratul. Cât de important este pentru un artist să studieze, chiar după ce a reușit să devină cunoscut publicului iubitor de artă și a primit înalte aprecieri de la critici renumiți?

– La doctorat studiez „Forma sunetului din imagine”, explorând cum ritmul, vibrația și energia pot fi sugerate vizual. Chiar după ce devii cunoscut, studiul și cercetarea sunt vitale. În martie, am obținut gradul didactic I, un moment care mi-a adus multă bucurie și împlinire profesională.

– Ești o excelentă și autentică portretistă. Printre portrete, am remarcat nu doar chipul lui Bacovia, ci și pe cel al Agathe. Ce te-a determinat să o pictezi pe Agatha? Ți place poezia lui Bacovia?

– Portretul este, pentru mine, o formă de dialog viu, o întâlnire care continuă dincolo de pânză. George Bacovia și Agatha au devenit o serie care nu știu dacă s-a încheiat. Nici nu simt nevoia să o închid: este un izvor nesecat de inspirație, o lume în care revin de fiecare dată cu altă înțelegere și neasemănătoare emoții. Mă atrage această dualitate, tăcerea plină dintre ei, care poate fi reinterpretată la nesfârșit.

– Ești originară din Moinești, orașul lui Tristan Tzara. I-ai făcut un portret?

– Legătura mea cu Moineștii și cu Tristan Tzara este una profundă și inevitabilă. Îi va veni rândul, cu siguranță, dar simt că trebuie să ajung la el într-un moment de maturitate deplină. Până atunci, spiritul său este deja

prezent în ceea ce fac: am început, alături de elevii mei din București, o serie de proiecte în care le predau această energie și această libertate specifică dadaismului. Îi disciplinez, paradoxal, prin acest curent al libertății, pregătindu-i să ducă mai departe o nouă direcție: ceea ce eu numesc „Evo Dada”, o evoluție a spiritului Dada, adaptată generației care crește acum și se formează sub îndrumarea mea.

– În urmă cu câțiva ani te-ai mutat din Moinești în București, iar cariera ta artistică e fulminantă. Crezi că este important locul unde trăiește și lucrează un artist?

– Locul poate deschide oportunități, iar Bucureștiul oferă dialog și dinamică artistică, însă adevărata sursă a creației rămâne interiorul artistului. Rădăcinile mele din Moinești continuă să pulseze în sensibilitatea mea.

– Ești o mamă extrem de iubitoare și protectivă. Ai doi copii deosebiți. Cum reușești să împaci cariera artistică, datoriile profesionale și educația copiilor? Deși sunt încă micuți, ce părere ai: copiii tăi îți moștenesc talentul artistic?

– Copiii mei cresc printre pictori și expoziții. Participă la tabere și la ateliere cu alți artiști și creează lucrări demne de pus în ramă. Această viață comună ne leagă prin pasiune și creativitate. Deși sunt la școli teoretice, mai târziu, dacă vor simți chemarea artei, îi voi îndruma spre un liceu vocațional.

– Dalina Bădescu spunea, într-un interviu audiovizual, realizat cu ocazia expoziției tale „Echoes of my futures”, că tușa ta este țuculesciană. Cât de mult îți place Țuculescu? Câteva lucrări, dramatice, tensionate, din expoziția aceea, când le-am văzut, pe mine m-au dus cu gândul la Strigătul lui Munch. Dar deja mi-ai mărturisit, la începutul dialogului nostru, cât te-a marcat în copilărie această pictură. În tot cazul, expoziția ta e răvășitoare, picturile sunt puternice, atât cromatic, cât și prin mesajele tulburătoare. Totuși, nu ai eliminat picturile ceva mai optimiste... Ce te hidează: desenul sau culoarea?

– Îl admir pe Țuculescu pentru forța expresivă. Desenul oferă structura, culoarea aduce vibrația emoțională. Uneori predomină una, alteori cealaltă, în funcție de starea mea interioară. Uneori lucrarea devine dramatică, alteori luminoasă, dar întotdeauna autentică.

– „Echoes of my futures” – incitant titlu! Proiecții din viitor sau călătorii în lumi imaginare? Cum poate artista Elena Lupașcu să-și întrevadă viitorul?

– Titlul sugerează ecouri ale posibilităților. Nu este previziune, ci intuiție. Expoziția solo de portret și nud, programată în decembrie 2026, va transforma spațiul într-o sufragerie aristocrată, aer interbelic și contemporan, unde atmosfera este mai importantă decât forma: forma și culoarea se vor simți ca bucurie sufletească, nu doar vizuală.

– Unde se află viitorul tău artistic?

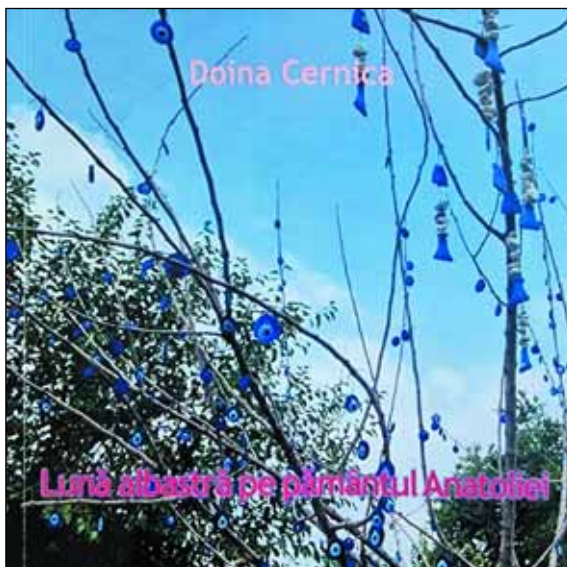
– Viitorul este pentru mine un spațiu al explorării continue, o deschidere spre ceea ce încă nu s-a revelat pe deplin. Îl intuiesc în lucrările mele, în temele care revin și în dorința de a merge mai departe. Îmi doresc acel parcurs care să mă conducă spre spații tot mai largi de afirmare, iar una dintre direcțiile pe care o simt tot mai clar este aceea de a ajunge și de a expune la New York.

Interviu de
Violeta SAVU

Carmen MIHALACHE

Să vezi mai adânc și mai departe

Călătoarea neobosită care este Doina Cernica a ajuns la cea de-a zecea carte în care, cu talentul ei de povestitoare, ne poartă pe alte meleaguri, pentru a-i însoți pașii și a ne bucura împreună de priveliști, monumente, istorie, arheologie, vestigii, muzee, mitologie, obiceiuri, artă, manufacturi (una de onix, de astă dată), întâlniri cu localnicii. „Lună albastră pe pământul Anatoției” se intitulează noul volum, apărut la Editura Mușatinii, Suceava, la începutul acestui an. Coperta, în tonuri de albastru senin, este creația artistului Gheorghe Zărnescu și ne introduce deja în poveste reprezentând crengile subțiri ale unui copac în care „crește” ochiul norocului, un artefact din sticlă albastră transparentă.

Călătoria în Anatoția s-a petrecut în timpul Superlunii Albastre, despre care aflăm că este un fenomen astronomic rar, în cursul căruia luna coboară cel mai aproape de Terra. Luna ocrotitoare de pe cer este reprodusă în mici forme albastre, din sticlă și ceramică, denumite *ochiul norocului*, „străjuind uși, ferestre, împodobind vitrine, chiar încastrată în pavaj, semn că locuitorii doresc să-i împartă puterea protectoare, să-și împărtășească norocul cu oaspeții lor, cu toți trecătorii”.

Sunt șase povestiri în carte, despre locurile străbătute: *Cu mii de ochi, orașul vechi spre orașul și mai vechi, Sfântul Nicolae din Anatoția, Moș Crăciun, În adâncul mării, pe coasta*

muntelui, trecutul, Nastratin Hogea din Anatoția, În orașul fructului ceresc, Denizin kiysinda, Pierduți în Canionul Verde, Călătorește, amintește-ți, visează.

Cu harta în mână, atentă la orice lucru și orice detaliu semnificativ, documentată temeinic, dornică să împărtășească impresiile sale cu cititorul, căruia îi dă multe informații, Doina Cernica vede adânc și mai departe, făcând mereu interesante trimiteri, asocieri dintr-un întins teritoriu cultural. Își amintește lecturi, scriitori (Dimitrie Cantemir, Eminescu, Sadoveanu, I.L. Caragiale, Ion Barbu, Anton Pann cu al său vestit Nastratin Hogea, „fiul nemuritor al Anatoției”, până la poeți moderni ai Turciei), personaje, scene din copilărie, are reverii, totul topindu-se în curgătoare și sensibile pagini de o cuceritoare prospețime. Am văzut, prin ochii autoarei, grație unor descrieri minuțioase, extrem de sugestive, minunata așezare Side (numită așa după rodie, fruct cu un bogat simbolism), cu podeaua ei de sticlă – dreptunghiuri mari, transparente, în rame metalice, așternute sub picioarele trecătorilor, adăpostind valoroase vestigii. „Mii de ochi ai prezentului, privind ziua de ieri”, după cum notează scriitoarea. Am văzut și străvechiul Teatru din Myra și alte vestigii din Antichitate, aflate peste tot, ca într-un muzeu deschis, temple, fântâni, monumente bine îngrijite, care transmit „sentimentul tulburător al unui respect al zilei de azi pentru ziua de ieri și de mâine, viu în Side, la care cu toții trebuie să luăm aminte”.

Din Anatoția, pe lângă minunatele amintiri, Doina Cernica s-a întors cu un mic talisman, *nazar boncuk*, „amuletă spirituală înzestrată de Luna Albastră cu puteri apotropaice, de apărare de răul din lume”. Și-a luat și un mic ibric în stil otoman, din cupru alb, în care-și va face vestita cafea turcească, după rețeta lui Mehmet.

Cu însoțitori dragi, din familia (mici și mari), cu fotografii-amintire, *Lună albastră pe pământul Anatoției* este o carte din care află multe lucruri noi, călătorind și tu, cititor din fotoliu, prin locuri pline de povești, în care trecutul coexistă cu prezentul, într-o deplină, plină de farmec, armonie.

Marian LUNGU

Salonul de Primăvară al Artei Naive

A XXXV-a ediție a evenimentului găzduit, ca și până acum, de Centrul de Cultură „George Apostu” (manager, Ovidiu Ungureanu), prin Muzeul de artă contemporană, a reunit lucrări din toată țara, caracterizate de Aurel Stanciu, președintele juriului (împreună cu Mari Bucur și Anca Mihăilă), ca fiind de certă calitate artistică. Organizatorul principal, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău (manager, Florin Zăncescu), a anunțat următorul palmares: Ioan Măric (Bacău), Premiul I, pentru lucrarea *Joia la târg*; Mădălina Teliban (Iași), Premiul al II-lea, pentru lucrarea

Veșnicia s-a născut la sat, Gheorghe Ciobanu (Iași), Premiul al III-lea, pentru lucrarea *Universuri paralele*; Diana Feder (Bacău), Premiul pentru Debut, pentru *Metropolă de oțel*. Lucrările *Popas la câmp* (Dumitru Ștefănescu, Brăila), *La bunica acasă* (Cătălina Munteanu, Bacău) și *Ursul păcălit de vulpe* (Toader Ignătescu, Suceava) au primit mențiuni.

Ambianța muzicală a fost asigurată de Grupul instrumental al Ansamblului Folcloric Profesionist „Busuiocul” din Bacău, iar componenta științifică a fost dată de lansarea lucrării „Ritualuri, datini, obi-

ceiuri din străbuni - comuna Poduri” (Bacău, Editura Vasile Alecsandri, 2025), de Cornelia Lupeș. Culegerea de folclor a fost avizată de Ștefan Negru și Marian Lungu, prefațată de Ion Mareș și prezentată de Ioan Dănilă. Mulțumiri se cuvin și familiei autoarei, reprezentată în sală de mai mulți podureni.

Dan PETRUȘCĂ

Încercând să nu fiu penibil

În urmă cu câțiva ani, publicam în revista „Ateneu” un fel de eseu, intitulat „Despre moarte numai de bine”, din care cititorul prezumtiv ar fi putut observa că autorul era totuși pus pe șotii. Un amic, pe vremea când scriam textul, se pregătea să moară, la propriu, iar situația m-a făcut să-mi amintesc și să-mi încep textul cu o întâmplare petrecută cu jumătate de secol în urmă, pe care, conform obiceiului, am amestecat-o cu idei și întâmplări din cărți. Aproape miraculos, peste câteva luni, amicul cu pricina a scăpat de pericolul care părea iminent, moartea adică, dar textul meu a rămas, oarecum neterminat, și nu-mi fac iluzii că am să-l termin vreodată.

Ce aș fi putut să scriu despre moarte, mă întrebam, când abia știu să bâigui câte ceva despre viață? Dacă cineva își închipuie că poate să scrie „serios” despre viață, moarte, Dumnezeu, dragoste și despre altele asemenea, e aproape sigur că are toate șansele să devină ridicol. Așa că, scriind textul acela, am pornit de la o întâmplare insolită din viața mea și a altora: eram patru prieteni (trei dintre ei aveau 20 de ani, iar unul, cu cinci-șase ani în plus; doi erau studenți, iar ceilalți doi urmau să fie) care ne întâlneam în vacanțe și jucam uneori Whist, zile și nopți în șir, ascultând discurile formației Phoenix, interzisă pe atunci, vorbind despre autori și cărțile lor. Altfel spus, jocul de Whist era doar un pretext de a fi împreună. După ore și ore de joc, ne ridicam de pe scaune să ne dezmoțim oasele și să aerisim camera plină de fum de țigară. După o vreme, unul dintre noi, tendențios, spunea: „La joc!”, iar îndemnul acesta era o replică a unui personaj din povestirea „Mirosul de brad”, a lui Michel de Ghelderode, pe care o cunoșteam cu toții. Personajul era Moartea, antropomorfizată într-un marinar care, într-o vizită inopinată, îi propune personajului-narator, foarte bolnav, să joace o partidă de șah, al cărei rezultat previzibil bolnavul vrea să-l amâne prin diverse tertipuri naive. Marinarul (adică Moartea), erotizat de slujnica muribundului, pleacă, lăsând partida neterminată. Promite însă că se va întoarce într-o altă zi să termine jocul...

Așa se face că am ajuns, pe când scriam eseu, la un motiv literar: păcălirea morții, de sorginte mitică, avându-l ca protagonist pe Sisif, cel care, pentru o vreme, i-a păcălit pe Zeus și pe Thanatos. N-am putut atunci să evit întâmplările din „povestea” lui Creangă, „Ivan Turbincă”. Însă am uitat în acele momente de un „eres” popular românesc, pe care naratorul extradiegetic din romanul „Baltagul”, un roman „expirat”, conform opiniilor mai noi ale unor intelectuali români contemporani, îl consemnează în capitolul 1 al operei sale. Îl consemnez acum. Aflăm așadar că personajul „absent”, Nechifor Lipan, avea ca nume de botez Gheorghită. Dar, pe când avea patru ani, se îmbolnăvise grav, așa că, după ce preoții „i-au făcut sfințele masle” și au plecat, mama și-a „vândut” copilul unei țigănci, pe fereastră, iar țiganca i-a suflat pruncului peste frunte și, descântându-l, i-a schimbat numele din Gheorghită în Nechifor, „ca să nu-l mai cunoască bolile și moartea”. După cum se știe deja, moartea nu prea poate fi păcălită... Și mai cred, de asemenea, că elevilor români de astăzi nu le-ar strica să știe câte ceva despre „Povești și doine, ghicitori, eresuri”, care îl încântaseră și pe Mihai Eminescu poetul, după propria mărturisire din sonetul „Trecut-au anii...”, sonet pe care tinerii (și nu numai ei) l-ar putea citi dacă ar părăsi uneori rețelele de socializare.

„Imediat după naștere, omul este destul de bătrân ca să moară...” Citată, fraza aceasta am întâlnit-o într-un articol/eseu/studiu (sau ce va fi fost), pe

când aveam 15-16 ani, într-o revistă de cultură. Mă tem totuși ca nu cumva cititorul prezumtiv al acestor rânduri să zâmbească ironic atunci când va afla că, nu după mult timp, am uitat titlul articolului, autorul, cât și revista în care a fost publicat. Însă „formularea” mi s-a părut pe cât de adevărată, pe atât de stranie. Și, în orice caz, poetică, fiindcă am folosit-o într-unul dintre poemele mele, mai târziu. Mi-am propus atunci, demult, s-o țin minte, ceea ce s-a și întâmplat. Mai bine de patru decenii am găzduit-o în memorie, fără să știu cine a gândit-o. Ba chiar ajunsese să fie a mea... Desigur, aveam să înțeleg între timp și faptul că în „seriozitatea” sentențioasă a frazei e un truism, fiindcă toate datele realității ne arată că ființele se nasc pe rând, însă mor pe sărite. Altfel spus, moartea nu e legată de îmbătrânire, din moment ce se poate muri încă din „ou” sau din pântecul mamei. Când pe la 18-19 ani citeam pe Seneca, „Scrisori către Luciliu”, am întâlnit o idee asemănătoare, devenită și ea, în timp, un truism: „Murim în fiecare zi, pentru că în fiecare zi pierdem o părticică din viață și, chiar atunci când suntem în creștere, viața noastră descrește”. Deși am avut norocul să citesc „Banchetul” în adolescență (într-o primă ediție de după Al Doilea Război Mondial, care cuprindea doar câteva dialoguri), n-am putut pe atunci să „leg” între ele ideile aflate în cărți diferite. Astăzi știu că Seneca „furase” oarecum ideea de la Diotima, personaj din „Banchetul” lui Platon: „De fapt, afirmă preoteasa din Mantinea, deși despre fiecare vietuitoare se zice că trăiește și că-i pururea aceeași, din copilărie până îmbătrânește, ea nu rămâne identică sieși niciun moment, deși își păstrează numele. Se înnoiește neconștient, cu toate că-și pierde mereu câte ceva din păr, din oase, din sânge... și, până la urmă, corpul întreg” (209a). Fără a privi acest aspect cu ușurință, ceea ce spune Diotima a devenit, în timp, un truism pentru omul matur, cel care, fie și prin experiența morții celorlalți, a căpătat conștiința morții proprii, cu

neputință de evitat. Dintre oameni, doar copiii (și celelalte animale) n-au această conștiință a sfârșitului inevitabil.

P.-L. Landsberg, în „Eseu despre experiența morții”, îl „corectează” pe mentorul său, Max Scheler, care susținea că moartea apare doar ca punct-limită previzibil dacă urmărim linia procesului de îmbătrânire. Însă noi tocmai am aflat deja că imediat după naștere, orice ființă poate muri oricând din pricini diverse: o boală, o slăbiciune a unui organ, un accident. Chiar socotită „naturală” în procesul de îmbătrânire, moartea este generată de o slăbiciune, de un defect înscris în „programul” genetic al fiecăruia. Voi spune totuși că doar la om problema morții depășește biologia, fiindcă, prin experiență, omul înțelege câte ceva. O credință religioasă, o experiență spirituală (ca aceea a „misteriilor” antice) sau practicarea filozofiei (de pildă, în felul amintitului Seneca) ar face moartea suportabilă. Am mai putea gândi că ieșirea din animalitate a omului este legată de apariția, în preistorie, a cimitirelor. E de presupus că așa a apărut ideea unei lumi „de dincolo”, cât și ideea nemuririi. Viața (sau ce înțelegem noi prin ea) pare un segment de dreaptă mărginit de două lumi de „întuneric”, adică ininteligibile, nașterea și moartea: nici cel abia născut, nici acela care a murit nu poate să ne împărtășească aceste experiențe, spune Mircea Eliade undeva. Iar din explicațiile științifice cu privire la moarte, lipsește coordonata metafizică, comentează Landsberg în cartea amintită mai sus. Comuniunea cu moartea celui alt (sau, adaug, cu nașterea celui alt) de care iau cunoștință sau la care sunt martor înseamnă „implicare” și ar putea fi un moment în care nașterea și moartea pot părea totuși, cât de cât, inteligibile. În rest, atât nașterea, cât și moartea sunt experiențe personale, cum afirmam mai sus, imposibil de comunicat. „Nimeni nu-i poate lua altuia propriul său fapt-de-a-muri”, susține și Martin Heidegger, în „Ființă și timp”, „Secțiunea a doua”, adăugând în același context: „Noi nu experimentăm în mod

genuin faptul-de-a-muri al celorlalți, ci, în cel mai bun caz, noi suntem întotdeauna doar *alături de ei*. Încă ne întrebăm, păcătuind, în funcție de credința (religioasă) căreia îi aparținem prin asumare, dacă nu cumva moartea e o anihilare sau o dispariție a celui alt (sau a noastră) în vederea unei reuniri într-o altă lume. Diferitele credințe, religii, filozofii au răspuns la aceste întrebări în fel și chip. Hristos ne propune o naștere, susține apostolul Pavel, căreia nu-i mai poate urma moartea (1 Corinteni, 15, 25-26 și 54-57), adică o viață biruitoare. Buddha dezvăluie o cale prin care individul să scape din „samsara”, din ciclul neîntrerupt și de nesuportat al nașterii, morții și reîncarnării, adică o moarte căreia nu-i mai urmează nicio naștere. Asta dacă nu cumva, prin „moartea” oricărui obiect, părticica de spirit din el, care a făcut parte, la începuturi, din Tot, se reîntregă în Tot, adică în Brahma. Nu mă încumet să vorbesc despre „raiuul” mahomedanilor. Înțeleg totuși că toate aceste „promisiuni” au legătură adesea cu o problemă etică, apărută sau impusă într-un raport al individului cu divinitatea... Problema nemuririi, în strânsă legătură cu spaima de moarte, pe de o parte, și cu ideea că nu rămâne după noi nimic, pe de alta, ne-a preocupat din primele clipe când ne-am „trezit”, așa cum aflăm și din „Epopoea lui Ghilgamesh”, cea mai veche epopee. Diotima, în contextul amintit mai sus, susține că toate ființele devin nemuritoare prin „repetatele nașteri”, puse la cale de acțiunea lui Eros. Iar procreația, conform aceleiași Diotima, se manifestă și în spirit, prin *maieutică*, un dialog bine condus care trezește o cunoștință preexistentă, înăscută și doar „adormită” în mintea discipolului. Dar m-am îndepărtat de subiect...

„Din clipa în care se naște, omul este destul de bătrân ca să moară...” Fraza aceasta e doar aparent diferită, în prima parte a ei, de aceea pe care o citam mai sus și despre care afirmam că am memorat-o în adolescență, fără să mai țin minte cine a spus-o. Dar în această „nouă” formă am găsit-o la Martin Heidegger, „Ființă și timp”, în „Secțiunea a doua” (245), în traducerea lui Gabriel Liiceanu și Cătălin Ciobă, carte apărută în mai multe ediții la Editura Humanitas. La rândul său, după cum am putut constata, Heidegger prelua fraza aceasta (între semnele citării, desigur) din Capitolul XX al unei cărți tulburătoare, intitulată „Plugarul și moartea”, apărută tot la Humanitas, în 1997, scrisă de Johannes von Tepl pe la anul 1400 (d.H.) și tradusă în românește de Marin Tarangul și Emmerich Schäffer. Primul dintre ei a scris un adevărat studiu (o postfață), intitulat „Cuvânt despre felul de a fi al morții”... Nu e momentul să pun în evidență ce înțelege Heidegger prin *Dasein*, prin *faptul-de-a-fi-în-lume*. Amintesc totuși că, pe orice treaptă a înțelegerii s-ar afla, omul, ca ființă întrebătoare, este singurul care se raportează la „ființa ființării”, iar aceasta poate fi: 1. diferită de el însuși (obiecte neînsuflețite), 2. diferită de ceilalți din aceeași specie cu el, 3. dar care se poate raporta și la propria ființă, omul devenind astfel un „topos” aflat într-un efort continuu de a înțelege ce este „este”, ce este „a fi”. Heidegger afirmă lămurit că „moartea [...] sălășluiește în *Dasein*” (p. 340), ceea ce înseamnă că moartea face parte din viață chiar din prima clipă. Omul este o

• Elena Lupașcu

Evelyn CROITORU

Aprilie alb

ființă-întru-moarte, susține filozoful, singura, de altfel, care știe și înțelege că va muri. Ideea lui Heidegger, abia amintită, este și ea un truism, însă e destul de târziu să ne temem că ne facem de râs repetându-l... Descriind cele patru feluri de „eșec”, universitarul „american” Costică Brădătan, în „Elogiul eșecului” (București, Editura Spandugino, 2024, pp. 17-18), zăbovind asupra eșecului nostru *biologic*, susține și el un truism, că adică oricât am încerca să ne ferim, moartea ne prinde din urmă, fiindcă ea ne „este înscrisă în ADN”. Putem spune că viața și moartea trebuie privite împreună, ca să aibă și una, și alta, cât de cât, sens...

Iar „Plugarul și moartea”, carte scrisă, cum spun cercetătorii, pe la 1400 (d.H.), de Iohannes von Tepl, conține un dialog tulburător între plugar și moarte, primul afirmând despre sine: „Plugarul meu ară prin scris, e din veșmânt de pasăre”, ceea ce înseamnă că plugarul său e o pană, că, altfel spus, el e scriitor. Moartea i-a „luat” soția, o ființă fără prihană, mamă a copiilor săi, și l-a deposedat de bucuria de a trăi. Reprezentant (oarecum) al omului în general, plugarul blestemă moartea în fel și chip, chiar dacă, în cinismul ei, moartea se înțelege pe sine ca absolut necesară, din moment ce a apărut în Rai, odată cu strămoșii mitici ai omului și cu păcatul lor bine cunoscut. „Din clipa în care se naște, omul este destul de bătrân ca să moară” este, până la urmă, un adevăr foarte cunoscut tuturor, un truism, cum spuneam, care ne surprinde poate prin aceea că *viața și moartea sunt în amestec, că se presupun și că, de asemenea, se definesc* (în măsura în care se poate) *una prin cealaltă*.

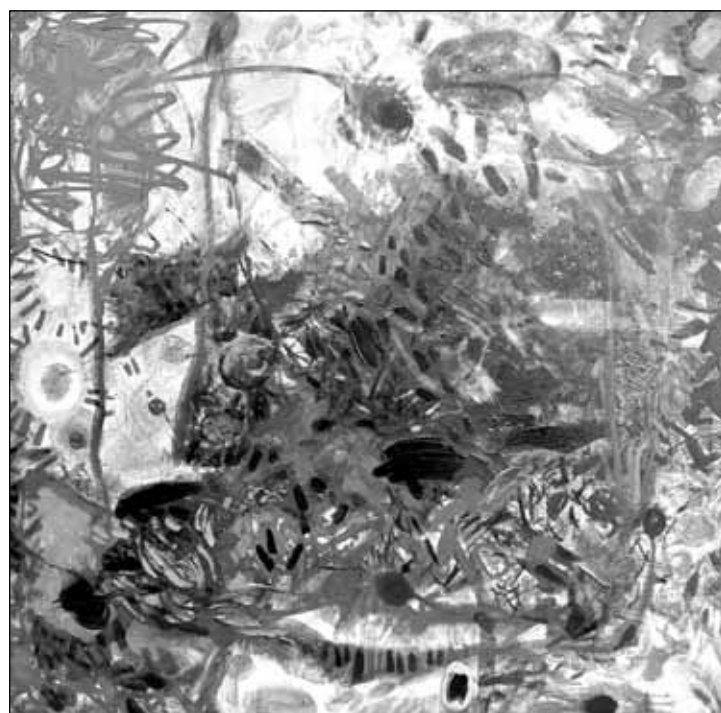
Basmul „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”, cules și repovestit de Petre Ispirescu, conține câteva aspecte demne de o nuanțare și mai atentă. Făt-Frumos se născuse sub semnul devenirii *întru* ființă, vizând eternitatea (conform comentariului lui Constantin Noica, din „Sentimentul românesc al ființei”), iar nu sub semnul devenirii *întru* devenire, la fel ca toți ceilalți care au amintiri. Refuzând aparențele, a ajuns în ținutul „tineretii fără bătrânețe”, iar acolo el trăia într-o „vreme uitată”, așa cum precizează naratorul basmului. Ajungând în ținutul acela, nu mai avea amintiri, care, după cum bănuim, sunt un pericol și o coordonată obligatorie pentru felul de a fi al muritorilor. Dacă ești nemuritor, este evident că moartea își pierde sensul. Așa cum, *mutatis mutandis*, dacă n-ar fi în lume răul, existența lui Dumnezeu ar deveni problematică pentru mintea noastră croită antitetice... Gândindu-ne la conținutul basmului amintit, am putea spune că nu există o moarte generică, adică una singură, aceeași pentru toți, care ne vizitează pe rând. Fiecare are o moarte a lui și numai a lui. De aceea moartea lui Făt-Frumos, nu și a celorlalți, era pe cale să moară ea însăși. O spune chiar ea, ca personaj, în finalul basmului: „Bine ai venit, că de mai întârziai, și eu mă prăpădeam”.

Iar mărturisirea în scris pe care o face *Ecclesiastul*, îndemnându-ne să ne bucurăm de fiecare zi a vieții noastre, presupune că acel *carpe diem* trebuie scos definitiv din zona peiorativă. Îndărătul pesimismului „blamat” de mulți comentatori, există, tacit, o bucurie de a trăi, pur și simplu, în lume. Am putea să înțelegem că ni s-a dat lumea, însă nu și Sensul ei, așa cum zic cei mai mulți. Dar căutarea sensului este poate chiar sensul vieții noastre. Să ne bucurăm, fiindcă vom avea mereu ceva de făcut...

Andrea H. Hedeș poartă semnul nobil al pasiunii pentru literatură: poetă, prozatoare, critic literar, conducătoare de editură și de revistă, personalitate culturală recunoscută pe plan național și nu numai, își face auzită vocea lirică și convinge prin profunzimea temelor, prin sensibilitatea pe care o transmite, printr-o subtilă intuiție psihologică, cea care dă forță și substanțialitate creației.

Sensul poetic al omenescului profund este reflectat de Andrea H. Hedeș în recentul volum de poezie *Martie curge, aprilie visează. Acuarele/Flowing March, Dreaming April. Aquarelles*, apărut în anul 2025 la Editura Neuma, traducerea în limba engleză, ilustrațiile și coperta fiind realizate de autoare. Poeziile din acest volum nu se îndepărtează foarte mult de stilul sensibil și delicat al literaturii pe care o practică Andrea H. Hedeș; totuși se pot constata câteva trăsături diferite: natura, ca spațiul simbolic de reflecție asupra stărilor sufletești, este învăluită în alb, un *alb* asociat purității și doliului. Încă de la prima poezie, *Scoica*, totul e alb: cerul, stelele, luna, sălciile, noaptea, râul alb curge „cu valuri de lapte”, chiar și „zgomotul e alb / pe sub podul de piatră albă”. Este știut că la civilizațiile asiatice *albul* reprezintă doliul (China, Japonia, Vietnam...), simbolizând tranziția spirituală, eliberarea de constrângerile materiale, perioada în care sufletul omenesc trece într-o nouă etapă a existenței sale. Andrea H. Hedeș cunoaște foarte bine aceste simboluri, o dovedesc romanele sale; un exemplu ar fi romanul *Marea e frumoasă ca tine*, unde sugestii/adieri ale culturii vietnameze sunt evidente.

Poezele volumului *Martie curge, aprilie visează* curg într-adevăr împreună cu Someșul, într-un ritm domol, însoțite de imagini delicate realizate de autoare, imagini

• Elena Lupașcu

care sporesc frumusețea cărții prin tușe simple, dar sugestive. Poeta îmbină, sub îmbrățișarea tainică a nopții, armonia dintre sunet și tăcere, între lumina albă a lunii și reflexele perlelor de râu. Legătura între natură și sufletul omenesc este susținută de elemente simbolizând trăinicia (podul de piatră), dar și de cele care anunță trecerea, curgerea timpului (apa curgătoare, sălciile mișcătoare). Autoarea denumește explicit scoica *unio pictorum* (scoica pictorului) în poemul *Scoica*, dar nimic nu ne împiedică să ne gândim și la *Venus dione*, scoică alb-ivorie al cărei aspect diafan o evocă pe Venus, zeita romană a frumuseții și a iubirii. Asocierea s-ar potrivi cu atât mai mult cu cât aproape tot ceea ce scrie Andrea H. Hedeș, poezie sau proză, este încărcat de dragostea pentru adevăr, de frumusețea gândului și a firii. Echilibrul perfect dintre metaforele utilizate de poetă situează mesajul în sfera explorării universului interior și exterior al ființei: „scoica pictorului / în lumea ei / satinată / ovală / în lumea ei / cu perle de râu / stele / atârând / de un cer / alb / luna grea / printre ele / râul cu valuri albe / ogliind / Calea Lactee / între malurile / crestate de sălcii / barca ta / de jad / alb / la mijloc / de lume / dacă întinzi mâna / atingi / luna / luna din scoica pictorului / satinată și moale”. Lumi nevăzute devin motiv de meditație profundă, dar și o invitație spre comuniunea cu misterul cosmic. În această liniște în care totul e alb apare, așa, din senin, deodată, „marele pește, levitanul”, și simpla lui menționare trimite spre mesajul

pericolului, spre puterea distructivă, amenințarea care pânzăște din umbră; putem asocia această putere a Leviatanului cu valențe abstracte: frica de existență, pur și simplu, sau frica de loviturile violente ale destinului. Simpla menționare a monstrului – metaforă pentru rău, forță înspăimântătoare – zguduie mesajul întregului poem și sugerează apariția unei realități dificile, inevitabile.

Deși poemele sunt în marea lor majoritate îmbrăcate în catifeaua calmă a intimității, a retragerii interioare pentru liniștirea sufletului, totuși transpare și *strigătul singurătății*: „cineva spune o poveste / deasupra unei lumânări / totul e încremenit / [...] și gânduri / ca norii pictați / cu argint / pe un cer de porțelan / alb / cine-adi / spre ziua de ieri / spre poarta de netrecut”. Pacea căutată, echilibrul sufletesc se lasă așteptate: „se deschide / un ochi roșu / în cer / [...] o fi amintirea / o fi mânia / demonul melancoliei”. Poezele sunt spațiul unde emoțiile se descarcă, are loc meditația asupra experiențelor trecutului, singurătatea fiind prilej de purificare a conștiinței, de acceptare a destinului: „pășești prin zăpada lui april / albul april / pașii tăi curg / Someșul curge alături / [...] mergi mai departe / cu ochii închiși / nu mai e mult / [...] poporul de sus / poporul nevăzut / ca pe o poveste / drumul tău / îl va putea citi”. Someșul, personificat, însoțește poemele în curgerea lui misterioasă – „zborul greoi al unei rațe” de-a lungul cerului de martie, iar de pe pod se aud mugurii care „încep să se spargă”; Someșul se tânguie în timp ce „primul tunet” dinaintea ploii „smulge pecețile / un fulger verde” – „precum foștii prieteni”.

Singurătatea și efemeritatea existenței reprezintă contrapuncte ale sensibilității lirice și spațiu fluid de reflecție asupra realității transcendente. Momentele zilei, anotimpurile, luminile și umbrele cerului (simbol al infinitului, al aspirației spirituale, al armoniei dorite), norii evocând spiritul schimbător, trecerea către alte spații prin porți ale cunoașterii, ale memoriei, ale sufletului, ale simțirii, cu înțelegerea melancolică, dar firească a vieții și a morții. Integrarea temporalității cu eternitatea, aspirația către cunoaștere sunt teme de o maximă profunzime pe care poeta le atinge și le transformă într-un tablou liric al timpului și spațiului oferit sufletului.

Temele metafizice reflectă preocuparea poetei pentru transcendență. Ambiguitatea lumilor, drumurile către orizonturi îndepărtate sugerează eliberarea sufletului de suferință, înțelegerea și integrarea în ordinea cosmică. Aici meditația asupra efemerității vieții este evidentă: „ascunsă în ceturi / astfel pășești / de-a lungul râului / [...] plimbarea ta / între lumi / cu pași mărunți / cu grijă / să nu luneci / să nu te abați / să nu cazii / în vreo capcană / întinsă / de poporul nevăzut / din tărâmul / cu arbori căzuți”. Coeziunea versurilor, lexicul sugestiv – cuvinte elevate, încărcate afectiv –, tonul melancolic, ritmul cu accent pe meditația filosofică, toate acestea evidențiază zona universală la care se ridică mesajele poemelor: o viziune lucidă asupra destinului uman.

Interconectarea temelor majore ale poemelor din volum generează cadrul introspectiv al poetei, indică dimensiunea infinită, continuă a experiențelor, dar oferă și proiecția largită a universului explorării nevoilor omenesti: armonie, înțelegere, echilibru, toate oferind volumului o adâncime simbolică și filosofică – marcată de sensibilitatea și spiritualitatea dovedite încă o dată de Andrea H. Hedeș.

„Romeo și Julieta la Mizil” - 2026

A XIX-a ediție a Festivalului Internațional a avut de toate. A început cu momentouri (Mihaela Albu, despre Vasile Tărățeanu; Dumitru Sârghie, despre Ștefan Cazimir; Giorgiana Avramescu, despre Petronela Apopei) și a continuat cu premieri, muzică și epigramă de calitate. Invitatul de onoare a fost Ioan-Aurel Pop, care a transmis un mesaj de susținere a evenimentului, cu argumente din istoria culturii universale. Noi am reușit să-l aducem pe președintele Academiei Române în Casa „Leonida Condeescu” din Mizil prezentând numărul cel mai recent (ianuarie 2026) al Revistei „Ateneu”. Am deschis-o la paginile 4-5, unde Ioan-Aurel Pop publică o solidă pledoarie pentru abordarea cronologică a literaturii române în clasa a IX-a, opinie salutăată în direct de Adrian Cioroianu. Lui Laurențiu Bădicioiu și Victor Minea, artizanii Festivalului, le-am înmănat medalia Centenar „Ateneu”. (I.D.)

Pentru mine debutul literar în revista „Ateneu” – primul de acest gen – a avut loc în 1990, prin bunăvoința regretatului universitar și scriitor Constantin Călin. Peste 12 ani, am debutat și editorial. Acest moment emoționant i-l datorez domnului profesor și a fost unul de importanță deosebită, din cel puțin două motive: în primul rând, ca profesoară de limba și literatura română, timidă și cu un respect deosebit pentru cuvântul scris și pentru mânuitorii ei, publicarea în revista „Ateneu” parcă „m-a trezit”. În al doilea rând, văzând că o poezie a mea a fost publicată aici, mi s-a părut că am devenit „importantă”.

Trebuie să știți că revista „Ateneu” din Bacău a avut întotdeauna - și are și în prezent - o ținută și o eleganță academică, un statut aristocratic în comparație cu alte reviste și revistute, așa că deodată m-am simțit luată în serios, deși creația mea la vremea aceea n-a fost mare lucru. Aici, sau prin intermediul revistei, am cunoscut oameni, scriitori de excepție, dintre care unii m-au onorat cu atenția și prietenia lor: Sergiu Adam, Constantin Călin, Ovidiu Genaru, Stelian

Elena BOSTAN-DELAVICOV

„Ateneu” mi-a oferit „o aripă”

La 30 de ani de serie nouă, revista noastră găzduise un grupaj de creații ale câtorva scriitori care „Au debutat în *Ateneu*” (oct. 1994). Cu satisfacție constatăm că debutanții de atunci au devenit nume cunoscute în literatura română, unii dintre ei răsplățiți pentru calitatea scrisului.

Care a fost contextul debutului în „Ateneu” (mentor, redactorul girant, frecventarea unui cenaclu, semnalare la „Poșta redacției” etc.)?

În ce măsură a fost de bun augur prezența dv. în coloanele revistei băcăuane? (I.D.)

Nanianu, Vlad Sorianu, George Genoiu, Constantin Donea, Viorel Savin, Victor Mitocaru și, mai târziu, dar la fel de valoroși, Ion Fercu, Gheorghe Iorga, Vasile Spiridon, Marius Manta, talentata și neobosita

directoare Carmen Mihalache, iar universitarul Ioan Dănilă, cu lecțiile lui de fonetică, lexic, ortografie și gramatică, mi-a fost un model și-mi este un neprețuit și drag prieten. Nu e de mirare că prin valoare și

prestigiu, „Ateneu” a coagulat în jurul ei minți luminate și pasionate, a organizat acțiuni culturale valoroase și de anver-

gură, la care am participat cu mare drag și folos pentru evoluția mea ulterioară.

Acum sunt membră a Ligii Scriitorilor din România, filiala Iași Nord-Est, am publicat nouă cărți – de poezie, proză scurtă, eseu –, iar în iunie, în acest an, îmi lansez a zecea carte (mozaic de eseuri și povestiri), „Arlechinul cu tichia albastră”. De șapte ani locuiesc în Iași, oraș care respiră cultură la fiecare pas, dar legătura sufletească și nu numai, ce s-a păstrat după cei 46 de ani de Bacău, cu școala mea de suflet – Colegiul Național „Vasile Alecsandri” –, cu revista „Ateneu” și cu oamenii ei a rămas la fel de caldă.

Nu pot uita că aici mi s-a oferit „o aripă” de care mă bucur și acum. Chiar și bucuria de a reapărea acum în revista „Ateneu” motivează, o dată în plus, dragostea și prețuirea pe care le am față de acești oameni minunați, care mențin viața și prestigiul publicației centenare. Vă îmbrățișez cu urarea de sănătate, inspirație și bucurie de viață creatoare și personală, prieteni fideli și cititori așijderea.

• Elena Lupașcu

din arhiva „Ateneu”

Ovidiu GENARU

Ioan Luca din Farcașa

În acest septembrie, înainte de lăsarea oilor în curți, am fost la stâna lui Mihai Lupuleasa, unde totul este de lemn zeruit. Locul este de piatră, dar pasul se-nfundă în mușchiul gras și-n ciurci și e atât de cețos plâsmuit sub steaua ciobanului, încât nu-l mai poți părăsi. A fost și un foc și frigare și îngălbeniți cireși sălbatici și ceva băutură, iar Mihai a strigat odată spre niște locuri și a răspuns al doilea cioban, Toader, dar nu s-a văzut, venind doar când s-a rărit pădurea. A apărut săltând cu pușca lui englezească pe umăr, înalt de departe și mai înalt de aproape. Spre seară am coborât, dar n-am avut cum mulțumi pentru toate cele, prea multe fiind și bune, mereu refuzate celor ce trăiesc prin cetății.

Am trecut Bistrița spre Farcașa și-am înnoptat, cu pește și vin roșu, la un om căruia toți îi spun moș Luca. Moș, deoarece e alburii la păr și toți îl știu pe-aici de când s-au pomenit, vorbește ca satul și e hâtru că abia te înțelegi cu el. Când vorbește despică ori te ocolește, dezzechilibrează cuvintele.

E singur într-o casă curată din care nu lipsesc: undița, ghitara, magnetofonul, ceaunul, florile, cărțile (și nu de oricare). Adunate, aceste lucruri încheagă un om singuratic. Dar moș Luca e vesel și primitor, își ascunde singurătățile cât poate. Este apostol de treizecișopt de ani și are o patimă: ascultă ce și cum spun și cântă oamenii. Patimă veche, continuă, profundă, sfințită de cei în mijlocul cărora se află. Toată vorba lui de aici vine.

Farcașa este o așezare a muntelui și a apei. Sunt aici întâmplări care n-au ieșit niciodată în lumea netedă a șesului. Ca zăpezile ce se păstrează în căldările de piatră apărate de vânt, ele vecuiesc aici. Așezările șesului sunt sortite pulberii. Ca-n timpuri nebuloase, urșii s-au înmulțit și vin la furat în grădini, iar mistreții sapă bulbii cartofului. Limba fărcașenilor e colorată; unul spune: mă duc la *livegioară* să dau *fânicel* la oite.

Și moș Luca culege tot, umblă cu magnetofonul, cu creionul, înseamnă, păstrează pe bandă, confruntă. Mi-amintesc, am ascultat în acea seară un descântec de apropiat data mări-

tișului. Era un glas de femeie bine compus, impresionant, cu puteri incantatorii și magice neindoielnice. Dar ceea ce reușise moș Luca cu această vrăjitoare era un tur de forță: să o deconspire. Ea explica cu umor că nu crede în ce spune, dar uneori se poate întâmpla ca realitatea să vină în întâmpinarea descântecului. Plata se face anticipat și în natură, și prețul se-nțreiește dacă totul merge bine. Descântecul are valori literare extraordinare. Textul este moștenit tainic, spus repede ca și cum magnetofonul ar avea memoria slabă.

Printre cele culese cu ochi atent și notate fără alterări ori intervenții, așa enumera: o carte cuprinzând folclor din Farcașa (peste două sute de texte) și predată editurii de specialitate, multe de certă valoare, jocuri, cântece, apocrife credințe în rai și iad, ghicitori. Acum moș Luca lucrează o monografie a comunei, în care datele istorice exacte sunt confruntate cu relatările verbale ale bătrânilor. De 19 ani, acest pasionat culegător s-a rotit în jurul Farcașei ca fluturele atras de lumină (cum spune el). Loc păduros cu oameni cunoscând muntele, păstrători de mari frumuseți spirituale nealterate, este această comună. Fiecare casă are legea ei, copiii cunosc două generații din urmă, iar păstorii au deprins meșteșugul de la tații lor, tot păstori până-n negura timpului. Numele lui moș Ioan Luca este bine cunoscut în șapte sate, el este prietenul oierilor de la care află taine și povești pierdute pentru noi. Căci Mihai – ciobanul – are și memoria tatălui său, și a bunicului său, și a pietrelor, și a ploii și trăiește astfel după semnele cerului.

Laud acum menirea lui Ioan Luca, pentru ce ne aduce din când în când nouă și pe toți cei ce asemenea lui ne împărtășesc din sfântul simț artistic al poporului nostru.

„Ateneu”, Bacău, [serie nouă], anul III, nr. 12 (29), dec. 1966, p. 15.

Transcriere:

Georgiana Ciurea

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Crosul minții

Amar amuzament găesc pe net în diagnoze de stare și mișcare despre situația geopolitică detonantă a actualității. Devenită subit, acut, explicit, cinic, geo-economică. O senzație rea de împărțire globală. E un pas, durează prea puțin de la decizia „primului om al lumii” până la efectul ei dureros în buzunarul găurit, ciuruit rău, al cetățeanului uzual din coada oricărui clasament de mahala mondială („sat global” sună idilic, prea sănătos). În vistieria răsunând goli-ciunea „omului simplu”, a cărui poziționare pânđește, din umbra incertitudinii galopante, apocaliptice, pe aproape oricare din noi.

Am mai scris că mentalitatea președintelui actual al Statelor Unite conține, pe lângă tranzacționismul acerb de dezvoltator imobiliar, o zonă extinsă a ambiției relativ militare. Energie insuficient disciplinată. E simbolic cum întâiul câștigător al competiției serialului *Ucenicul* fu un ofițer de informații. Semnal difuz că un capitalism hipercomplex se insinuează operațional în imediat. Orice instrument sau unealtă îi servește obiectivului major simplu de exprimat: a face (cât) mai mulți bani.

Și iată azi cum trăim momentul inflexiunii când, deschis, public, pe față, ni se arată că informația privilegiată (dimensiune ce otrăvește adesea apanajul secretului instituit din rațiune de stat) susține monopolul bogăției de la vârful piramidei. Așadar, mai există

confruntare electorală reală în cea mai veche democrație a lumii sau e vorba doar de concurența ce și-a scuturat nervos orice urmă de loialitate? Ne va elibera competiția economică mondială de minimala pretenție a „salvării” unora din vechile valori ale omenescului?

De cealaltă parte a baricadei, adversarii politici tradiționali ai președintelui american par a juca tot un joc diabolic. Promotori și beneficiari subtili ai doctrinei globalismului stângist, care a insinuat în mintea oricărui „patronaș” răsărit peste noapte convingerea că îndeplinește o misiune socială, rol mai presus de enorma lui poftă de îmbogățire. Transfigurând amăgitor patima argintului în senzația euforică a participării la un incredibil marș al istoriei. Vacs!

Ideologia asta vag intelectualistă (ce a subordonat prea mulți intelectuali aliniați la visul „binelui suprem”) se dă de ceasul morții a explica marea dilemă a epocii. Cum se poate ca drumul cel drept și ascen-

sional al progresului să ducă în realitatea îngustimii de minte, la idiolenia smart ce domină, inundă, sufocă azi rețelele sociale? Coborârea mentalului colectiv în zona lesne de manevrat a nevoilor elementare? Unde trăirile bazale nu pot și nu trebuie a fi decât simple, ușor de monitorizat, răstălmăcit și răsucit prin inginerie socială de doi bani și șamanism de marketing?

Oare americanii n-au ales un „întreprinzător” de anvergură mondială ca răspuns tăfnos la coalitia neagră a politicilor oculte de sub fusta corporatismului global, manipulator excepțional al himerei ultratopice? La mecanisme industrializate de exportul „gândirii libere” cu efect monstruos în extremism al corectitudinii politice? Pragmatism edulcorat cu false arome spre „înjosnicirea” umanului, păcălit că doar așa se umple de libertate, fericire și bine.

La vraja sofisticată a răsuna planetar, reacția imediată, simplistă, fu mix de emoții, senti-

mente, atitudini elementare, atavice, cu valori centrate obsesiv, exclusivist, pe tradiție, conservatorism. Pe entități de solidarizare mai mult sau mai puțin primitive: trib, gintă, gașcă, familie mafiotă, ca și iluzorii etnicități exaltate primar prin mesaje pestrițe de spiritualitate confuză manipulată gregar. Împărțind neașteptat cu partizanii cosmopoliți și entropici ai celeilalte tabere o frustrare rezultată din dezechilibrul între pretenții, așteptări și capacitate personală de modelare activă a propriei vieți.

Unii idolatrizează trecutul, caută nostalgia vremurilor apuse până și în biserica înclinată, prin spirit de metoh și vechiul morb al fariseului, a le încuraja sau măcar menaja nepotrivit (electoral politruc) instrucția și educația precare. Ceilalți idolatrizează viitorul, se închină la știință și tehnologie cu atât mai bigot cu cât înțeleg mai puțin și vag din hipercomplexitatea realității pe care ele o antrenează. Cum s-ar zice, cer-

cul viziunilor politice simplificatoare nu s-ar putea închide altundeva decât în coarnele eșichierului opțiunilor ideologice înclinate de extremism.

Iar România pare acum pregătită a experimenta asemenea arc voltaic între diferențe de potențial societal brutal, irațional, legitimate prin argumentul tâmp al „înțelepciunii multîmilor”. Generatoare de adevăr indiscutabil (cel puțin într-un limbaj corect articulat, moderat și decent) pe placul masei critice de „supărați pe viață”. Un fel de urmași peste timp și spațiu ai celor care l-au votat pe Hitler. Dar și pe Ceaușescu. Colaboratori, senini în felul lor electoral gălăgios, la tiranii.

Acum sunt vremuri ce legitimează, din păcate, vechiul dicton cazon cu cele cinci minute de deșteptăciune la momentul potrivit. Nu?! Ce s-a ales din măiestria elaborării de perspective? Din ceea ce ne obișnuiserăm a numi *Prospectivă*? Pe ce termen mai putem să ne modelăm un viitor cât de cât plauzibil?

Crosul minții ne mai rămâne din goana după oportunități. Maratonul gândirii profunde devenind exclusiv ficțiune. Senzația e obișnuită la București. Însă subit lumea întreagă pare condusă tot de șmecherași mărunți. Atât știu, și pot. Curat meșteșug de... vană popularitate.

O lectură atentă a poeziei din *Faustia. Resetare* ne trimite, cu un fel de voluptate rafinat exprimată, mai întâi la semiotică. Și cum *Semiotica* lui Eco ne iese în cale aproape revoltată, fie și din simplul motiv că nu se poate trece peste ea cu ușurință, gândul poetic al Caliopei Tocală trebuie primit și privit prin paradigma *semnului*, al celui semn care se concentrează pe ruga orientată spre „ființarea neființei”. Ne concentrăm și noi pentru a înțelege modul de resetare a lumii și a vieții propus de autoare.

Din capul locului afirmăm că poezia Caliopei Tocală este profundă, încât receptarea ei nu stă la îndemâna oricărui cititor. Calitatea cititorului, cum se știe, nu poate fi desprinsă de calitatea scriitorului. Interconținerea este necesară, se impune de la sine. „Scriitorul nu poate fi definit în termeni ce țin numai de rol sau de valoare, ci și de o anume conștiință a cuvântului” – susține Barthes. Limbajul, stilul și valoarea textului capătă o deosebită importanță, mai ales pentru bunul cititor, în termenii văzuți de Borges. În termenii înțeleși de noi, resetarea vieții, nu în sensul rescriptumului, precum o hotărâre papală ca răspuns la o problemă teologică, nici ca o desemnare în a accepta răul fără împotrivire, ci una ca figură lirică a Faustiei care gândește numai „faustic”. Autoarea noastră urcă mitologic pe „pânza Arachnei, cu vălul Mayei”, spre albastrul cerului infinit: „Am o grozavă poftă / să răzvrătesc lumina, reconfigurând întregul și / cine e jos să fie sus, / și toate să fie într-o altă ordine, / cu o inimă nouă, și ea resetată, / fără emoții și fără dureri. Și ca o blândă adiere de vânt / să se petreacă toate ale lumii...” Dar dorința poetei este doar un început al resetării „triunghiului genezei”. Lucrurile par să se limpezească.

Mitologia ne spune că tânăra țesătoare Arachne era vestită pentru măiestria cu care își făcea pânzele; însăși zeița Atena

Nicolae BUSUIOC

O resetare posibilă?

a coborât din Olimp să-i admire țesăturile. Din prea multă invidie și pentru îndrăzneala de a zugrăvi scene de iubire dintre zei și muritoare, o transformă pe Arachne într-un păianjen ce-și țese de atunci pânza la nesfârșit. Iată încă un semn, cel al pedepsei pentru oricine care se împotrivesc ordinii divine (aici a se citi ordinea zeiască, ajungând și la ordinea pământescă). Stăm pe loc și ne întrebăm acum dacă resetarea va fi continuată de Faustia, știind că păienjenisul de pe pământ acoperă sumbru și continuu cam toate anotimpurile omului. Curajul liric de schimbare se prelungeste, deși „pânza era robustă, urcam călcând pe firul gros din pânza de mătase, durere nu simțeam, eu doar urcam, dar până la nori n-am izbutit”. Ar fi fost prea ușor.

Ne întoarcem la structura volumului *Faustia. Resetare* (lași, Ed. Junimea, 2024), cartea care reprezintă „portretul unui scriitor adevărat” (Ioan Holban), inspirat, original. Caliopea Tocală este autoare de proză și teatru (*În captivitate, Simfoniile destinului, Gemenii și Năluca, Vieți duble, Alter ego*), de poezie (*Statui de apă*) și a celui prezent, pe care-l comentăm. Suntem tentați uneori să punem alegerea în viață pe seama hazardului, dar opțiunea este firescul unor deliberări, al unui sigiliu purtător de semne pline de semnificații, printre care însă se furișează și nefirescul, acea stare care nu-i conform așteptărilor, naturalului, normalului. Intervine spiritul liric, cu dorința de a schimba lucrurile: „Vreau altceva, / vreau armonie eternă și universală / și unde aș putea-o găsi dacă nu în mine, / da, sunt cea mai inconsecventă ființă / între efe-

mer și universal”. Poeta sigur s-a gândit că o reprezentare circulară a timpului ne permite să conciliem temporalitatea și eternitatea. Pentru stoici, lumea va dispărea într-o „conflagrație universală”, renăscând apoi din propria-i cenușă, identică sieși, și tot așa, la nesfârșit. Și cum eternitatea este proprie divinității, omului îi rămâne doar efemerul.

Întâlnim în volumul de poeme o adevărată filosofie într-o relație, paradoxal, cu astrologia (știința mentală aparținând cunoașterii ezoterice). Fiecare dintre noi simte instinctiv o atracție interioară, omul așteaptă un ajutor, o minune prin care să ființeze fericit. Caliopea Tocală mizează pe poezie, așteptând soluții de resetare: „Port în mine tot universul, pământ, aer, apă, cer / și ceva în plus, memorie, inteligență, dorință, / sumă a limitelor superioare și slăbiciunilor mele, / pribeag fugăr în fluxul deșertăciunilor, / într-o ardere vie, permanentă, focul Gheenei, / ca o verigă din infinit, aceeași și mereu alta...” (*Scriu pe palimpsest cu sânge*). Mizează pe gândul poetic, nu poezia, nu literatura ca „voce a lecturii” rămâne expresia experienței de viață. Poezia este și ea o aventură care intrigă și fascinează. Scriitorul se reculege într-o liniște profundă, ca apoi să-și penetreze geometria discursului; o face cu bucuria smerită a stării de transcendență și în ideea că schimbarea poate să ducă la o lume a „libertății creației”.

În chiar esul de început (*Îngerul, demonul*) autoarea se mărturisește: „Voiam un semn, o banală rugă rostită blând în mine, în smerenie și singurătate, ființarea neființei, și nu știam de unde ar fi

putut să vină, din cer sau poate chiar din ape, dar, într-o zi, sub cerul acoperit, pe jumătate nori, pe jumătate soare, l-am văzut intrând în raza mea vizuală, prin partea din dreapta a soarelui. Era cum l-am visat...” Și a văzut îngerul. Îl vedea cum „pivota în jurul unui semn al poetului și poeziei, identificat într-o poveste din mitologie; pictorul (poetul) care întinde pe pânza de mătase fină a apei, asemenea Arachnei care a pictat, în întrecere cu Atena însăși”, cum sigur remarcă Ioan Holban în Cuvântul însoțitor.

În fond, frumosul volum de poeme al Caliopei Tocală reprezintă un summum de idei și semne despre ce ar trebui să sugereze răsăritul soarelui de fiecare zi pentru om, o oglindă a sufletului reflectat cu lumini și umbre, cu imagini ca în memorabilele versuri din *O viziune, Dac-aș putea, Poem, Fulger, Timpul, Umbre reci* sau în cele cu păsări în zbor, ducând cu ele gândurile pribege ale copacilor de după căderea frunzelor.

Și bătaia lungă a gândului Faustiei nu se oprește la dorinți imaginare, fantezii încântătoare și visuri din depărtări întrezărite, ci și subtil la realități din lumea de azi. Adevărat, poeta pornește de la necesitatea reorganizării interioare, se opune lumii ce-și neglijează valorile, vocea lirică crește, apăsând pe tema genezei, regândirea e plină de sensul spiritual, totul țintește implicarea în a afla adevărul prin exprimarea poetică. Resetarea pe cale lirică e o încurajare (deocamdată cu puțini sorți de izbândă) de a contracara marea criză morală a lumii contemporane, relativizarea și politizarea excesivă sub aripa protecție a inechității și falsului la nivel global.

Caliopea Tocală este o poetă elegiacă și rafinată, ingenioasă și analitică, gravă și fermă, cu multă înțelegere a fenomenelor vieții de ieri și de azi.

Motto: „– Unde sunt oamenii? vorbi în cele din urmă micul prinț. Te simți cam singur în pustiu...”

– Singur te simți și printre oameni, zise șarpele.”

Antoine de Saint-Exupéry,
„Micul prinț”

**Mitologia - începutul
suferinței/singurătății cosmice.
Tragedia greacă -
singurătatea ca destin (II)**

Între mit și tragedie sunt aruncate vizibile punți construite dintr-o continuitate a singurătății și suferinței revelatoare. Tragedia greacă nu neagă mitul, ci îl rescrie în cheie umană. Este o trecere de la suferința cosmică la drama conștiinței. Dacă mitul vorbește despre zei și monștri, tragedia vorbește despre oameni care devin mari prin suferință. Totuși, filonul mitologic nu dispăre. Eschil, de pildă, își construiește întreaga dramaturgie pe miturile fondatoare. Ce se schimbă este accentul: nu destinul impus din afară, ci răspunsul interior al individului. Tragedia devine astfel o punte între arhetip și modernitate, între suferința universală și singurătatea personală. Suferința și singurătatea, pe care le vom aborda și de sine stătător, vor deveni temeuri ale modernității.

Nietzsche, în *Năsterea tragediei*, recunoaște în Eschil și Sofocle expresii supreme ale suferinței tragice ca formă de cunoaștere. Kierkegaard va vorbi despre „boala de moarte”, disperarea, ca formă a singurătății interioare, în vreme ce Camus va transforma mitul lui Sisif într-o meditație asupra absurdului. Toți acești gânditori reiau, într-o formă rațională și modernă, tensiunile fundamentale ale tragediei antice. Astfel, putem spune că în zăcămirile mitului și în marile monologuri tragice se nasc nu doar literaturi, ci și metafizici ale singurătății și suferinței. În ele se conturează ceea ce numim „omul modern”, omul conștient, separat, lucid, dar profund singur; alienat.

Departate de mine gândul că ar putea fi realizat un top al singuraticilor mitologici, dar găsec și informații precum cele care urmează (<https://www.google.com/personajul+cel+m ai+singuratic+din+mitologie+ar+putea+fi+considerat+Uranus>) ... Personajul cel mai singuratic din mitologie ar putea fi considerat Uranus, zeul cerului în mitologia greacă. Uranus, în mitologia greacă, este tatăl primilor titani și este cunoscut pentru că a fost pedepsit de Kronos, fiul său, care l-a mutilat și l-a înlocuit la conducere. Această poveste sugerează o relație dificilă și un sentiment de singurătate, deoarece Uranus a fost înlăturat de propriul său fiu și a fost învins, ceea ce ar putea fi interpretat ca un sentiment de singurătate și disperare. O altă alegere ar putea fi Gea, mama Pământului, deoarece în mitologia greacă ea a fost,

Ion FERCU

sihăstriile amurgului

Singurătatea (3)

în mod tradițional, separată de fiul său Uranus și, în unele versiuni, de alte zeități. Și această separare ar putea fi percepută ca un sentiment de singurătate. Dar pentru „titlul” de cel mai singuratic personaj din mitologie, în general, ar putea candida și Orfeu. Martor al morții iubitei sale, Euridice, el reprezintă singurătatea pierderii absolute, mitul întruchipat al dorului devenit cântec. Este singurul dintre muritori care coboară în Infern nu din vină, ci din iubire.

Un top al singuraticilor mitologici ar trăda taina. Putem îndrăzni însă realizarea unei hărți a singurătății mitologice, cu figuri emblematice care, fiecare în felul său, întruchipează o formă arhetipală de singurătate. Pe lângă Uranus, Gea și Orfeu, iată și alte câteva figuri ale singurătății mitologice...

Prometeu este singurătatea suferinței lucide. Furat de hybrisul iubirii pentru oameni, Prometeu alege să le aducă focul și cunoașterea, iar drept pedeapsă este înlănțuit pe o stâncă, unde un vultur îi devorează zilnic ficatul. Singurătatea sa nu e doar fizică. Este una de ordin moral, o ruptură ireconciliabilă între zei și oameni. Este o singurătate de *vizionar pedepsit*, aidoma martirilor culturali din toate zările timpului.

Sisif reprezintă, după cum am mai menționat, singurătatea absurdului. El nu este doar un damnat, ci un conștiințios al inutilului, rostogolind la nesfârșit bolovanul. În această eternitate a zădărniciilor, Sisif nu are companioni. Doar piatra și el. O singurătate a neîmplinirii repetate, a revoltei mute, un mit al conștiinței lucide în fața destinului.

Atlas, singurătatea poverii cosmice, osândit să susțină cerul pe umeri, este imaginea pură a solitudinii existențiale sub greutatea lumii. E static, e vast, e părăsit de orice narațiune afectivă. El nu trăiește o dramă personală; e o coloană vie a cosmosului.

Echidna sau Typhon întruchipează singurătatea monștrilor. Aceștia nu sunt iubiți, nu sunt înțeleși, nu au dreptul la umanitate. Exilați din frumos, din rațiune, din armonie, acești monștri trăiesc în subteranul mitologiei, marginali eterni. Singurătatea lor este una a alterității absolute.

Medeea este imaginea singurătății exilului moral. După ce își ucide copiii și îl pedepsește pe Iason, Medeea devine o umbră în istorie. Este

străină de lume și de ea însăși, o femeie învinsă de propria iubire care se transformă în ură. Ea întruchipează singurătatea ireversibilă a celui care a trecut dincolo de limitele iertării.

Hecate, simbolul singurătății dintre lumi, zeiță a magiei, a intersecțiilor și a lumii de jos, nu aparține pe deplin nici zeilor, nici oamenilor, nici morților. E o solitară a granițelor, o ființă liminală care veghează răscrucele. Singurătatea ei e metafizică, precum a oricărui inițiat.

Cu Odin (din mitologia nordică) înțelegem ce este singurătatea înțelepciunii sacrificate. Zeul suprem își jertfește un ochi pentru cunoaștere. Odin trăiește singurătatea celui alt nivel de înțelegere, de dincolo de aparențe. Experimentează izolarea ca preț de lux pentru cunoașterea tainică.

Amaterasu (zeița soarelui în mitologia japoneză) depune mărturie pentru singurătatea retragerii din lume. După ce este jignită de fratele ei, Amaterasu se retrage într-o peșteră, iar lumea se cufundă în întuneric. Singurătatea ei este una a închiderii, a izolării, a tăcerii cosmice, o absență care devine suferința tuturor.

Autori precum Mircea Eliade, Joseph Campbell, Jean-Pierre Vernant, Roberto Callaso, Karl Kerényi, James Hillman, Luc Ferry, Neil Gaiman, Hilda Ellis Davidson, Michael Ashkenazi, Albert Camus, Rainer Maria Rilke sau Marguerite Yourcenar, ale căror lucrări sunt inserate în bibliografia discursului nostru, deschid și alte orizonturi către singurătățile mitologice.

În viziunea tragedienilor greci, asupra cărora revenim, singurătatea este răvășitoare, nu se află doar în conflictele externe dintre oameni sau între oameni și zei, ci se naște dintr-o luptă interioară profundă, între dorința de autonomie și constrângerile impuse de destin sau de normele sociale. În „Antigona” lui Sofocle, eroina își asumă condamnarea la moarte din dorința de a-și îndeplini datoria față de familia sa, chiar și împotriva voinței regelui, demonstrând astfel nevoia omului de a-și urma principiile, chiar cu prețul autodistrugerii. Sofocle ne arată că există o frumusețe tragică în refuzul de a ceda în fața unei realități opresive, în pofida cunoașterii inevitabilității sacrificiului personal.

În „Prometeu înlănțuit”, al lui Eschil, eroul refuză să se supună voinței zeilor și plătește un preț enorm pentru actul său de revoltă. Prometeu devine simbolul rezistenței individuale împotriva unui sistem opresiv, o temă care va rezona profund cu gândirea nietzscheană despre voința de putere și despre individul care se opune ordinii date pentru a-și afirma propria existență autentică. Așa cum Eschil subliniază în tragedia sa, există un preț greu de plătit pentru libertatea interioară, dar aceasta este singura cale prin care omul poate ajunge să înțeleagă și să-și depășească condiția sa limitată. Euripide, am văzut, în „Medeea”, ne sugerează că răzbunarea extremă a eroinei este un act de autolimitare, o degenerare a voinței de a supraviețui și de a se autoafirma, care subliniază pericolele unei voințe nesupuse rațiunii.

• Elena Lupașcu

În această tragedie intuim existența unei limite a puterii umane, vreme în care răzbunarea, deși este alimentată de o profundă injustiție, duce doar la autodistrugere. Vom găsi în viziunea nietzscheană ecouri ale unui asemenea individualism. Gândirea lui Nietzsche, în lucrări precum „Așa grăit-a Zarathustra” sau „Genealogia moralei”, adâncește înțelegerea acestor teme. Nietzsche vorbește despre supraviețuirea individului în fața unei lumi ce pare să-l copleșească, iar acești eroi tragici sunt simboluri ale omului care, în fața inevitabilității unui destin copleșitor, trebuie să-și asume responsabilitatea propriei vieți, să-și transforme suferințele în forță creativă, în „voință de putere”. Într-un anumit sens, tragedienii greci și Nietzsche sunt uniți de ideea că destinul nu poate fi schimbat, dar reacția omului față de acesta – acceptarea, revolta sau afirmarea propriei voințe – face diferența între viața trăită cu demnitate și una marcată de pasivitate.

Așadar, în timp ce tragedia greacă ne oferă lecții despre limitele umane și consecințele inevitabile ale alegerilor noastre, Nietzsche ne invită... imperativ să transcendem aceste limite prin afirmarea voinței proprii. În acest dialog între tragic și filosofic, între soartă și libertate, putem înțelege că adevărata libertate nu constă în evadarea din soartă, ci în alegerea de a trăi cu sens, chiar în mijlocul celor mai mari singurătăți și suferințe. Această concluzie reflectă complexitatea disputei interioare dintre voința de sine și imposibilitatea de a controla complet destinul, o temă fundamentală atât în tragediile grecești, cât și în filosofia lui Nietzsche și universul poetic eminescian.

Putem găsi multiple apropieri între tragedia greacă (la Eschil, Sofocle, Euripide) și universul eminescian, în special în privința *viziunii tragice asupra existenței*, a destinului, a condiției umane, dar și a raportului dintre om și forțele cosmice sau divine. Aceste apropieri vizează, în primul rând, perspectiva tragică asupra existenței. În tragedia greacă, omul este adesea prins între voința zeilor și propriile alegeri, fără putere reală asupra destinului său. Tragedia izvorăște din confruntarea dintre libertate și destin, dintre *hybris* (mândrie nemăsurată a unui individ și supraapreciere a forțelor și libertății sale în confruntarea cu destinul; surse ale tragicului în teatrul antic) și *ananke* (forță, constrângere sau fatalitate; necesitate). La Eminescu, omul este o ființă fragilă, purtată de valurile unui univers impersonal și adesea crud. Tragedia vine din neputință, din visul frânt și dorința de absolut într-o lume dominată de efemer. Insul viețuiește într-un cosmos indiferent. Viziunea poetului-filosof asupra istoriei și destinului uman este una aflată în zările metafizic-tragicului.

Luna martie mi-a prilejuit o reîntâlnire devenită deja un ritual al memoriei mele afective: a patra ocazie de a-l vedea, aievea, pe Richard Clayderman. Supranumit, pe bună dreptate, „Prințul romantismului”, acesta a urcat din nou pe scena Sălii Palatului, consolidând o tradiție începută în anii '90 și dusă mai departe anul trecut, chiar sub auspiciile sărbătorii Bunei Vestiri. Pentru mine, această coincidență calendaristică a trezit ecoul profund al unei alte întâlniri cruciale, petrecută în 1993, de Ziua Crucii, când îi vedeam la Piatra-Neamț pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Acea întâlnire de odinioară a căpătat, în timp, o semnificație aproape neverosimilă: astăzi, în redacția unde lucrez, am privilegiul de a avea chiar în spatele biroului meu o parte din biblioteca ce le-a aparținut. Cărțile care i-au însoțit în lungul exil parizian și donate revistei *România literară* stau acum pe rafturi ca martori tăcuți ai unei rezistențe prin cultură, legând indisolubil trecutul lor de prezentul meu.

Deși figurile lor și cea a pianistului aparțineau unor lumi aparent divergente, toți aceștia au reprezentat reperatele fundamentale ale unei evadări spirituale necesare. Dacă jurnaliștii culturali de la Radio Europa Liberă denunțau „răstignirea” noastră sub totalitarism, Richard Clayderman întruchipa, în acei ani de restriște, promisiunea senină a unui Occident visat, o consonanță a libertății ce ne era sistematic refuzată. Privindu-l pe artistul care reprezenta mult mai mult decât simpla interpretare a unor melodii celebre ascultate odinioară pe vinilurile Electrecord, gândul m-a purtat inevitabil spre vremurile tulburi în care „Ballade pour Adeline” – lansată în urmă cu aproape o jumătate de secol – se procura în România cu dificultate, „pe sub mână”, aidoma unei mărfi de contrabandă spirituală. Erau anii întunecați ai regimului comunist, perioadă în care ascultam ABBA, Boney M., Bee Gees sau Queen fără a le cunoaște chipurile reale, colecționând cu nesaț poze reproduse de fotografii ingenioși din reviste străine. Concertul de anul acesta l-am receptat ca pe o incursiune sonoră grație căreia am recuperat fragmente dintr-o identitate clădită pe aspirația către frumos, într-o epocă a interdicțiilor.

Sala Palatului păstrează în textura pereților săi ecoul unei istorii contorsionate, asemenea unei respirații reprimată a trecutului sufocant. În timp ce acordurile line ale pianului se revărsau acum generos peste public, gândul mi-a fugit spre congresele de altădată, când același plafon amplifica uni-

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

O înălțare deasupra spectrelor trecutului

sonul forțat al scandărilor obediente. Aici, unde astăzi vibrează firesc armonia, odinioară activiștii de partid aplaudau frenetic discursurile deșarte ale lui Nicolae Ceaușescu. Cu strângere de inimă, mi-am imaginat că pe locul unde mă aflam – în primul rând, chiar în dreptul pianului – stătuse, cu decenii în urmă, un agitator care, fixându-l hipnotizat, pe dictator ca punct de miră, striga într-un *sforzando* grotesc, alături de ceilalți zelatori ai echipelor speciale, acel *obstinato* al servitului: „Ceaușescu reales la al doispelea congres!”. Era un slogan modificat cinic și obsedant, de la un cincinal la altul, doar în privința numeralului ordinal. Acel strigăt dirijat trebuia să acopere, ca o cacofonie inevitabilă, protestul demn al lui Constantin Pârvulescu, singurul care a avut curajul să se opună realegerii „celui mai iubit fiu al poporului”, printr-o disonanță etică solitară în corul conformismului. Gestul bătrânului ilegalist a fost plătit scump, cu ostracizarea imediată, deoarece, în acea logică absurdă a Puterii, doar un „nebul” putea avea îndrăzneala de a rupe cadența.

Contrapunțul oferit de prezent este de o frumusețe tulburătoare, deoarece acolo unde libertatea fusese confiscată în mod sistematic astăzi se celebrează esteticul. Este un triumf simbolic al artei faptul că, în aceeași sală unde odinioară se scandau sloganuri, acum sunt primite sunetele cristaline ale clapelor de pian. Deși nostalgia are și darul de a cosmetiza trecutul pentru unii, eu nu pot regreta nicio clipă o epocă în care prezentul și viitorul se iroseau iremediabil la cozi umilitoare și în navete istovitoare, cu promisiunea

unei speranțe mereu amânate între două ediții propagandistice ale „Cântării României”. În contrast izbitor cu acea stagnare mascată festiv, prezentul capătă, chiar și prin grația unui simplu concert, consistența prețioasă și discretă a unei libertăți recuperate. Este o libertate extinsă și către tână generație, întrucât Richard Clayderman a invitat-o să interpreteze alături de el piesa „Mariage d'amour” pe Alice Miriam Vultur, o pianistă de numai 11 ani și o mare speranță a școlii românești. În urmă cu patru decenii, ea ar fi rămas, probabil, doar un talent descoperit și înregimentat în „Cântarea României”, iar orizontul său s-ar fi limitat la traseul ideologic „de pe marea scenă a țării pe micul ecran”.

Dincolo de profunzimea muzicii oferite, Richard Clayderman rămâne un model de generozitate discretă. Obiceiul de a oferi partiturile la marginea scenei, după fiecare fragment interpretativ, reprezintă un gest de o curtoazie rară, pe care puține celebrități contemporane o mai întrețin. Așezat în imediata proximitate a pianistului, am trăit un moment de un *scherzando* subtil, o adevărată scenetă de teatru spontan. După ce a înmănat primele foi de portativ unei tinere care le aștepta cu aceeași ardoare ca și mine, artistul mi le-a promis pe următoarele printr-un scurt și complice: „– Next time!”, rostit cu acea naturalețe ce părea să justifice pe deplin pseudonimul său britanizat. I-am răspuns

prompt, într-o franceză desprinsă dintr-un vechi cod al onoarei: „Chose promise, chose due, Monsieur!” Reacția sa a ținut de o mică parabolă a nobleții colorate ludic, întrucât marele interpret s-a întors spre instrument, a ridicat scaunul pianului – de acolo de unde, cândva, își orchestra puterea dictatorului – și, avansând spre marginea scenei, mi l-a întins sugestiv, întrebându-mă din priviri dacă acest obiect ar putea compensa promisiunea amânată. Am refuzat politicos, cu o demnitate jucată, suspendând preț de o clipă distanța convențională dintre idol și admirator.

Finalul a fost însă pe măsura complicității noastre pecetluite în fața întregii săli. După ce i-am spus cum mă numesc, artistul mi-a oferit, prima dată mie, trei file de portativ purtând autograful său. Astfel și-a onorat cuvântul dat. *Noblesse oblige!* Era partitura celebrei piese „You Raise Me Up”, un titlu care părea să sintetizeze, prin puterea sugestiei, întreaga stare de grație a serii: o ridicare deasupra contingentului prin forța muzicii. Dar nu înainte de a se mai petrece un fapt grăitor pentru felul său de a fi: i-am semnalat, cu o „nemulțumire” la fel de teatrală, că pe pian mai rămăseseră câteva foi uitate. Atunci, marele pianist s-a întors cu o docilitate cuce-ritoare și, cu pașii săi mari, le-a recuperat pentru a le dăruii copiilor adunați la marginea scenei. Rămas cu mâinile goale, dar cu o prezență de

spirit inepuizabilă, Clayderman a continuat să dăruiască o batistă roșie cuiva, o alta, tot roșie, altcuiva, strângând apoi mâinile celor din jur într-o atitudine de grație absolută. Cele trei file primite acum stau lângă celelalte unsprezece adunate în ultimul deceniu – veritabile piese de puzzle ale unei istorii personale fundamentate pe admirație.

Plecând de la concert, am rămas cu o certitudine născută din disocierea brutală între libertatea muzicii și constrângerile trecutului. Este vorba despre diferența fundamentală dintre un dictator și un artist, care constă în ceea ce fiecare consideră de cuviință să lase în urmă. Nicolae Ceaușescu ne-ar fi lăsat „partiturile” discursurilor sale „magistrale”, redactate în sintaxa bolovănoasă a unei epoci ce își mima eternitatea măsurată în „ani-lumină”, însă nu ar fi renunțat niciodată la scaunul puterii, așa cum îi ceruse, cu un curaj extraordinar, chiar în plen, Constantin Pârvulescu. În schimb, Richard Clayderman oferă totul cu o naturalețe dezarmantă: muzica, timpul său – dăruit generos în cele peste două ore de concert – și, într-un răgaz ludic, chiar și propriul scaun de la pian. În acest gest aparent anodin se concentrează o întreagă lecție despre generozitate și spirit liber.

Rămân cu sentimentul unui triumf târziu al armoniei asupra imensei cacofonii care domnea cândva între pereții Sălii Palatului. A fost o victorie discretă, dar durabilă, dobândită ca un dar nesperat. În acea seară de martie, din preajma Bunei Vestiri, timpul nu s-a mai scurs monoton, ca în anii izolării noastre. El a vibrat în măsuri muzicale care au reușit, în sfârșit, să panseze și să vindece o rană adâncă din memoria tinereții mele. Mi s-a confirmat astfel promisiunea discretă a acelei ultime partituri primite: „You Raise Me Up” – o înălțare definitivă a spiritului deasupra umbrelor trecutului.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Editorialul numărului 3-4/2026 al revistei ieșene *Scriptor* are un titlu shakespearian, Cristina Hermeziu scriind despre „Canonul vrajbei noastre”, cu referire la un subiect care a inflamat spiritele în vremea din urmă, și anume modalitatea de predare a literaturii în școli. S-a scris mult pe această temă, s-au organizat debateri, presa a publicat anchete, specialiștii în literatură și-au spus părerea, așa cum o fac și în dosarul din acest număr al revistei, coordonat de Șerban Axinte. Întrebarea pusă este „Cum ne mai raportăm la canonul literar?”, la care răspund Radu Vancu, Adrian Mureșan, Nicoleta Munteanu, Vlad Sibechi, Adrian G.

Romila, Cristina Hermeziu, Gabi Bartic. Sunt profesori din preuniversitar, din universitar și scriitori. Părerile despre cum ar trebui să se predea în școli literatura, canonul literar sunt împărțite, după cum se știe și s-a văzut în cursul discuțiilor despre programa de limba și literatura română. E o „gâlceavă” care nu a încetat, cu argumente și pledoarii de-o parte și de alta. Desigur, e nevoie de un echilibru între cele două păreri, iar cel mai important rămâne felul în care le vorbești elevilor despre literatură, cum îi faci să se apropie de ea, ca s-o înțeleagă și s-o îndrăgească.

Mai semnalăm din această ediție interviul Cristinei Hermeziu cu traducătoarea Laure Hinckel, titlul rezumând, cât se poate de clar, dialogul: „Literatura din România continuă să fie o pată albă pe harta lumii, un fel de ținut necunoscut”. Am remarcat și traducerile Ioanei Pârvulescu din poemele despre singurătate ale lui Rainer Maria Rilke. (A.)

Dan PERȘA

Vinerea fără elefant

Alui Gheorghe, în acest context, e cu atât mai mult de admirat pentru că nu a abandonat adevărurile ființei noastre în favoarea unor surrogate epatante și comerciale. El vine parcă dintr-un alt timp, cu liniștea de la sate, cu tihna lumii din vremea barzilor.

„Vinerea stacojie” e un volum de „povestiri, povești, schițe” din seria de autor de la Editura pentru Artă și Literatură (București, 2026), în Colecția de literatură română contemporană coordonată de Violeta Borzea. Ce m-a captivat încă de la prima poveste? Poartă titlul „Crima perfectă” și începe cu o mișcare ce te captivează. O mașină oprește frânând destul de puternic. Urmează portretele a cinci oameni ce coboară din ea. Ceea ce mi-a amintit o mărturisire de-a lui Nabokov. Că a lucrat câteva zile la câteva rânduri în care făcea portretul unui frizer. Din câteva tușe, Adrian Alui Gheorghe reușește și el marea performanță estetică ținând de arta portretului. Suspansul e întreținut în acest timp. Niciunul nu pare să fie cel căutat de un ochi ce-i privește avid. Îți dai seama un pic mai târziu că acest ochi e un ochi dornic de senzațional. Un ochi sătul să trăiască într-un „deșert al tătarilor” în care nu se întâmplă nimic și nu ai ce face decât să zaci, „așteptându-l pe Godot”. Însă banalul cotidian nu e dinamizat de nicio crimă, așa cum ar fi dorit „ochiul”. Iată că într-o pagină și jumătate se adună atâtea intertexte culturale, atâtea sugestii, satira și parabola. Măiestrie, idei și sentimente generatoare. Da, aceasta e literatura. Ceva ce te face să meditezi, să zâmbești, să te bucuri. Și alte parabole vor urma în următoarele povești. Care vorbesc despre degradarea morală a societății, despre superficialitatea contemporană, despre expierea valorilor culturale, despre ipocrizia socială, despre falsa intelectualitate sau despre singurătatea individului modern, toate acestea prinse într-o scriitură concentrată, limpede, cu final sugestiv.

Volumul „Vinerea stacojie” îl așază pe Adrian Alui Gheorghe în familia scriitorilor moralisti și satirici. Dar e mai mult decât atât. Îți amintește nu doar de conu' lancu, Swift, La Bruyere sau La Rochefoucauld, ci și de Marquez, Borges, Gogol și, de ce nu, de Balzac,

De la Grumăzești (satul natal) la Iași, ca student. Probabil că aici ia contact cu optzecismul. Pe care doar îl integrează, prin ceea ce-i convine și i se potrivește, într-o concepție originală, deja formată, despre scris (după mărturisirile sale, scrie din clasa a doua primară). Poate de aceea s-a spus despre Adrian Alui Gheorghe că este un optzecist atipic. Pălăria mare a optzecismului a fost un discutabil „postmodernism”. Un „postmodernism românesc”. Deși membrii *Cenaclului de luni* (Nicolae Manolescu), mai prinși de „poezia cotidianului” și mai ludici, nu seamănă cu membrii *Junimii* (Crohmalniceanu), textualiști mai ales, nici cu echinoxiiștii de la Cluj, mai deschiși multicultural, nici cu optzeciștii de la Iași, mai responsabili civic și politic. Neconstrâns de la bun început să adere la o direcție, Adrian Alui Gheorghe își păstrează libertatea de creație, asimilând doar suflul cultural al epocii, nu și un vector specific. E mai „clasic”, echilibrat, mai puțin atras de experimente literare, mai moralist și mai meditativ. Pentru că a debutat în volum în 1985, la *Junimea*, cu volumul de poezii „Ceremonii insidioase”, nu poate fi considerat un optzecist întârziat. Dar spune, cu ușor amara sa ironie ce îl însoțește permanent: „Debutul? Am debutat de atâtea ori, în viața asta, încât am ajuns să consider drept dată absolută a debutului chiar data și momentul nașterii!” Doi ani mai târziu publică, tot la *Junimea*, „Poeme în alb-negru”, într-o vreme în care cenzura comunistă și privirea încruntată a partidului suspicios față de libertatea asumată a acestor tineri au dus la interdicția de a publica, până când s-a ajuns la ciudata soluție a debuturilor colective. Faptul că Adrian Alui Gheorghe a reușit să publice două cărți în acea perioadă de îngheț arată aprecierea de care se bucura între confrăți și critici literari, capabili să pună presiune culturală pe sistem când era cazul. Astăzi, Adrian Alui Gheorghe este autorul a peste treizeci de volume de poezie, proză, critică literară, eseuri, publicistică și traduceri. Este încununat cu premii importante și tradus în limbile altor țări.

Recunoscut ca poet la început, devine curând și un redevabil critic literar, cu fler și bine utilat teoretic. Iar apoi vine și proza. Își ia Adrian Alui Gheorghe proza din realitatea imediată? Sau realitatea se ia după proza sa? Căci să vedeți ce s-a întâmplat. Interesat de „Povestea elefantului care trăia într-o nucă” (mai ales după aprecierea elogioasă a lui Nichita Danilov), așteptam cu nerăbdare coletul. Dar nu apare. Vine în schimb „Vinerea stacojie”. Fac gălăgie la Oficiul poștal. Trei zile poștaşul a făcut eforturi zadarnice să descopere cum și unde a dispărut elefantul. În schimb, găsesc în cutie o carte de... Dan Lungu. Fără plic, deci fără adresă. Publicată în 2019! Mi-am pus zeci de întrebări fără răspuns. Spre deosebire de poveștile lui Adrian Alui Gheorghe, unde există întotdeauna o dezlegare, eu n-am găsit-o. Am rămas cu „Vinerea stacojie”. O carte care m-a prins pe loc. Iată-mă, după ani de lecturi obligatorii, citind iar de plăcere! Contează ce scrie autorul într-o carte de proză? Da, contează. Dar contează și cum e scrisă cartea. Poate că subiectul îți oferă o satisfacție, dar deliciul îl face scriitura. Cât calm în acest scris! Un calm bănulescian, așa spune. Fără nimic din acea agitație a multor scrieri de azi, tehnice, forțate, uzând fără prea mult discernământ de stereotipiile „scrisului creativ”. Aproape un abandon al literaturii, în dorința atroce de a obține musai succes. Adrian

însă nu prin stufoșenie, ci aici este o „Comedie umană” adaptată la scara unui oraș de provincie sau a unei bresle (cea a scriitorilor). Nu modelează scriitorul tipologii recunoscutibile, cum sunt criticul literar, politicianul (președintele), impostorul cultural, birocrațul? Fiecare personaj nu este doar un individ, ci reprezintă o întreagă „specie” socială a României contemporane, surprinsă în momente de parvenitism sau de criză morală. Personajele lui Adrian Alui Gheorghe (în special criticul sechestrat) trăiesc șocul confruntării dintre idealul estetic și realitatea brutală a pieței literare. Este povestea degradării spiritului sub presiunea „mafiei” intereselor mărunte. Aș spune că scrie în acest volum despre ascensiunea mediocrității. Folosind satira și observația necruțătoare pentru a pune un diagnostic societății în care trăim.

Povestea criticului literar sechestrat este una dintre „piesele” memorabile, fiindcă funcționează ca o oglindă a lumii culturale de astăzi. Autorul imaginează o situație de tip „thriller intelectual”. Un critic literar de prestigiu este răpit de o organizație obscură, „mafia mediocrităților”. „Mafiotii” nu cer bani, ci recunoaștere. Pedepsa sau „tortura” la care este supus criticul constă în obligativitatea de a citi mormane de manus-

• Elena Lupașcu

crise și cărți de o calitate execrabibilă, scrise de autori lipsiți de talent, dar plini de ambiție. Adrian Alui Gheorghe folosește această parabolă pentru a taxa un fenomen real, inflația editorială. Sechestrarea reprezintă, de fapt, sufoarea valorii sub mormanul de maculatură. „Mafia” este o metaforă pentru agresivitatea cu care mediocritatea încearcă să ocupe spațiul public, să-și asume premiile și să capteze atenția cititorilor.

„Povestea ultimului laureat Nobel” este poate cea mai îndrăzneță din volum. Prin ea se mută discuția din zona satirei sociale direct în cea a metafizicii ludice. Logica povestirii este pe cât de simplă, pe atât de bulversantă: dacă Premiul Nobel se acordă pentru o operă care a influențat decisiv umanitatea, cine are o „operă” mai vastă decât Creatorul? Lumea noastră reală este privită ca text. Universul este un manuscris uriaș, iar Creatorul este scriitorul suprem, cel care a inventat toate metaforele, toate destinele și, implicit, limbajul. Dar ce se întâmplă în lumea omenească? Savoarea textului vine din contrastul dintre măreția subiectului și micimea procedurilor umane (porniri sexuale; esența nu conținează, ci procedurile formale, superficialitate). Adrian Alui Gheorghe imaginează un comitet care trebuie să analizeze „dosarul” de candidat al Divinității. Apar tot felul de probleme. Este Dumnezeu cetățean? Ce pașaport are? Cui i se virează suma de bani aferentă premiului? Va veni Laureatul la Stockholm să-și ridice medalia și să țină discursul de recepție? Ironia și Metafizica se îmbină. Adrian Alui Gheorghe nu scrie un text religios, ci unul despre limitele recunoașterii umane. Prin această propunere „absurdă”, el taxează vanitatea instituțiilor culturale, care cred că pot măsura valoarea absolută prin diplome și medalii. Este o formă de a spune că marea Creație (lumea în sine) este subevaluată de noi, cei care suntem prea ocupați să premiem copiii ale realității, ignorând Originalul. Finalul lasă o interrogație amară: într-o lume în care „autorul a murit” (cum spun teoriile postmoderne), a-l premia pe Dumnezeu este fie un act de supremă recunoștință, fie ultima farsă a unei omeniri care nu mai știe cum să se raporteze la sacru. Este o bucată de proză care amintește de spiritul lui Jorge Luis Borges, unde o idee teoretică este împinsă până la ultimele ei consecințe logice.

Evident, Adrian Alui Gheorghe păstrează paradigma optzecistă. Livrescul și referențialitatea, ironia și sarcasmul și recuperarea cotidianului fac parte din proza sa. Dar aduce și altceva, personal. Un filon moldovenesc al realismului magic, metafizica și spiritualitatea, cu o deschidere spre sacru, ca și refuzul experimentului gratuit. Structurile sale narative sunt bine închegate.

Să amintesc și ingeniozitatea, inventivitatea prozatorului. El pare că stă culcat privind tavanul și visând. Cartea e un fel de vis de idei, întâmplări, șotii. Să stai și tu și să visezi așa, citind cartea este încântător. De multe ori te miri cum de poate cineva să viseze astfel, cauți să anticipezi finalul (tu ce soluție ai găsi?) și abia atunci îți dai seama că acest fel de a visa nu stă la îndemâna oricui. Doar a lui Adrian Alui Gheorghe.

Lui Radu Cârnelci
(1928-2017) – poet talentat,
traducător de elită,
inițiator, în 1964,
al Revistei de cultură
Ateneu, serie nouă

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Baudelaire, tradus de Radu Cârnelci

Se constată, spre satisfacția iubitorilor poeziei, că Baudelaire (1821-1867) revine periodic în atenția traducătorilor români, fiind îndeobște cel mai tradus poet francez. Lucrul în sine este, fără îndoială, remarcabil, pentru că întâlnirea cu marea poezie baudelairiană este privilegiul celor inițiați. Figură exotică a Parisului jumătății veacului al XIX-lea, și-a surprins contemporanii printr-o viață tumultuoasă și extravagantă. Pasionat de greacă și latină – având alte preferințe în materie de clasiți: Apuleius, Petronius, Juvenal, Sfântul Augustin, Tertulian și latina cărților sfinte, nu Vergiliu și Cicero –, bun cunoscător al limbii engleze, traducător și admirator al poetului Edgar Allan Poe, Baudelaire va frecventa cafenelele, cartierele mărginașe ale Parisului și teatrele, unde o cunoaște pe Jeanne Duval, care-i va marca existența. Toată comportarea sa scandalosă părea să fie un afront adus moralei burgheze. Partea de moștenire ce-i revine la majorat, de la tatăl său, Joseph-Francoise Baudelaire, distins om al veacului XVIII, cu maniere neconvertite de epoca republicană, o topește treptat printr-o viață dezordonată și comportamentul de dandy – îmbrăcăminte excentrică, vopsirea părului în albastru-verzui.

Cheltuiitor și generos, Baudelaire își primea prietenii în apartamentul hotelului în care locuia. Nemulțumirile personale, consumarea hașişului și a opiumului, frecvențele boli venerice i-au ruinat sănătatea. Baudelaire stingându-se în plină maturitate, după ce gustase și amarul lipsei de receptivitate a contemporanilor față de poezia sa.

Publicând *Les Fleurs du Mal* în 1857, titlul sugerat de amicul Hippolyte Babon, după ce însuși Baudelaire se gândise succesiv la *Femeile din Lesbos* sau *Limburile*, va declanșa un șoc neașteptat în pudibonda societate franceză, poetul fiind victima unui mare scandal de presă și a unui proces în urma cărui el și editorul Poulet Malassin sunt amendați, din volum scoțându-se șase poeme, așa-numitele *Piese osândite*. Astfel, se adevereau spusele lui Hippolyte Castille, contemporan cu poetul: „Acest Baudelaire este o piatră de încercare. Displace invariabil tuturor imbecililor”. Contemporanii i-au fost nevrednici, cu câteva excepții menționate de poet, înainte de moarte, într-o

scrisoare către Ancelle – Chateaubriand, Balzac, Stendhal, Mérimée, Vigny, Banville, Gautier, Leconte de Lisle –, dar se pare că nici urmașii nu i-au fost pe măsură. Abia în 1936, admiratorii poeziei sale obțin aprobarea înălțării unui bust al poetului în grădina Luxembourg, dar lucrurile vor fi tergiversate până în 1939, când bustul lui Baudelaire este instalat fără o inaugurare sau o comemorare oficială. De unde se vede că nici în țările ultra-civilizate nu se pune mare preț pe creația și viața poetilor. Iar sentința de condamnare a poetului a fost anulată abia în 1949. O inadvertență planează asupra locului înmormântării. Pierre Labracherie, în *Parisul literar în veacul al XIX-lea* (1974), la p. 138, scrie că Baudelaire este înmormântat în cimitirul Montmartre, iar C.D. Zeletin, în volumul tradus în 1991, la pagina 353, menționează cimitirul Montparnasse.

În traducerea poeziei baudelairiene și-au încercat forțele de-a lungul anilor câțiva mari poeți români: Arghezi, Philippide, Pillat, Ion Barbu,

înainte de război, apoi Perpessicius, Șt. Aug. Doinaș, Ion Caraion etc. Lista se poate continua, dar nu aceasta ne propunem, fiindcă enumerarea totală a traducătorilor lui Baudelaire în românește poate fi întâlnită în orice prefață a poeziilor sale. Deocamdată, numai trei traducători au abordat traducerea integrală a poeziei lui Baudelaire: C.D. Zeletin (traducere premiată) și Al. Cerna-Rădulescu, ambii cu câte 157 de titluri, și Radu Cârnelci cu 170 de titluri. Prima traducere a lui Cârnelci apare în 1993. Neobosit tălcuitor al lui Baudelaire, în 1996, Radu Cârnelci recidivează cu un nou volum de traduceri (*Florile răului*; conține cele mai *baudelairiene* poezii, într-o ediție bilingvă, ce însumează 48 de titluri, dintre care semnalăm: *Către cititor*, *Legături tainice*, *Albatrosul*, *Muza venală*, *O viață anterioară*, *Un hoit*, *Vampirul*, *Spleen*, *Izvorul de sânge*, *Lethe*, *Podoabele*, *Unei malabreze*, *Epigraf pentru o carte blestemată*).

Am comparat, prin sondaj, câteva dintre traduceri efectuate de Radu Cârnelci cu ver-

siuni mai vechi și am constatat o încercare izbită de identificare cu spiritul versului lui Baudelaire. De pildă, *Albatrosul* aduce câteva rezolvări superioare: „Adesea, marinarii, spre-a-și alunga plictisul, / Prind albatroși, largi păsări pe mări de fum, / Care-nsoțesc alene corăbiile pe-abisul / Amarelor noianuri, lunecătorul drum /...O, albe armure!” Îmbinări de cuvinte expresive: *plictisul*, rezultat din alunecarea infinită pe ape, *amarele noianuri*, sintagmă cu încărcătură apocaliptică, *noian*, având sensul de puhoi nestăvilat de apă, diluviu sau hău, genune. Acest cuvânt, *noian*, revine de altfel, în *Izvorul de sânge*: „O zi măcar să-mi stingă durerile noianul”. În *O viață anterioară*, „plăcutul efemer” al altei existențe este o sintagmă nimerită pentru *voluptes calmes*, după cum *aux grottes basaltiques* devine „grotele antice”. În *Convorbire intimă*, „clair et rose”, sintagmă transpusă în dulce transparență. *Unei creole* este, în opinia lui C.D. Zeletin, una dintre cele mai vechi poezii scrise de Baudelaire. Radu Cârnelci introduce în transpunerea sa câteva neologisme bine alese: *aristocrată*, *somptuos*, *splendoare*, *agavă*. Dacă pentru Ion Pillat, C.D. Zeletin și Al. Cerna-Rădulescu, *Nobila creolă* este o *Doamnă*, pentru Radu Cârnelci este o... *Minune*. Fericită este și tălmăcirea din *Unei trecătoare*. „Fugitive beaute” – „Superbă zeităte”. Întregul volum debordează de rime savante, alcătuite de cele mai multe ori cu neologisme. În *Dragoste în minciună*, întâlnim câteva rime pe care G. Ibrăileanu, bunăoară, le-ar fi numit „de lux”: *sting-ring*, *regal-total*, *zeiesc-iubesc*. În fine, s-ar mai putea remarca următoarele echivalențe reușite în poemul *O călătorie în Cythera*: „Un chiparos ce urcă grav brațele-i sihastre” și „O, Doamne, dă-mi puterea iubirii și ardenta”. Asupra unei singure transpuneri avem dubii: în *Ți-ar plăcea toți bărbații*, sintagma finală *sublime ignominie* e tradusă prin „cereasca mârșăvie”. Mârșăvia, prin origine, este apanajul Infernului (după Dionisie Areopagitul, cele nouă ceruri sunt populate cu diferite categorii de îngeri, iar prin răzvrătire Lucifer a fost alungat din zonele celeste). Dacă în *Către cititor*, Baudelaire făcea un rechizitoriu eventualilor săi cititori, în *Epigraf pentru o carte blestemată*, poetul îndeamnă imperativ la lectură: „Dar dacă totuși vei porni / Tăcut a-mi pipăi abisul, / Citește-mă spre-a mă iubi”.

Ce-ar mai fi de adăugat? Doar faptul că *nevoia de Baudelaire* este magnific răsplătită de traducerea poetului Radu Cârnelci, ea încununând efortul și migala a peste două decenii de muncă asiduă asupra versurilor poetului adorat.

• Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU •

Leo BUTNARU

Plus de atenție

Aud materia plângând...
George Bacovia

Nu e nevoie să-ți spun că, uneori, liniștea nu tace, ci se face auzită prea tare.

M-am așezat într-o cafenea nu prea mare, cu mese de lemn lăcuit și o lumină galbenă, obosită, care nu avea ambiția de a lumina, ci doar de a însoți. Oamenii mâncau, vorbeau, râdeau – fiecare cu propria lui disciplină a normalității. Linguri care loveau farfuria, cuțite care tăiau, pahare care se întâlneau. Un univers discret, aparent ordonat.

Am deschis o carte de poezii și am dat, întâmplător, peste George Bacovia. „Aud materia plângând”. Am citit fraza de câteva ori, până când a început să-și piardă sensul inițial și să capete altul, mai adânc, mai neliniștitor.

Am închis cartea.

Și atunci am început să aud altceva. Nu plângea materia. Nu. Materia... mânca.

Am privit în jur, mai atent. Într-un colț, o femeie își rupea pâinea în bucăți mici, metodic, aproape ritualic. În alt colț, un bărbat își mesteca supă cu o regularitate aproape mecanică, de parcă ar fi executat o sarcină. Lingura intra în gură, apoi în farfurie, din nou și din nou. Ciclu perfect.

Mi-am spus că e doar o impresie. Însă impresiile, uneori, sunt doar adevăruri nerostite.

Mâncarea intra în oameni. Dar, mai subtil, oamenii... intrau în mâncare. Nu prin gestul evident al înghițirii, ci printr-un proces

mai lent, mai profund. Prin consum. Prin transformare. Prin dispariție.

Mi-am amintit și de un fastfood din apropiere. Lumini reci, voci grăbite, tăvi care se întâlneau cu mese și se despărțeau repede. Acolo, materia părea și mai neliniștită. Cartofii prăjiți – acele bastonașe fragile – dispăreau unul câte unul. Un fel de liniște violentă. Un fel de sacrificiu acceptat.

Am închis ochii. Și am auzit. Nu zgometul. Ci... procesul.

Materie care se devora pe sine. Forme care își consumau propria substanță pentru a continua să fie, măcar pentru o clipă.

Am deschis ochii. Totul era „normal”. Dar normalul devenise suspect.

Am ieșit din cafenea și am pornit pe străzi. Orașul părea un organism uriaș, în care fiecare își îndeplinea funcția de a consuma și de a fi consumat. Magazinele – guri deschise. Restaurantele – stomacuri. Oamenii – atât mese, cât și hrană.

Și atunci m-a lovit gândul. Dacă materia mănâncă înseamnă că se întreține. Dar dacă se întreține înseamnă că se consumă. Dacă se consumă înseamnă că, inevitabil, se va epuiza. Și dacă se epuizează...

Am simțit pentru o clipă că nu mai sunt doar observator.

M-am oprit. Și am început să mă observ pe mine.

La început, nimic. Apoi, încet, foarte încet... O senzație. Ca o mișcare în interior. Nu durere. Nu exact. Ci o presiune. Un fel de lucru care se desfășura fără acordul meu.

Am devenit atent. Prea atent.

Și atunci am început să înțeleg că, înăuntrul meu, există un mecanism. Un proces. Nu doar de trăire. Ci și de... consum.

Fiecare gând părea să consume o parte din liniște. Fiecare emoție – o parte din echilibru. Fiecare amintire – puțină energie extrasă dintr-un rezervor invizibil.

Și, mai grav... Acest proces nu se oprea. Era continuu. Inevitabil. Cosmic. Predestinat.

Am simțit, pentru o clipă, că îmi pot auzi propriul sfârșit. Nu ca pe un eveniment brusc. Ci ca pe o lucrare lentă, constantă, care se desfășoară chiar acum, chiar în timp ce respir.

Am deschis ochii larg. Orașul continua să existe. Oamenii continuau să mănânce. Să râdă. Să trăiască. De parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Însă eu deja știam. Nu mai eram sigur dacă materia plânge, ci eram aproape sigur că... mănâncă. Și că, într-un mod subtil, infinit de subtil, se mănâncă pe sine.

M-am întors spre cafenea. Am intrat din nou. Mi-am comandat o cafea. Am ridicat ceașca. Am privit lichidul întunecat. Și, pentru o clipă, am simțit liniștea. Nu a absenței. Ci a unui proces acceptat.

Am băut. Și am continuat să exist. Nu pentru că am învins ceva. Ci pentru că, pentru moment, m-am lăsat consumat în tăcere.

Personalități băcăuane

Gabriela Gîrmacea

N. 22 aprilie 1966, în Onești, județul Bacău. *Profesoară, critic și istoric literar, eseistă, traducătoare*. Este fiica laborantei Emilia (n. Frunză) și a lăcătușului mecanic Antonel Borș. A copilărit în frumoasa așezare din depreșiunea Tazlău-Cășin, începându-și studiile la Școala Generală Nr. 9 din localitate (1973-1981), unde s-a dovedit o fire isteată, dornică să afle cât mai multe și cu apetit pentru lectură. Rezultatele foarte bune la învățătură și faptul că a început să scrie și să frecventeze întrunirile Cenaclului literar „Zburătorul”, condus de poetul Gheorghe Izbășescu, au determinat-o să opteze pentru admiterea la Liceul de Filologie-Istorie (1981-1985) și, apoi, la Facultatea de Filologie a Universității București (1985-1989). Aici s-a bucurat de atenția unor profesori deosebiți, precum Mihai Zamfir, Mihaela Mancaș, Eugen Simion și Nicolae Manolescu, acesta coordonându-i lucrarea de licență, care a avut ca temă „Proza lui George Bălăiță”.

Repartizată ca profesoară de limba română la Liceul Industrial Nr. 4 din municipiul trotușean, fosta zburătoristă s-a integrat rapid nu numai în valorosul colectiv didactic, ci și în viața culturală a orașului, reluând pe alt plan mai vechile sale pasiuni pentru călătorii, lectură, muzică, teatru și scris, care în Capitală îi procuraseră destule satisfacții. Cunoșcătoare a limbilor spaniolă, germană, engleză și franceză, nu i-a fost greu să se adapteze la noile cerințe ale învățământului postdecembrist și să treacă fără probleme examenele de grad, mai ales că între timp a urmat mai multe forme de perfecționare, care i-au permis să fie, la rândul ei, metodistă și formatoare. În această calitate, a susținut cursuri de perfecționare pentru învățătorii, educatorii și institutorii din județul Bacău (2002-2007), cursuri acreditate CNFPA pentru adulți, în județele Bacău, Vrancea și Caraș-Severin (2008-2015) și cursuri de Comunicare și scriere creativă la Școala Gimnazială „Mihai Armencea” din Adjud (2017-2019).

Abilitățile manageriale dovedite au condus la numirea sa ca director adjunct (2001-2010), timp de un deceniu impulsivând proiectarea, programarea și planificarea activităților de formare continuă și de perfecționare, organizarea, alocarea și gestionarea resurselor, a proceselor și a serviciilor, redimensionarea activităților de comunicare, relaționare, evaluare și self-management. A sprijinit, de asemenea, alte activități în care a fost antrenată instituția, coordonând Grupul de teatru OPUS, cu care a participat la Festivalul Internațional de Teatru Greco-Latin pentru Tineret de la Cordoba (2005, Spania), și organizând Școala de Vară de Fotografie (2006-2017, în colaborare cu revista *Terra Magazin*), Festivalul de Poezie „Primăvara poezilor” (2007-2011, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, Editura Magic Print și Biblioteca Municipală „Radu Rosetti”), un recital de poezie la Viena, în cadrul Asociației „Iuventus Traiani” (2005), ori diverse întâlniri cu scriitorii și artiștii prezenți la „Zilele culturii călărescilor”, manifestarea-emblemă a așezării.

În sprijinul activității didactice, a elaborat și publicat volumele „Compoziții în stil publicistic” (București, Editura Ag Sophia, 2001), „Știți să redactați o scrisoare?” (Onești, Editura Opus Cultural, 2005), „Comunicare educațională” (București, Editura Didactică și Pedagogică, 2009), „Simulare bacaluareat. Limba și literatura română” (Onești, Editura Magic Print, 2017), a coordonat auxiliarele didactice „Bacalaureat 2016. Limba și literatura română – proba scrisă” (idem, 2015) și „Bacalaureat 2017. Limba și literatura română” (idem, 2016), iar în colaborare cu Elena-Ruxandra Petre a încredințat tiparului alte cinci volume similare: „Limba română. Teste grilă” (idem, 2011), „Exerciții de cultivare a limbii” (idem, 2012), „Evaluare națională 2016. Limba și literatura română” (idem, 2015), „Evaluarea națională pentru elevii de clasa a VIII-a 2017” (idem, 2016) și „Limba română contemporană, teorie și exerciții” (idem, 2022). Lărgindu-și aria de preocupări, în 2002 a îngrijit o ediție din „Ciocoi vechi și noi” de Nicolae Filimon (text prescurtat, schiță biografică, notă introductivă, bibliografie și aprecieri critice, Iași, Editura Institutul European), iar în 2005 a fondat Asociația „Centrul de experiențe pedagogice și culturale” din Onești, care și-a propus, între altele, elaborarea unor programe de formare profesională pentru adulți, organizarea unor activități recreative și de educație non-formală pentru elevi și adulți, testarea competențelor lingvistice prin programul TOEIC/TFI și, nu în ultimul rând, editarea revistei trimestriale *Experiențe culturale*.

După ce, în aprilie 2003, debutase în *Amurg sentimental*, cu articolul „Educație și globalizare”, în paginile propriei publicații avea să semneze încă din primul număr (*Leția de patriotism*, ianuarie-martie 2006), adăugând alte peste 130 de texte diverse (lucrări științifice, cronici, recenzii, eseuri, articole), inserate atât aici, cât și în sumarul revistelor *Acta Bacoviensis*, *Ateneu*, *Crear en Salamanca* (Spania), *Interstudies*, *Leviathan*, *Libris*, *Lumina*, *Magazin istoric*, *Maximum* (Israel), *Plumb*, *Studii și cercetări științifice*. Eliberată de truda la pregătirea și susținerea tezei de doctorat „Literatura lui Mihail Sebastian”, coordonată de prof. univ. dr. Mihai Zamfir și răsplătită cu distincția *cum laude* (2003-2009) a Universității București, a început să-și

pună cu adevărat în valoare calitățile de critic literar, îngrijind edițiile științifice „Alexandru Lăpușeanul” de Costache Negruzzi (Onești, Editura Magic Print, 2011), „Moara cu noroc” de Ioan Slavici (idem, 2013), „Vasile Porojan”, „Borsec” și „Balta Albă” de Vasile Alecsandri (idem, 2013), dar încredințând tiparului și propriile creații: „Conversația cu Nora Iuga” (București, Editura Tracus Arte, 2011), „Literatura lui Mihail Sebastian” (București, Editura CD Press, 2012), „Case memoriale din județul Bacău” (Onești, Editura Magic Print, 2016; ediția a doua, prefață de Carmen Bulzan, idem, 2016), „Primul Război Mondial, între realitate și ficțiune” (București, Editura Didactica Publishing House, 2018), „Mihai Eminescu. Viața și opera” (Colecția *Biografii*, idem, 2022), „Ion Luca Caragiale. Viața și opera” (idem, 2022), „Ciprian Porumbescu. Viața și creația” (idem, 2023), „Ion Creangă. Viața și opera” (idem, 2023), „Petre Ispirescu. Viața și opera” (idem, 2024), „Vasile Alecsandri. Viața și opera” (idem, 2024) și „Regina Maria. Viața și opera” (idem, 2024).

La acestea se adaugă volumele de traduceri din limba spaniolă „Strategie pentru un oraș al umbrelor” de Pasqual Mas (acesta împreună cu Antonia Gîrmacea, Onești, Editura Magic Print, 2012), „Scrisori literare către o doamnă” de Gustavo Adolfo Bécquer (idem, 2017), „Povești” de Horacio Quiroga (idem, 2017), „Paco Yunque” de César Vallejo (Drobeta-Turnu Severin, Editura Kult, 2018), cu o ediție nouă ilustrată de Humberto Enrique Miquilena Simancas (idem, 2018) și „Santiago Arabal. Povestea unui copil sărman” de Julia de Asensi (Onești, Editura Magic Print, 2022), antologiile „Eu și natura. Concursul național de fotografie 2” (album, împreună cu Ionuț Popa, Onești, Editura Opus Cultural, 2010), „Lumea maestrilor” (împreună cu Mariana Bereczki, Onești, Editura Magic Print, 2016), „40 de fabule românești” (ilustrații de Șerban Andreescu, Editura Didactica Publishing House, 2018), „Mitologia românească” (idem, 2019) și o suită de jocuri de cultură generală – quiz-uri: „Mitologie românească. 68 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2019), „Comparații și semnificații” (idem, 2019), „Aztecii, 100 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2020), „Mayașii, 100 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2020), „Incașii, 100 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2020),

„Dacii, 100 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2021), „Romani, 100 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2021), „Grecii, 100 de întrebări și răspunsuri” (idem, 2021).

Aidoma lui George Bălăiță, despre opera căruia a scris nu numai în lucrarea de licență, încearcă toate experiențele, întregindu-și opera de până acum cu eseul „Primul Război Mondial în memorialistica Aidei Vrioni”, inclus în volumul antologic „Profesioniștii noștri 20 – Vilică Munteanu, arhivist, istoric, colecționar la 65 de ani” (Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica & Magic Print, 2016), adaptările basmelor din creația lui Mihai Eminescu „Borta vântului” (ilustrații de Andreea-Vera Grozescu, Onești, Editura Magic Print, 2021) și „Vasile, finul lui Dumnezeu” (ilustrații de Daria-Loana Matei, idem, 2022), precum și cu două lucrări diametral opuse, la care s-a numărat printre coordonatori: „Unirea – marea unui timp: dicționar de personalități și instituții” (prefață de Ioan-Aurel Pop, Drobeta-Turnu Severin, Editura Kult, 2018) – ce urmărește personalitățile care au contribuit la realizarea, în timp, a conștiinței de unire și instituțiile înființate pentru a consfinți unirea în mai multe planuri – și „Prăjituri de la mama. Colecție de rețete delicioase pentru zilele mai dulci” (Onești, Editura Magic Print, 2022).

Cunoscându-i-se meritele didactice și realizările, a fost invitată la mai multe manifestări culturale-științifice organizate de Fundația Culturală „G. Călinescu” și Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” din Onești, revista *Ateneu*, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” și Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, între care amintim doar Zilele Culturii Călinesciene, Colocviile revistei „Ateneu” și Conferința Internațională „Forme discursive. Vis și realitate” (Facultatea de Litere Bacău, 27-28 octombrie 2016), în cadrul căreia eseul său „Vise și visuri în jurnalul Aidei Vrioni” a trezit un viu interes în rândul participanților. Numită de ECDL-România, în februarie 2020, profesorul lunii, a fost răsplătită cu diploma Seminarului „Conceptul de învățare permanentă de-a lungul întregii vieți”, organizat de Agenția Socrates în cadrul Programului Grundtvig (2002, Aarhus, Danemarca), dar și cu alte însemne ce-i atestă implicarea în realizarea mai multor softuri educaționale, prin utilizarea tehnologiilor de modelare și imprimare 3D, în viața societății actuale, din care nu lipsesc acțiunile caritabile la Centrul Rezidențial „Alexandra” din Onești, ș.a. Ca membră a filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din noiembrie 2020, a fost de asemenea distinsă cu Premiul Special al revistei *Ateneu* (2018) și cu Diploma de Excelență a Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov” și a filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor pentru volumul „Primul Război Mondial, între realitate și ficțiune” (2019), cu Premiul „MIRA” pentru critică și eseistică al Societății Ziariștilor și Oamenilor de Cultură „Cincinat Pavelescu” Brașov, pentru lucrarea „Petre Ispirescu. Viața și opera”, acordat la Festivalul *Limba română* (2025).

Cornel Simion GALBEN

Octavian MIHALCEA

Arborescența tunelului policrom

Vom întâlni în cartea de versuri a lui Mircea Cucu, *Poezii erotice pt. oameni simpli ne muritori* (București, Editura Himeră, 2022), expresii ale unor stări maximale în care nevoia sublimării poetice devine imperioasă. Este creată senzația că ne putem apropia foarte mult de tot ceea ce presupune fior. Irumperile senzuale, constante ale poeziilor lui Mircea Cucu impresionează neconținut. În profunzimile sinelui se profilează semne cu relevanță accentuată: „aveam un vis erotic / c-o tulbure necunos / cută, se prăvăleau / globule roșii în / grohotișul ființei / noastre, și chipul / ei părea s-aducă cu / chipul meu dintr-o / adolescență. și chi / pul meu de atunci / lichid părea s-aducă / cu chipul mamei mele / din negura de vremi”. Apa secundelor ilustrează dezirabila libertate. Darurile femeii, profund fosforescente, devin tremurătoare peceți romantice. Trebuie reținute următoarele imagini strivitor-lunecătoare: „sentimentul că / șuieră prin mine / ca printr-o țeastă / de cal mort / sentimentul că / stau în iarbă / desculț / sau fără de picioare / cu iarba pân' la gât / cu greieri în orbite / să văd / plecarea ta / luciul din tălpile tale / una câte una / pa / pa / despărțindu-mă / pământ / de sentimentul că / sunt călcat”. Între lapte și lumină sunt corespondente înflăcărate. Uneori, aspectările ludice conferă particularizărilor erotizate valențe ieșite din comun. Detaliile aparent insignifiante internalizează noi și noi accepțiuni. Mircea Cucu

va integra temele amoroase într-un inedit teatru policrom, unde lipsa inhibițiilor transportă cât mai departe. De apreciat adâncimea acestei fulgurații melancolice: „se iubeau. simțeau că iubi / rea asta îi împlinește, că / fiecare îl umple ce celă / lalt. îl umple cu propriul / gol”. Așa se desfășoară un joc ondulatoriu al sentimentelor fruste.

Autodescoperirea prin intermediul relațiilor pasionale e o temă foarte ofertantă. Iubirea naște elevări care dizolvă orice împietrire. Atitudinile devoționale au preponderență, cele mai mici gesturi luând nu o dată dimensiuni semnificative. Multiplele punctări lubrice determină sintagme valoroase din punct de vedere estetic. În unele momente se profilează chiar decorul unei plenitudini. Tușele volante din poeziile lui Mircea Cucu stărnesc emoții accentuate. Nu lipsesc nici ecurile thanatice: „mi-am visat moartea, era / o femeie. Mergerea cu mine / de braț. ca un abur. Mă / atingea ritmic cu șoldul / întorcea lumea capul: ce / pereche! părul în bucle / spatele gol, surădea și nu / avea chip. m-a sărutat pe / obraz și s-a ndepărtat. am /

continuat să merg, șontăc- / șontăc, ca orice ins con / cav”. O eliberare florală, binevoitoare, intervine pentru a contura profilul venusian. Femeile din amintirea poetului sunt caracterizate de ecouri arborescente, suav-cotropitoare. Ploi entropice au loc prin tunelul vieții, acolo unde metamorfoza unei nopți plâsmuiește raze penetrante. Unele dintre foarte multe aspectări proprii poetului: „poetul e un om frumos și / atunci când pielea lui / este ca scoarța – îi ies / din crăpături ciudate vie / tăți. poetul își dă părul / pe după o ureche și își / contorsionează gâtul de / lebădă. Să le privească de / aproape. se uită-n inima /

acestora. bineînțeles că / ele fac multe giumbușlucu / ri! Invariabil, el scrie / că pielea lui e scena unor / violențe din care sexu' / nu lipsește nici dacă e / bolnav”.

Din când în când, temele abordate de Mircea Cucu își extrag esența din lumea marginalilor, dezmoșteniți cu suflet ardent. Erotismul și poezia urmează aici direcții polivalente, elementele ironice având un loc bine stabilit. Comuniunea sufletelor și trupurilor îndrăgostite atinge dimensiuni existențiale cu maximală acuitate. Următoarea scenă morganatică merită toată atenția: „ce m-a impresionat / pe mine?... sloiurile! Sloiurile / de gheață care treceau pe / fluviu. mă uitam la ele / pe geam, ore în șir. erau / dezbrăcate. în camera / mea, mă luau de după / gât, din spate, brațele / fierbinți ale leșinului. soba / usca aerul, îmi usca gura / mă gândeam: toate astea / se vor termina cândva și eu / ajuns la capătul întâmplărilor / voi povesti despre corpurile / lor albe, despre iubirile mele / imposibile, despre cum / ajuns în camera mea / oricare dintre ele ar fi / murit”. Prin memorie trec chipuri care nu

se mai ascund. Umbre domnitoare se dovedesc capabile a exterioriza tensiuni importante. Trăim senzația cufundării în oglinzi multicolore, alunecare lubrică printre focuri intersectate cu aroma primordială. Adeseori iubirea conduce la înlănțuiri inegale, rătăcirii cu gândul la împlinire. Pulsunile ating combustia pe fondul hipertrofierii simțurilor.

Peste tot în cartea lui Mircea Cucu găsim inflamări sensibile, fotografii sentimentale mereu înfloritoare. Scenele de amor evocă profunzimi nebănuite. Astfel, „o îmbrățișare. ea să fie / o zăpadă. tu să te rogi / să ningă când simți / că-ncep să-ți frigă / bratele propriului trup”. De asemenea, „nu l-ai văzut niciodată / mi-a spus ea, cum poți / scrie despre ocean? Avea / dreptate, m-am mirat și / eu, mai ales că întrebarea / venea de la o sirenă care / trăia în ocean”. Dilatarea fragilității are o deosebită importanță. Seve luminoase plutesc deasupra unor timpuri interesante. Iese la iveală fluiditatea orizonturilor nelimitate. Tainele respiră și printre strâpungeri, cale înspre o „Insulă a lui Euthanasius” pe care o poate avea fiecare. Total dezinhibat, poetul exteriorizează ingenioase efervescențe. Până la urmă, după atât extaz dionisiac se întrevede și valul apolinic: „ne frământasem toată / noaptea: ce? ce ne-a / mai rămas de făcut? / asta până când, din / noi, a ieșit soarele / și ne-am făcut cu toții / dimineață”.

Zone și forme de relief (1)

Din punct de vedere strict geografic, teritoriul italic este departe de a fi unitar, așa cum se întâmplă de cele mai multe ori într-un spațiu etnic corelat cu forme de relief dominante (de pildă, spațiul celtic continental, caracterizat în mod preponderent prin câmpie, sau cel ibero-hispanic, prin platouri și masive muntoase). Varietatea naturală a teritoriului italic a jucat un rol remarcabil nu numai în privința configurației etnice, favorizând o veritabilă diseminare a populațiilor italice pe ansamblul teritoriului (uneori cu inexplicabile vecinătăți, dacă avem în vedere originile diverselor etnii, nu întotdeauna înrudite), ci, mai ales, din perspectiva evoluției istorico-politice, care a constatat într-o federalizare treptată a teritoriului italic și extra-italic sub jurisdicția Romei. Se pot distinge, în direcția N/S, trei mari zone naturale cu un pronunțat specific al reliefului.

a. Regiunea continentală

Include sistemul muntos alpin și relieful colinar aferent, pe de o parte, și Câmpia Padului, pe de alta. Este zona italică, fără îndoială, cea mai masivă și vastă, asemănată pe drept cuvânt arhi-

vade mecum

Liviu FRANGA

Italia înainte de Roma (IV)

tecurii unui teatru antic: gradenele amfiteatrului sunt reprezentate de semicercul Munților Alpi, iar Câmpia Padului se desfășoară, la baza lor, aidoma unei scene*. Forma de relief dominantă o constituie maiestuosii Alpi (lat. *Alpes*), care, pornind din zona țarmului Mării Ligurice, se arcuiesc spre centrul continentului pe o distanță de aprox. 1200 km și coboară în trepte spre cealaltă mare, Adriatică, spre est. Ei au o lățime inițială îngustă, de 50-60 km, dar, pe măsură ce se extind spre N/E, catenele se răsfră din ce în ce mai larg, ajungând să atingă, în zona orientală, peste 350 de km. Suprafața întregului complex alpin italic este de circa 250 000 kmp.

Lanțul alpin constituie bariera protectoare a Italiei. Prin masivitatea lor – culmea azi numită, în franceză, *Mont Blanc*, în italiană *Monte Bianco*, de 4810 m, este cea mai înaltă din Europa –, cu crestele înzăpezite, cu stâncile suspendate între cer și prăpăstii amenințătoare, cu grohotișuri pe care alunecă și se sparg sloiuri de gheață,

desprinse din vârfulurile veșnic albe, Alpii au stat dintotdeauna în calea vânturilor reci năpustite, iarna, dinspre Europa nordică și nord-vestică și au contribuit, astfel, la menținerea trăsăturilor caracteristice climatului mediteranean al peninsulei.

Pe de altă parte, ei nu au fost niciodată un zid de nepătruns, întrucât de-a lungul și de-a latul îi străbat numeroase văi, trecători și pasuri care, orientate fiind de cele mai multe ori spre Câmpia Padului, înlesnesc în foarte mare măsură comunicațiile. Alpii coboară în terase înclinate către largă câmpie aflată la poale. De aceea, în timpul verii, se prăvălesc peste praguri, în cascade, ape spumegânde născute din topirea ghețurilor de pe culmi. În special Alpii Occidentali, numiți astăzi Piemontezi, pot fi socotiți o veritabilă casă a apelor pentru întreaga Italie. Văile Alpilor Retici și mai ales ale celor Orientali sunt mult mai largi decât zona alpină apuseană. Adăpostite de masivele muntoase, bucurându-se de o climă prielnică și de un sol îmbelșugat,

irigat natural în permanență, aceste văi alpine pregătesc, prin condițiile optime asigurate culturilor agricole și așezărilor omenești, tumultuoasă existență umană desfășurată în Câmpia fluviului numit Pad (lat. *Padus*), cel mai mare curs de apă al Italiei.

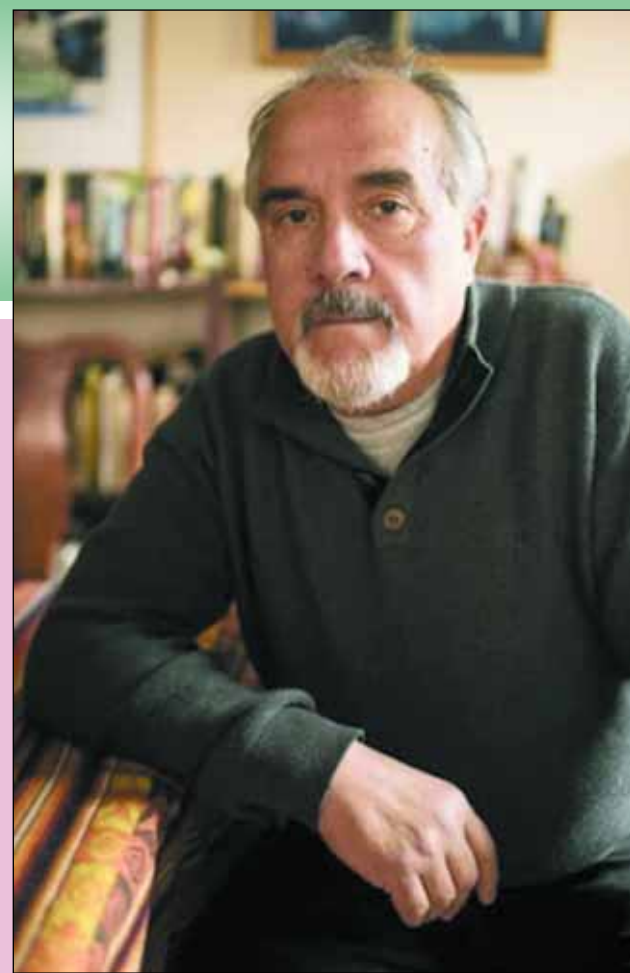
Câmpia fluviului se întinde la poalele așa-numiților Prealpi, de-a lungul întregului arc de cerc reprezentat de lanțul alpin. Ea se desfășoară, dinspre apus spre răsărit, pe o suprafață de circa 50 000 de kmp, lărgindu-se considerabil spre amfiteatrul golfului venet al Adriaticii. Fiind câmpia celui mai larg și lung fluviu italic, întreaga zonă padană formează, în chip firesc, și cea mai mare câmpie a Italiei. Ea reprezintă, totodată, cea mai întinsă dintre formele de șes ale Europei meridionale.

Străbătută de Pad și de numeroșii săi afluenți și sub-afluenți, Câmpia Padului, mai cu seamă datorită depozitelor aluvionare fine, din argile și humus permeabil, a fost întotdeauna cea mai fertilă: veritabil grâнар, și astăzi, al Italiei, pe lângă cel sicilian, extra-peninsular, de asemenea din Antichitate până în zilele noastre.

*Mihai-Gheorghe Andrieș, *Italia*, București, Editura Științifică, 1963, p. 16.

Ramón Díaz ETEROVIC (Chile):

„A trăi este o aventură, o călătorie, un mister continuu...”

Ramón Díaz Eterovic s-a născut la Punta Arenas (Chile), în 1956. Provine dintr-o familie de imigranți. Bunicul matern a venit din Croația. În 2025, Ramón Díaz Eterovic a primit *Premiul Național pentru Literatură*, cea mai înaltă distincție acordată scriitorilor chileni (se acordă anual, unui singur autor). De asemenea, a primit *Medalia Rectorului*, acordată de Universitatea din Chile celor mai distinși absolvenți ai săi. Este fondatorul și directorul revistei de poezie „La Gota Pura” (*Picătura pură*). A fost președinte al Societății Scriitorilor Chileni (SECH) din 1991 până în 1993. A creat și a curat primile două ediții ale Festivalului Internațional de Ficțiune Polițistă „Santiago Negro”, organizat de Centrul Cultural Spaniol, în 2009 și 2011. În 2014, a fost invitat la Programul de Scriitor în Rezidență al Facultății de Litere a Universității Pontificale Catolice din Chile. A primit aproximativ treizeci de premii în Chile și în străinătate, inclusiv Premiul Municipal pentru Roman din Santiago (de trei ori), Premiul Consiliului Național pentru Carte și Lectură (de trei ori), Premiul „Altazor”, Premiul „Manuel Montt” de la Universitatea din Chile,

Premiul Național de Naratiune „Francisco Coloane”, Premiul „Anna Seghers” (Germania) și Premiul „Las Dos Orillas” de la Târgul Ibero-American de Carte din Gijón, Asturias, Spania. În 2005, Guvernul Republicii Croația i-a acordat Ordinul Poetului Croat Marko Marulic. În 1987, a publicat romanul *La ciudad está triste* (*Orașul este trist*), cu detectivul Heredia, erou principal. Aceasta a marcat începutul de sagă, care cuprinde în prezent douăzeci de romane, o adaptare a unui serial de televiziune și o serie de benzi desenate cu același personaj. În 2022, a primit Premiul „Santiago Negro” din partea Ambasadei Spaniei și Premiul „Puerto Negro” pentru întreaga carieră din partea Universității Andrés Bello. Cele peste 30 de lucrări ale sale (povestiri scurte, romane, poezie, literatură pentru copii și benzi desenate) au fost publicate în Spania, Grecia, Statele Unite, Franța, Olanda, Germania, Croația, Portugalia, Venezuela, Argentina, Italia, China, Uruguay și Mexic.

Traducere, prezentare și dialog de
Leonard POPA

Leonard POPA: – Premiul Național Opera Omnia 2025, în Chile... Este aceasta o recunoaștere deplină, la care vă așteptați?

Ramón Díaz ETEROVIC: – Premiul Național de Literatură nu este un premiu pentru o anumită carte, ci mai degrabă recunoaște întreaga carieră, opera unui autor și contribuția sa la dezvoltarea literaturii chilene. Este cel mai important premiu literar din Chile, acordat încă din 1932, și a fost primit de poeți și romancieri chileni remarcabili, precum Gabriela Mistral (Premiul Nobel, 1945), Pablo Neruda (Premiul Nobel, 1971), Manuel Rojas, Carlos Droguett, José Donoso, Isabel Allende, Hernán Rivera Letelier și Antonio Skármeta, printre alții. Este o companie selectă. A fost o onoare și o bucurie să-l primesc. Și, ca orice premiu, l-am primit ca pe un stimulent pentru a persevera în tot ceea ce scriu.

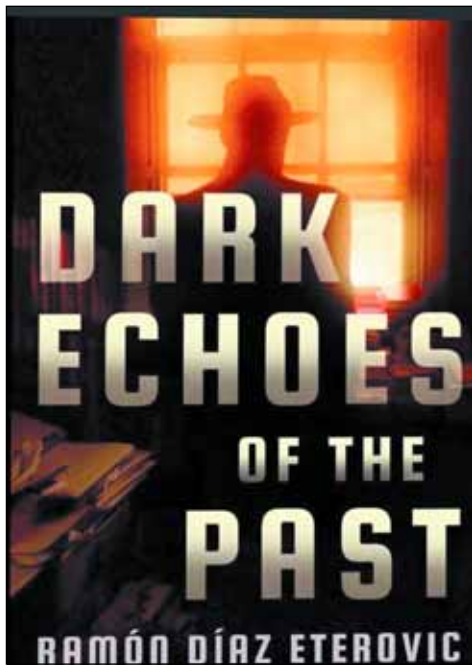
– S-a scris despre dumneavoastră că aparțineți unei generații de scriitori care au adus experiența periferiei în centrul cultural al țării. Faptul că v-ați născut în sudul îndepărtat al țării, dominat de izolarea patagoniană, a fost decisiv în afirmarea dumneavoastră ca scriitor?

– Nu, nu există o generație specifică de scriitori care au adus experiența periferiei provinciale în centrul țării. Cu toate acestea, există mulți scriitori chileni din diferite perioade, născuți în orașe și comune din provincie, care și-au definitiv opera literară în capitală, contribuind cu sensibilitățile, poveștile și caracteristicile regiunilor în care s-au născut și au trăit. Desigur, viața în Patagonia mi-a oferit o anumită viziune asupra lumii, un *modus vivendi* și o istorie socială care este întotdeauna inspiratoare pentru scrisul meu. Opera mea include peste 20 de romane, multe povestiri scurte și o carte de poezii legate de acea regiune și de viața mea de acolo.

– Ați trăit o perioadă a fracturilor sociale, regimul Pinochet. A fost un timp greu pentru scriitori. Isabel Allende s-a refugiat în Venezuela, Pablo Neruda moare sau a fost asasinat (e o anchetă în curs) după câteva zile de la venirea la putere a forțelor militare reacționare, care i-au devastat casa. În România, s-a scris mult despre asta,

pentru că marele poet chilian (la vremea respectivă, ambasador în Franța) era cunoscut, poeziile lui erau mereu citite la radio. Pe 11 septembrie 1973, forțele armate au dat o lovitură de stat. Salvador Allende, pe atunci președintele statului, marxist, s-a sinucis în timpul unui asalt asupra palatului prezidențial, iar o junta compusă din trei generali și un amiral, condusă de generalul Augusto Pinochet Ugarte, a fost instalată. Ați debutat cu poezie... Prima carte s-a intitulat „Poetul învins”, publicată în 1981, o culegere care scoate în evidență înclinația spre reflecție într-o țară profund marcată de dictatură. Ați ales poezia ca formă de rezistență sau a fost un semn al „capitulării”?

– Literatura, cuvântul scris, este un mijloc – nu singurul – de a reflecta asupra memoriei unei epoci și de a contribui la aceasta. Chiar și fără a fi scriitori, mulți oameni au scris în timpul dictaturii și au vrut să lase o consemnare, o urmă scrisă a experiențelor lor. Scrisul era accesibil tuturor; tot ce aveai nevoie erau un creion și o hârtie. Cu toate acestea, în timpul dictaturii, literatura nu a fost singura expresie artistică aptă să genereze memorie. Teatrul și muzica erau, de asemenea, importante. Cu siguranță poezia, literatura în toate formele sale, a fost o modalitate extrem de eficientă de a rezista dictaturii. Poezia nu a capitulat;

era citită în centre culturale, în baruri, în piețe, oriunde era cineva interesat să o asculte. Versurile erau scrise pe pereți și publicate pe mici coli de hârtie care se treceau din mână în mână. Au fost create numeroase ateliere și grupuri literare, alături de reviste lucrate manual și mici adunări de scriitori. Poeți precum Pablo Neruda, Pablo de Rocka, Gabriela Mistral, Jorge Teillier, Nicanor Parra și mulți alții au fost sinonimi cu libertatea și speranța.

– Ați avut de suferit în acea perioadă? Erați încă tânăr...

– Aveam 17 ani când a început dictatura și a trebuit să aștept încă 17 ani pentru a trăi în democrație. Dictatura mi-a marcat viața în moduri și în momente diferite: ca student universitar, ca muncitor și, bineînțeles, ca scriitor. Am experimentat represiunea, ca să spun așa, sub diverse forme: concedierea din serviciu, arestări, bătăi, cenzura scrierilor mele și cenzura autorilor pe care voiam să-i citesc. Multe dintre materiile pe care voiam să le studiez la universitate erau interzise din programele academice. Scriitorii pe care voiam să-i întâlnesc erau reținuți sau forțați să se exileze, așa cum ați menționat. În 1976 am fost răpit de poliția secretă a dictaturii, iar în 1985 am fost concediat din serviciu pentru că făceam parte dintr-o mișcare politică ce lupta împotriva regimului militar.

– 1989 a marcat, și în Chile, revenirea la democrație. Nu a fost și un avantaj literar să fi trăit momente atât de radicale din istoria țării? Multe dintre tarele trecutului se regăsesc în romanele dumneavoastră, unde îmbinați tema politicului cu intriga polițistă. Am în vedere, în primul rând, romanul „Eouri întunecate ale trecutului”, în care personajul principal, detectivul Heredia, pornește în căutarea torționarilor din timpul regimului Pinochet. Ați profitat din plin de asta? Se spune că toate cărțile mari se nasc din suferință...

– A trăi sub dictatură nu este un avantaj pentru nimeni și nimic. Și cu atât mai puțin pentru literatură. Ce aș fi putut câștiga din asta? Represiunea, cenzura, exilul și moartea scriitorilor?

– Crearea personajului Heredia, celebrul dumneavoastră detectiv particular, prezent în 16 romane și într-un

serial de televiziune, a marcat un punct de cotitură în cariera dumneavoastră. Heredia a apărut pentru prima dată în romanul „Orașul este trist” (1987), o carte cu care ați îmbrățișat pe deplin genul noir și ați construit o saga care avea să devină un reper al ficțiunii polițiste chilene contemporane. Vă identificați cu el?

– Fiecare autor transferă dintre caracteristicile sale personajelor. L-am împrumutat lui Heredia câteva lucruri din viața mea, cum ar fi gusturile mele pentru o anumită muzică, dragostea mea pentru literatură și pasiunea mea pentru cursurile de cai. Dar el nu este alter ego-ul meu, chiar dacă viziunea despre lume a lui Heredia este și a mea, cu diferența că el are adesea cunoștințele, îndrăzneala și voința de a acționa în moduri în care autorul nu ar putea. În ultimele mele zece sau douăsprezece romane, apare un personaj numit Scribul, care îl urmărește pe detectiv pentru a-i putea spune povești și a avea despre ce să scrie. Scribul sunt eu!

– Mai are Heredia puterea de a supraviețui astăzi? Au trecut aproape 40 de ani de la nașterea sa în 1987... Ce anume îi motivează relevanța?

– Cred că Heredia va mai exista ceva timp. Cred că încă îmi oferă o perspectivă validă pentru a scrie și a reflecta asupra societății chilene, în special în ceea ce privește relația dintre putere și crimă. Anul acesta sper să public un volum de cincisprezece povestiri scurte cu Heredia și lucrez la un nou roman.

– Care este locul literaturii noir astăzi? Este suficient de îmbrățișată de cititori și critica literară?

– Ficțiunea polițistă chiliană, sub forma sa de *roman noir*, a cunoscut o creștere semnificativă începând cu anii '80. A devenit o modalitate importantă de a reflecta asupra criminalității din țară, din epoca dictaturii până în prezent. Deși nu exclusiv, a propus în mod relevant o nouă expresie a ficțiunii sociale chilene, încorporând tendințe din narațiunile polițiste și poveștile populare și sociale care au marcat o perioadă semnificativă în literatura națională. Mai mult decât atât, este un